

VolkerWessels

Jaarverslag 2008

Samen bouwen aan wonen, werken en mobiliteit

Algemene informatie	
Kerncijfers	7
Profiel van de leden van de Raad van Commissarissen	8
Bericht van de Raad van Commissarissen	9
Remuneratiebeleid	13
Strategie en Organisatie	
Bestuursstructuur	14
Missie, visie, strategie en doelstellingen	16
Human Resource Management	18
Maatschappelijke verantwoordelijkheid	23
Innovatie Management	27
Corporate Governance	28
Verslag van de Raad van Bestuur	
Profiel van de leden van de Raad van Bestuur	32
Kernpunten	35
Algemeen	35
Bedrijfsopbrengsten en orderportefeuille	36
Resultaat	36
Vermogenspositie	39
Investeringen en acquisities	39
Financiering	40
Risicoprofiel en risicobeheersing	40
Vooruitzichten 2009	43
Bouw en Vastgoed Nederland	45
Civiel, Wegen en Spoor Europa	53
Infrastructuur en Telecom	65
Infrastructuur en Gebiedsontwikkeling USA/Canada	73
Toelevering en Dienstverlening	79
Jaarrekening 2008	
Geconsolideerde balans	84
Geconsolideerde winst- en verliesrekening	85
Geconsolideerd kasstroomoverzicht	86
Overzicht van het totaalresultaat	87
Grondslagen van de jaarrekening	88
Toelichting op de geconsolideerde balans	94
Toelichting op de geconsolideerde winst- en verliesrekening	106
Vennootschappelijke balans en winst- en verliesrekening	114
Toelichting op de vennootschappelijke balans en winst- en verliesrekening	115
Overige gegevens	
Accountantsverklaring	120
Voorstel winstbestemming 2008	121
Statutaire bepalingen inzake winstbestemming	121
Rapport van de Stichting Administratiekantoor	121
Onafhankelijkheidsverklaring	122
Overige financiële gegevens	
Vijf jaar VolkerWessels	124
Terreinen en wooneenheden	126
Overzicht operationele structuur	
Operationeel structuuroverzicht	130

RandstadRail Den Haag

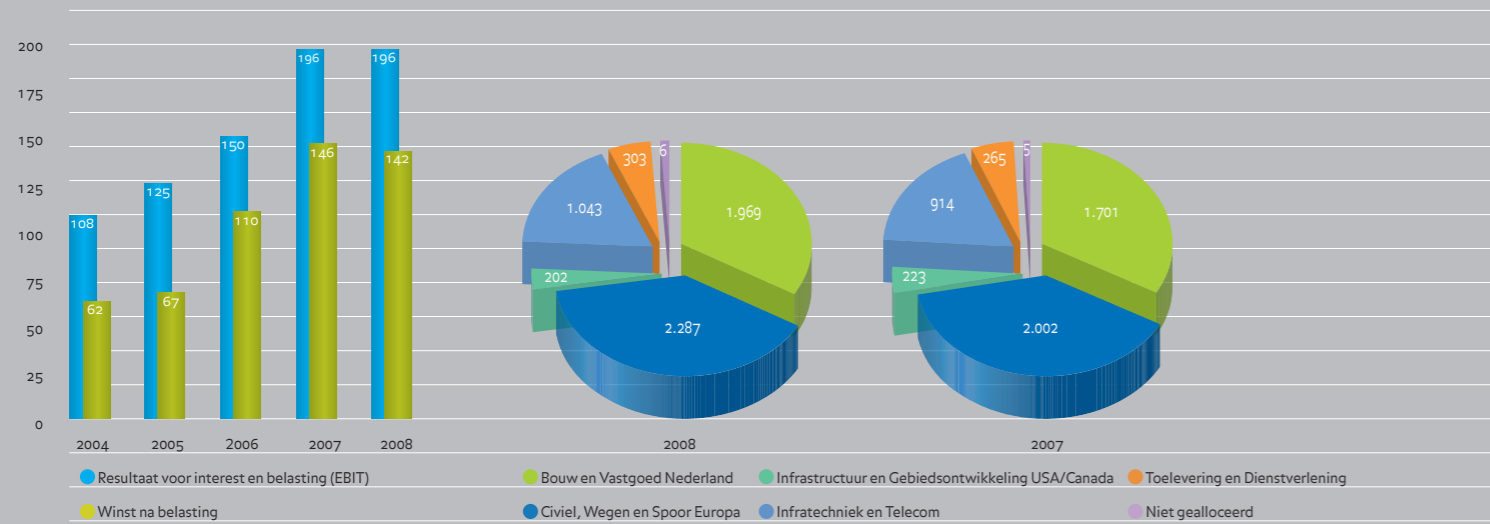
Er worden hoge eisen gesteld aan de aanleg en het onderhoud van Lightrail-verbindingen, omdat zij zich kenmerken door een hoge frequentie van vervoersaanbod. VolkerRail voert onder andere het onderhoud uit aan het HTM-gedeelte van de RandstadRail. Het planmatig onderhoud en de bijkomende werkzaamheden betekenen voor VolkerRail snel schakelen en inventief en oplossingsgericht denken.

Algemene informatie

Resultaatontwikkeling in miljoenen euro's

Ontwikkeling bedrijfsopbrengsten in miljoenen euro's

Duurzame kassen in Kent

Het Britse bedrijf Fitzpatrick werkt aan een van de grootste duurzame kassenprojecten in het Verenigd Koninkrijk, Thanet Earth. Het omvangrijke project, waarvoor Fitzpatrick het ontwerp heeft verzorgd en de bouw realiseert, bevindt zich in Birchington, Kent.

KERNCIJFERS

Bedragen in miljoenen euro's, tenzij anders vermeld

	2008	2007
Geconsolideerde gegevens		
Bedrijfsopbrengsten	5.393	4.828
Orderportefeuille	5.766	5.870
EBITA	210	210
EBIT	196	196
Resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening voor belastingen	185	190
Belastingen	42	45
Belastingdruk	23%	24%
Winst na belastingen	142	146
Afschrijvingen materiële vaste activa	74	68
Afschrijvingen immateriële vaste activa	14	14
Cash flow	230	228
Netto investeringen materiële vaste activa	108	108
Netto investeringen immateriële vaste activa	18	30
Aandelenkapitaal	84	84
Eigen vermogen	965	907
Werkzaam vermogen	1.146	1.140
Gemiddeld aantal medewerkers	17.800	17.000
Verhoudingsgetallen		
Current ratio	1,41	1,46
Quick ratio	1,10	1,11
Totaal lang vermogen/vaste activa	1,78	1,80
Solvabiliteit	0,30	0,29
Rendement		
EBITA / werkzaam vermogen	18,4%	18,4%
EBIT / werkzaam vermogen	17,1%	17,2%
Rentabiliteit eigen vermogen (winst na belastingen / eigen vermogen per 1/1)	15,6%	17,9%
Operationele marges:		
(EBITA / bedrijfsopbrengsten)	3,9%	4,3%
(EBIT / bedrijfsopbrengsten)	3,6%	4,0%
Netto marge (winst na belastingen / bedrijfsopbrengsten)	2,6%	3,0%

PROFIEL VAN DE LEDEN VAN DE RAAD VAN COMMISSARISSEN

De profielschets van de Raad van Commissarissen is gepubliceerd op de website van de onderneming, www.volkerwessels.com

Samenstelling van de Raad van Commissarissen van VolkerWessels (situatie per 31 december 2008)

Drs. A. Baan (1942), voorzitter, is per mei 2001 toegetreden tot de Raad. Hij is laatstelijk herbenoemd in mei 2005 op voordracht van de Centrale Ondernemingsraad volgens het zogenaamde versterkte aanbevelingsrecht. De heer Baan is per mei 2007 benoemd tot voorzitter van de Raad. Volgens rooster treedt hij in mei 2009 af. De heer Baan was voorheen lid van de Raad van Bestuur van Koninklijke Philips Electronics N.V. Hij bekleedt commissariaten bij onder andere Wolters Kluwer N.V., Océ N.V. en Imtech N.V. Daarnaast bekleedt de heer Baan nog een aantal bestuurlijke functies en is hij voorzitter van de Raad van Toezicht van de Autoriteit Financiële Markten.

Mr. H.G.J. van Berckel MBA (1960) is sinds mei 2007 lid van de Raad. Hij is Partner van CVC Capital Partners Group S.A. Volgens rooster zal hij in mei 2010 aftreden. Hij bekleedt onder andere commissariaten bij AVR-Van Gansewinkel B.V., Schuitema N.V. en Finship B.V.

H.M. Holterman RA (1955) is in mei 2007 benoemd als lid van de Raad. Hij is per 31 december 2008 op eigen verzoek teruggetreden uit de Raad. De heer Holterman is lid van de Raad van Bestuur van Reggeborgh Groep.

Mr. L.R.J. van Rappard (1960), maakt deel uit van de Raad sedert mei 2007. Volgens het geldende rooster is hij aftredend in mei 2011. Hij is Managing Partner van CVC Capital Partners Group S.A. en lid van de Raad van Commissarissen van onder andere Formula One Licensing B.V. en Univar Corp B.V.

D. Wessels (1946) is per mei 2007 toegetreden tot de Raad en zal conform rooster aftreden in mei 2011. Voor zijn toetreding tot de Raad was hij lid van de Raad van Bestuur van de vennootschap. De heer Wessels bekleedt commissariaten bij onder andere Riessen Metaal B.V., Meatpoint B.V., W. Wessels Rijssen B.V., Norit International B.V. en A.A. ter Beek B.V. (Bolletje). Daarnaast bekleedt hij diverse bestuurlijke functies.

BERICHT VAN DE RAAD VAN COMMISSARISSEN**Aan de aandeelhouder**

Hierbij treft u het door de Raad van Bestuur opgestelde jaarverslag over het boekjaar 2008 aan waarin de jaarrekening over het boekjaar 2008 is opgenomen. De jaarrekening over 2008 is door KPMG Accountants N.V. gecontroleerd en van een goedkeurende verklaring voorzien. Deze verklaring is in het jaarverslag opgenomen op pagina 120.

De jaarrekening is door ons met de externe accountant besproken en vervolgens goedgekeurd in onze vergadering van donderdag 12 maart 2009.

In de op 27 mei 2009 te houden Algemene Vergadering van Aandeelhouders zal u worden verzocht de jaarrekening over 2008 en het door de Raad van Bestuur daarin verwoorde voorstel voor de winstbestemming en winstverdeling vast te stellen. De Raad van Commissarissen heeft dit voorstel goedgekeurd in de vergadering van donderdag 12 maart 2009.

Verder zullen wij u verzoeken om de Raad van Bestuur décharge te verlenen voor het gevoerde bestuur over het boekjaar 2008 en de Raad van Commissarissen voor het door hen uitgeoefende toezicht in het afgelopen boekjaar 2008.

Het in 2008 behaalde resultaat voor interest en belasting (EBIT) is conform de uitgesproken verwachting in lijn met het resultaat over 2007 en bedraagt € 195,9 miljoen (2007: € 195,5 miljoen). Het nettoresultaat blijft enigszins achter vanwege hogere financieringslasten. De Raad van Commissarissen constateert dat de vennootschap in 2008 ondanks de toenemende onzekerheid in bepaalde marktsegmenten ten gevolge van teruglopende activiteiten en de invloed van de kredietcrisis, goed heeft gepresteerd.

In 2008 hebben de Raad van Commissarissen en de Raad van Bestuur vijf keer gezamenlijk vergaderd. Behalve bij de vergadering in maart, waarbij de heer Van Rappard verhinderd was, waren alle commissarissen bij de vergaderingen aanwezig.

In deze vergaderingen is onder andere in het kader van de door de Raad van Bestuur geformuleerde doelstellingen voor de jaren 2008-2010 gesproken over de kwalitatieve en kwantitatieve strategie van de Raad van Bestuur en het daarmee samenhangende beleid en de organisatie- en bestuursstructuur van VolkerWessels.

In de betreffende vergaderingen is verder aandacht geschonken aan de financiële positie van de onderneming, het (des)investerings- en acquisitiebeleid en voorts aan de volgende onderwerpen:

- De gang van zaken bij een aantal grote projecten, waarbij het concern – al dan niet in samenwerking met derden – is betrokken zoals A2 Den Bosch, A2 Hooggelegen (een project dat door middel van system engineering wordt gerealiseerd), A2 HoMa (Holendrecht-Maarssen), de afwikkeling van het project MPU Heavy Lifter (dat door een faillissement van de opdrachtgever is getroffen), de problematiek rond de oplevering en ingebruikstelling van de tunnels in de A73 bij Roermond en Swalmen, de projecten King's Wharf en Anchorage in Gibraltar, de LNG Terminal in Wales, het grootschalig en meerjarig wegenonderhoudsproject aan de A8 in Duitsland, alsmede de landdevelopment- en bouwprojecten in Canada en de Verenigde Staten die onder druk staan ten gevolge van de ingestorte woningmarkt in de USA;
- Pensioenen en meer in het bijzonder de positie van het Pensioenfonds VolkerWessels in het kader van de door de kredietcrisis ontstane situatie op de aandelenmarkt en de gevolgen hiervan voor de dekkingsgraad;
- De tenderprocedure en de inschrijving/aanbieding voor het project A2 Maastricht door de Unie van Maastricht, het consortium waarvan VolkerWessels deel uitmaakt;
- De (on)mogelijkheid om in het kader van de daarvoor door ProRail ter beschikking gestelde tijd (buitendienststellingen) binnen Nederland spoorwegbouw- en spoorweginhoudsprojecten te verwerven dan wel uit te voeren;

- Het management development beleid van het concern;
- De ontwikkeling en uitbreiding van de orderportefeuilles van de werkmaatschappijen in de diverse sectoren en landen waarin het concern actief is;
- De mededingingsprocedure die aanhangig is bij de Europese Commissie en de gevolgen daarvan voor de werkmaatschappijen van VolkerWessels;
- Marktinnovatie, onder andere door middel van nieuwe/andere contractvormen;
- Mogelijke en gerealiseerde langjarige of permanente allianties en joint ventures;
- Het interne bevoegdheidschema van VolkerWessels;
- De afwikkeling van de daadwerkelijke uitkoop van alle aandeelhouders en certificaathouders van VolkerWessels door Victor Holdings B.V. op grond van het arrest van de Ondernemingskamer Amsterdam van 20 december 2007.

De Raad van Commissarissen heeft in het verslagjaar goedkeuring gegeven aan de volgende acquisities:

- De verwerving door KWS Infra B.V. van alle aandelen van de besloten vennootschap Bruil B.V. in maart 2008, waardoor de marktpositie van KWS Infra B.V. in de regionale wegenbouw verder wordt versterkt;
- De verwerving in mei 2008 van alle aandelen in het kapitaal van de te Sprundel gevestigde besloten vennootschap M.J.O. Holding B.V. (Oomen) door VolkerWessels Stevin Deelnemingen B.V. Deze onderneming is onder andere gespecialiseerd in rioolinspecties en –onderhoud;
- De verkrijging van de resterende 20% van de aandelen in Credo B.V. in juli 2008 door VolkerWessels Bouw en Vastgoedontwikkeling Nederland B.V.;
- De verwerving van alle aandelen in het kapitaal van de te Dordrecht gevestigde besloten vennootschap Timmer-Verzijl B.V. in oktober 2008 door KWS Infra B.V.; Timmer-Verzijl is een onderneming actief in de grond-, beton- en wegenbouw en gespecialiseerd in sloopwerkzaamheden;
- In november 2008 is goedkeuring verleend voor de verwerving van het resterende 50%-belang door VolkerWessels UK Ltd. van de aandelen GrantRail Ltd. VolkerWessels is door de aankoop van het belang van joint venture partner Corus nu enig aandeelhouder van GrantRail Ltd.

De volgende desinvesteringen zijn in het verslagjaar door de Raad besproken en goedgekeurd:

- De verkoop en overdracht van het aandeel van Biesterbos B.V. in de projectvennootschappen Waterfront B.V. en 12,5% van de aandelen in Nautisch Kwartier B.V.;
- Het terugbrengen van het belang van VWS Industriële Bouw & Bouwtoelevering B.V. in Aveco De Bondt tot 62,5%;
- De verkoop van het 40% belang van VolkerWessels Netwerk Bouw B.V. in Operator B.V.

Verder is goedkeuring verleend voor het afstoten, door PGB Holding B.V., van de activiteiten op het gebied van zandwinning, het vastgoed op het Europapark en de activiteiten die verband houden met EVI Coevorden.

In het verslagjaar is het Audit Committee van de Raad van Commissarissen tweemaal bijeen geweest. Het Audit Committee heeft in het verslagjaar bestaan uit de heren H.G.J. van Berckel en H.M. Holterman. De heer H.M. Holterman is per 31 december 2008 afgetreden, in zijn plaats is de heer A. Baan tot het committee toetreden. Het Audit Committee heeft het halfjaarbericht 2008 en de jaarrekening 2007 besproken met de externe accountant. Van deze besprekingen is verslag gedaan in de daarop volgende vergaderingen van de Raad van Commissarissen. Tijdens de vergaderingen van het Audit Committee is verder het functioneren van, de relatie met en de kwaliteit van de externe accountant besproken.

In het Committee zijn verder specifieke onderwerpen van financiële aard aan de orde geweest, zoals:

- Omvang en waardering van de grondposities van VolkerWessels;
- De beheersing van werkkapitaal;
- De claimpositie van de vennootschap;

- Het risicoprofiel van VolkerWessels;
- Interne en externe risicobeheersing;
- Omvang, samenstelling en waardering van de niet verkochte projecten.

Op advies van de Remuneratiecommissie van de Raad van Commissarissen, bestaande uit de heren A. Baan, L.R.J. van Rappard en D. Wessels, zijn door de Raad van Commissarissen de beloningen van de zittende leden van de Raad van Bestuur in het boekjaar 2008 verhoogd. De beloningen voor de nieuwe leden van de Raad van Bestuur zijn door de raad vastgesteld na verkregen advies van de commissie rekening houdend met het vastgestelde remuneratiebeleid.

Voor een verslag van het gevoerde remuneratiebeleid wordt verwezen naar pagina 13 van het jaarverslag.

Op dit moment is er geen behoefte aan nadere training of opleiding van de Raad als geheel of van individuele leden.

Aan de heren H.J. Hazewinkel en A.J. de Jong is met ingang van 1 januari 2009 eervol ontslag verleend uit hun functies van respectievelijk voorzitter en lid van de Raad van Bestuur van VolkerWessels. De Raad van Commissarissen bedankt de heren Hazewinkel en De Jong voor de aard en wijze waarop zij hebben bijgedragen aan de ontwikkeling van VolkerWessels en zijn hen zeer erkentelijk voor hun grote betrokkenheid bij de onderneming.

De Raad van Commissarissen heeft de heer Gerard van de Aast (51) per 1 januari 2009 benoemd tot voorzitter van de Raad van Bestuur van VolkerWessels. De heer Van de Aast was voorheen bestuursvoorzitter van Reed Business, onderdeel van Reed Elsevier N.V. Voorts heeft de Raad de heer Alfred Vos (39) benoemd tot lid van de Raad van Bestuur. De heer Vos is afkomstig van AMB Property Corporation. De Raad van Commissarissen wenst beide heren veel succes bij de uitoefening van hun taken binnen VolkerWessels.

De in 2005 vastgestelde algemene profielschets van de Raad van Commissarissen is niet gewijzigd en is in het jaarverslag opgenomen op pagina 8.

In 2008 zijn conform het geldende rooster geen commissarissen afgetreden.

Gedurende het verslagjaar is naar het oordeel van de Raad van Commissarissen de best practice bepaling III.2.1. van de Corporate Governance code nageleefd. Zoals op pagina 8 (samenstelling Raad van Commissarissen) opgenomen, is aangegeven dat de heer Wessels voorafgaand aan zijn benoeming tot lid van de Raad werkzaam is geweest als lid van de Raad van Bestuur van VolkerWessels.

De heer H.M. Holterman heeft aangegeven als commissaris per 31 december 2008 terug te willen treden, welk ontslag door de Raad is aanvaard onder dankzegging voor zijn inbreng en betrokkenheid bij de onderneming. De Raad van Commissarissen is voornemens de heer H.J. Hazewinkel in zijn plaats te benoemen tot lid van de Raad. Hoewel door deze benoeming de vennootschap niet langer zal voldoen aan de best practice bepaling III.2.1. van de Corporate Governance Code (alsdan maken twee voormalig bestuurders van VolkerWessels deel uit van de Raad van Commissarissen) acht de Raad de benoeming van de heer Hazewinkel gezien zijn jarenlange ervaring en kennis van groot belang voor VolkerWessels.

In mei 2009 zal zoals in het jaarverslag over 2007 reeds aangekondigd, op grond van het geldende rooster, de heer A. Baan aftreden.

De heer Baan is in mei 2005 benoemd op voordracht van de Centrale Ondernemingsraad. Aan de Centrale Ondernemingsraad zal worden verzocht of zij wederom met gebruikmaking van hun versterkte aanbevelingsrecht de heer Baan wenst voor te dragen voor herbenoeming voor een periode van 4 jaar.

In de Algemene Vergadering van Aandeelhouders in mei 2009 zullen aandeelhouders in de gelegenheid worden gesteld aanbevelingen te doen voor het vervullen van de vacatures die zijn, dan wel zullen ontstaan in mei 2009.

Ook in 2008 heeft constructief overleg plaatsgehad tussen de Centrale Ondernemingsraad en een delegatie van de Raad van Commissarissen.

De Raad van Commissarissen spreekt ten slotte haar waardering en complimenten uit voor de wijze waarop de Raad van Bestuur en alle overige medewerkers/sters zich hebben ingezet voor VolkerWessels om te komen tot het behaalde resultaat.

Rotterdam, 12 maart 2009

Namens de Raad van Commissarissen

Drs. A. Baan, voorzitter

Remuneratiebeleid

Bezoldiging leden van de Raad van Bestuur

De bezoldiging van de leden van de Raad van Bestuur wordt bepaald door de Raad van Commissarissen op advies en aanbeveling van de Remuneratie-, Selectie- en Benoemingscommissie.

Het beloningsbeleid voor de leden van de Raad van Bestuur is erop gericht om de bestuurders die leiding geven aan dit concern met internationale activiteiten te blijven motiveren en voor de onderneming te behouden.

Voor het beloningsniveau van de leden van de Raad van Bestuur geldt als referentie het beloningsniveau van leden van de Raad van Bestuur van andere Nederlandse en Europese bouwconcerns, rekeninghoudend met complexiteit, omvang en risicoprofiel. Bij het vaststellen van het beloningsniveau van de voorzitter en de overige leden van de Raad van Bestuur worden hun specifieke verantwoordelijkheden in aanmerking genomen.

In de Algemene Vergadering van Aandeelhouders van mei 2005 is het beloningsbeleid van de leden van de Raad van Bestuur vastgesteld.

De Remuneratie-, Selectie- en Benoemingscommissie toetst het beloningsniveau jaarlijks, waarbij eventueel gebruik wordt gemaakt van extern advies voor de weging van de relevante criteria en ook de algemene salaristrend in de bedrijfstak in beschouwing wordt genomen. De bezoldiging van de leden van de Raad van Bestuur bestaat uit de volgende elementen:

Salaris

Dit betreft het vaste deel van het inkomen.

Vergoedingen en emolumenten in natura

De leden van de Raad van Bestuur ontvangen een algemene onkostenvergoeding voor kosten die zij uit hoofde van hun functie moeten maken. Emolumenten in natura zijn een door de onderneming beschikbaar gestelde personenauto en deelname aan een concern-zorgverzekeringsfaciliteit.

Pensioenregeling

De leden van de Raad van Bestuur nemen deel aan een pensioenregeling bij het ondernemingspensioenfonds van VolkerWessels. Deze per 1 januari 2006 ingegane nieuwe pensioenregeling betreft een collectief beschikbaar premiesysteem met een pensioenleeftijd van 65 jaar en een opbouwpercentage van 2,25% per jaar van de pensioengrondslag op basis van middelloon. Doelstelling daarbij is een zodanige financiering dat pensionering op 62-jarige leeftijd haalbaar is. Ter compensatie voor de overgang van de tot 1 januari 2003 geldende pensioenregeling (eindloon en levensjarenbeginsel) wordt ten behoeve van de toen zittende leden een jaarlijkse vaste aanvullende premie voldaan gedurende het dienstverband. Individuele bestuursleden kunnen afzien van opbouw van pensioenrechten.

Prestatiegerelateerde beloningen

De bonus van de leden van de Raad van Bestuur wordt jaarlijks door de Raad van Commissarissen vastgesteld en is gerelateerd aan de winst voor belastingen van het voorgaand jaar (eventueel) aangevuld met specifieke doelstellingen. De Raad van Commissarissen heeft de bevoegdheid de bonus te maximeren.

Ontslagvergoeding

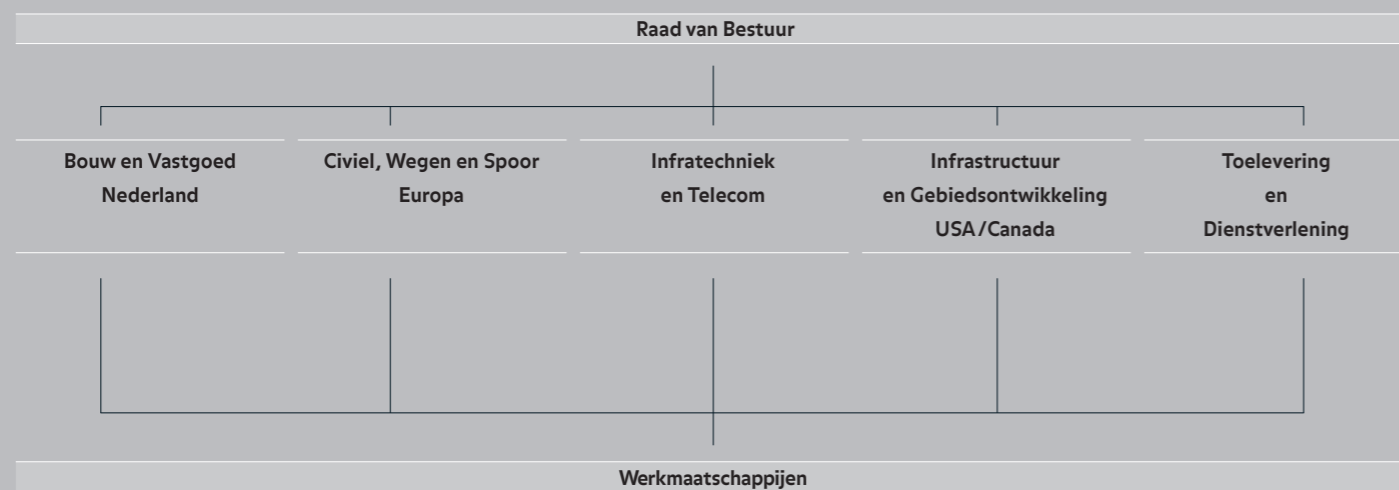
Een eventuele ontslagvergoeding voor leden van de Raad van Bestuur is afhankelijk van de omstandigheden waaronder het ontslag plaatsvindt. Daarbij is de vergoeding verder afhankelijk van de duur van het dienstverband met de onderneming en de periode van lidmaatschap van de Raad van Bestuur. De ontslagvergoeding kan maximaal tweemaal de vaste jaarbeloning bedragen.

Bezoldiging leden Raad van Commissarissen

De beloning van de Raad van Commissarissen is vast en onafhankelijk van de resultaten van de onderneming. De beloning wordt vastgesteld door de Algemene Vergadering van Aandeelhouders. Leden van de Raad van Commissarissen ontvangen een vergoeding voor gemaakte kosten.

Bestuursstructuur VolkerWessels

Strategie en organisatie

Een structuuroverzicht van de werkmaatschappijen is vermeld vanaf pagina 130.

Binnen de Raad van Bestuur zijn drie individuele leden rechtstreeks verantwoordelijk voor de clusters van ondernemingen. De heer Van de Aast ondersteunt vanuit zijn functie als voorzitter zijn collega-bestuursleden bij de aansturing van de onderscheiden clusters en is tevens verantwoordelijk voor alle concern-stafdiensten.

De heer Boers is verantwoordelijk voor de clusters:

Bouw en Vastgoedontwikkeling Nederland
Toelevering en Dienstverlening (bouw)

De heer De Pagter is verantwoordelijk voor de clusters:

Civiel en Wegen Nederland
Civiel, Wegen en Bouw Verenigd Koninkrijk
Spoorwegbouw- en onderhoud Europa

De heer Vos is verantwoordelijk voor de clusters:

Infratechniek en Telecom
Infrastructuur en Gebiedsontwikkeling USA/Canada
Toelevering en Dienstverlening (infra)

Missie, visie, strategie en doelstellingen

VolkerWessels is een bouwconcern dat zich vanuit een decentrale organisatie bezighoudt met het ontwerpen, ontwikkelen, realiseren en beheren van de gebouwde omgeving. Activiteiten waarmee VolkerWessels een bijdrage wil leveren aan de bouwopgave die voortvloeit uit de inrichtings- en mobiliteitseisen van de hedendaagse samenleving.

De circa 100 werkmaatschappijen van VolkerWessels functioneren als zelfstandige ondernemingen met een eigen winst- en marktverantwoordelijkheid. In 2008 is het accent verlegd naar een sterkere operationele aansturing van de werkmaatschappijen door de Raad van Bestuur, op basis van de ingevoerde clusterverantwoordelijkheid. De onderscheiden clusters zijn:

- Bouw en Vastgoed Nederland
- Civiel, Wegen en Spoor Europa
- Infratechniek en Telecom
- Infrastructuur en Gebiedsontwikkeling USA/Canada
- Toelevering en Dienstverlening

De werkmaatschappijen maken onderdeel uit van een hecht, intern netwerk. Binnen dit netwerk wordt samengewerkt op het gebied van business development, personeelsontwikkeling en communicatie. Ook worden faciliteiten gedeeld op het gebied van automatisering, assurantiën en risicobeheer, financiering, juridische zaken, materieel, inkoop en dienstverlening.

Het zwaartepunt van de werkzaamheden van VolkerWessels ligt in Nederland. Verder zijn er vestigingen in een beperkt aantal landen: België, Duitsland, Polen, Estland, het Verenigd Koninkrijk, de Verenigde Staten en Canada. Ruim 17.800 medewerkers van VolkerWessels geven dagelijks invulling aan het thema 'Samen bouwen aan wonen, werken en mobiliteit'.

Strategische visie

De strategie en doelstellingen van VolkerWessels zijn in het afgelopen verslagjaar niet veranderd. Wel zijn de thema's duurzaamheid, innovatie, veiligheid en talentontwikkeling nog prominenter op de agenda geplaatst.

De in 2008 snel verslechterende economische omstandigheden zijn aanleiding geweest tot nadere reflectie op de gevolgen voor de strategie. Vooral de stagnatie in de woningverkoop in Nederland en de gevolgen hiervan voor de toekomstige woningbouwproductie hebben hiertoe aangezet.

Ook de problemen in de vastgoedmarkt die, mede als gevolg van het ontbreken van adequate financiering vanuit de banken, op slot zit, de gevolgen van de recessie in het Verenigd Koninkrijk alsmede de huizen crisis in de Verenigde Staten zijn hier mede in beschouwing genomen.

Hoewel bovengenoemde ontwikkelingen effect hebben (in de vorm van groeivertraging) en mogelijk zelfs initiële krimp van de onderneming met zich mee brengen, vormen zij geen aanleiding tot een principiële wijziging in de gevoerde strategie.

Kwalitatieve en kwantitatieve doelstellingen

Uitgangspunt voor de strategie van VolkerWessels blijft verdere groei en internationalisering. Doel daarbij is VolkerWessels de komende jaren zodanig te versterken en uit te bouwen dat de onderneming bij verdere consolidatie in Nederland en Europa een leidende positie inneemt.

Daarbij blijft VolkerWessels uitgaan van de volgende doelstellingen:

Kwalitatief

- Versterken van de integratie in de waardeketen, zowel horizontaal (multidisciplinaire projecten) als verticaal (integratie ontwerp, uitvoering, beheer en onderhoud) door middel van samenwerking binnen het concern en met derden;
- Sterke operationele aansturing van de zelfstandig opererende werkmaatschappijen vanuit de Raad van Bestuur op basis van clusterverantwoordelijkheid;
- Sterk accent op de (interne) bedrijfsvoering (operational excellence) waarbij het vooral gaat om:
 - Risicoherkenning en -management
 - Contractmanagement
 - Optimale proces en projectvoortgang
 - Optimaal werkkapitaal management
- Ontwikkeling van speerpunten op het gebied van gezondheidszorg, wonen met serviceconcepten, gebiedsontwikkeling, duurzame energieconcepten, cost of ownership-benadering en mobiliteitsconcepten.

Kwantitatief

- Een gemiddelde netto winstgroei van 8-10% per jaar;
- Het realiseren van een nettorendement op het eigen vermogen van minimaal 20%;
- Het realiseren en behouden van de financiële soliditeit met een solvabiliteit van tenminste 20%;
- Een EBITA-bijdrage uit buitenlandse activiteiten en export van 25% van de totale EBITA;
- Een dividend in contanten van 50% van de nettowinst.

Met de huidige economische vooruitzichten is het niet aannemelijk dat alle financiële doelstellingen, en vooral de netto winstgroei op korte termijn, worden gehaald. VolkerWessels blijft niettemin vasthouden aan de financiële doelstellingen voor de middellange en lange termijn.

De in het verslagjaar behaalde resultaten laten zich als volgt met de gestelde financieel-strategische doelstellingen vergelijken:

	Realisatie 2008	Doelstelling 2008-2010
Gemiddelde jaarlijkse nettowinstgroei	-	8-10%
Nettorendement eigen vermogen	15,6%	20%
EBITA uit buitenlandse activiteiten en export ten opzichte van totale EBITA	11,4%	25%
Solvabiliteit	30%	20%
Dividend in % van de nettowinst	50%	50%

Climate Ready

De klimaatvriendelijke woning volgens het Climate Ready-principe (ontwikkeld door Volker Wessels Vastgoed met onder andere DEC Sustainable Energy Solutions) zorgt ervoor dat de kopers van nieuwbouwwoningen zelf kunnen bepalen in hoeverre zij duurzaamheid laten meewegen bij de aankoop van hun woning. De woning is voorzien van duurzame installaties en de koper krijgt vooraf advies op het gebied van duurzaamheid en energiezuinig wonen en kan zelf invloed uitoefenen op het comfortniveau, energielasten en de benodigde investeringen.

Human Resource Management

In 2008 waren gemiddeld 17.800 medewerkers bij VolkerWessels in dienst. Dit aantal bedroeg in 2007 gemiddeld 17.000. Deze toename is vooral het resultaat van acquisities. Reorganisaties met een collectief ontslag hebben zich in het verslagjaar niet voorgedaan.

Gemiddeld aantal medewerkers naar regio (afgerond):

	2008	2007
Nederland	12.500	12.000
Verenigd Koninkrijk	2.800	2.400
België	480	510
Duitsland	780	730
Overig Europa	340	360
Verenigde Staten en Canada	900	1.000

Kundige en gemotiveerde medewerkers

VolkerWessels vindt mensen belangrijk. Het resultaat en de continuïteit van de onderneming wordt voor een groot deel bepaald door kundige en gemotiveerde medewerkers op alle niveaus. Voor deze en potentiële medewerkers wil VolkerWessels een aantrekkelijke werkgever zijn, in staat om de betere mensen in de branche aan te trekken en ze te blijven boeien voor een loopbaan bij VolkerWessels.

Binnen het netwerk van bedrijven binnen VolkerWessels wordt nauw samengewerkt op het gebied van HRM. Hierbij wordt rekening gehouden met de specifieke eigenheid en de omstandigheden van de werkmaatschappijen.

HRM heeft te maken met een sterk veranderende omgeving. De voor- en achterwaartse integratie in de waardeketen door VolkerWessels en de opschaling van de bouwprojecten hebben consequenties voor de medewerkers en de organisatie. Omdat tenders en bouwprojecten steeds complexer worden streeft de Raad van Bestuur naar toenemende synergie tussen de werkmaatschappijen.

Op het gebied van HRM hebben de volgende ontwikkelingen plaatsgevonden:

Organisatieontwikkeling

De laatste jaren is het karakter van het werk in de bouw, in het bijzonder van de projecten, sterk veranderd. Steeds grotere en complexere projecten (o.a. DBFMO-contracten, Design, Build, Finance, Maintain & Operate) komen op de markt en steeds minder marktpartijen zijn in staat deze projecten goed uit te voeren. Verder heeft VolkerWessels te maken met een complexer wordende omgeving (snelheid van communicatie, internationalisering, aangescherpte milieueisen, veranderende wet- en regelgeving op nationaal en Europees niveau). Deze ontwikkelingen vragen om een flexibele organisatievorm, waarbij ondernemerschap, kennis en vakmanschap en een grote mate van samenwerking tussen werkmaatschappijen centraal staan.

In de organisatiestructuur van VolkerWessels, met haar decentrale besturing, ligt het ondernemerschap laag in de organisatie, relatief dicht bij de opdrachtgever. Dat maakt VolkerWessels een krachtige marktpartij. De ontwikkeling van de markt naar steeds meer geïntegreerde contracten vraagt van VolkerWessels ook dat zij als één partij in grote integrale en complexe projecten kan handelen. Deze ontwikkeling is een uitdaging voor de huidige organisatievorm: decentraal met centraal georganiseerde samenwerking. Behalve de eerder ingerichte PPS-organisatie (Publiek Private Samenwerking) op concernniveau is een voorbeeld hiervan het ontstaan van VolkerInfra in 2008. Dit is een samenwerkingsvorm tussen Van Hattum en Blankevoort, KWS Infra, HOMIJ en Vialis.

Mobiele werkplaats voor veilig onderhoud

De Mobile Werkplaats is door VolkerRail ontwikkeld als een belangrijke oplossing voor het terugbrengen van het aantal buitendienststellingen voor onderhoudswerkzaamheden aan het spoor. De voordelen van de mobiele werkplaats zijn een hogere beschikbaarheid van de railinfrastructuur, een veilige werkplek voor de baanwerkers, meer productiviteit en werken bij daglicht.

In toenemende mate vinden de verschillende werkmaatschappijen elkaar in ook voor de opdrachtgever zichtbare, hechte samenwerkingsvormen: een netwerk- of 'systeembedrijf' voor werkmaatschappij-overschrijdende, complexe en/of integrale projecten. VolkerWessels vindt het belangrijk dat de projectorganisatie zich verder doorontwikkelt.

Het werven en behouden van goede medewerkers is belangrijk. Veel aandacht wordt besteed aan de aspecten werven en selecteren, functioneren en beoordelen, belonen en ontwikkelen. In het verslagjaar is er op dit vlak een professionaliseringslag gemaakt en is de verbinding van het HRM-beleid nadrukkelijker verbonden aan de doelstellingen van de onderneming. In 2008 heeft VolkerWessels een verloop gekend van 13% en een gemiddelde diensttijd van ruim 13 jaar.

Arbeidsmarkt

Ook in 2008 lag het aantal vacatures onverminderd hoog. VolkerWessels heeft opnieuw geïnvesteerd in het persoonlijk contact met werkzoekenden via beurzen, bedrijvendagen, excursies met studenten en andere activiteiten. Vanuit het concern blijven HBO'ers en WO'ers in de studierichtingen bouwkunde, civiele techniek, bedrijfskunde en werktuigbouwkunde tot de doelgroep behoren. De overige doelgroepen worden door de werkmaatschappijen benaderd.

Om VolkerWessels als aantrekkelijk werkgever breed onder de aandacht te brengen bij professionals en nieuwkomers op de arbeidsmarkt is in september 2008 een brede arbeidsmarktcommunicatie-campagne van start gegaan: "Bouw mee aan projecten waar je trots op kunt zijn". De campagne was te vinden in diverse printmedia en via banners op internet. Ook is er een speciale website ontwikkeld, speciaal gericht op arbeidsmarktcommunicatie (www.werkenbijvolkerwessels.com).

Management Development

Om een werkomgeving te creëren waarin medewerkers zichzelf kunnen blijven ontwikkelen is talentontwikkeling hoger op de agenda gezet. De focus ligt allereerst op het in kaart brengen van het aanwezige talent en de ambities van de medewerkers, zodat een persoonlijk ontwikkelingsplan gemaakt kan worden. Het doel is dat de juiste persoon op de juiste plaats zit. VolkerWessels vindt het belangrijk dat medewerkers kunnen doorstromen en dat de opvolging van het hogere management voor een belangrijk deel van binnenuit komt. In het verslagjaar is een begin gemaakt met het in kaart brengen van het management binnen de bouw- en vastgoedbedrijven. Binnen de infrabedrijven wordt het reeds bestaande management development-systeem verder geprofessionaliseerd. Ook is er een visie op leiderschap aan het ontstaan waarbij VolkerWessels zich steeds meer gaat richten op het ontwikkelen van talent, open communicatie, het geven van feedback en het invulling geven aan een voorbeeldrol. Het komend jaar zal dit verder worden vormgegeven. De in-, door- en uitstroom van medewerkers blijven drie belangrijke speerpunten voor Management Development. De instrumenten die daarvoor centraal worden aangeboden zijn: management traineeships, assessments, coaching, jobrotation, Jong VolkerWessels en het eigen opleidingsinstituut, de VolkerWessels Academy.

Sanergy

Voor het binnenstedelijke herontwikkelingsproject Strijp-S in Eindhoven is een gesloten grondwatercirculatiesysteem ontwikkeld voor energiewinning, Sanergy. Speciaal ontworpen onttrekking- en infiltratieputten maken onttrekking van warmte of koude aan het grondwater mogelijk. En dat levert de energie op die de bestaande gebouwen en straks de nieuwbouw op Strijp-S van duurzame warmte en koude zal voorzien. Bovendien is sprake van een meer dan 50% reductie van de CO₂-emissies en is er een beperking van het verbruik van niet hernieuwbare grondstoffen.

Ook het afgelopen jaar heeft de VolkerWessels Academy programma's aangeboden in Nederland en Engeland die kennis en kunde verbreden en managementvaardigheden vergroten. Omdat de omgeving continu verandert, biedt de Academy praktische cursussen die inspelen op deze veranderingen. Zo is er een module 'system engineering' in voorbereiding die ingaat op de nieuwe eisen van de opdrachtgever en is er een workshop 'verandermanagement' ontwikkeld die inzicht geeft in het implementeren van organisatiewijzigingen. Opnieuw is er veel aandacht geschonken aan projectmanagement op diverse niveaus. In de leergangen is de dialoog voortgezet met opdrachtgevers en toeleveranciers.

Voor de directieleden van de bouw- en vastgoedbedrijven is er een nieuwe bedrijfskundige leergang ontwikkeld over markt en strategie, financieel management, HRM en juridische aspecten. In dit intensieve traject wordt gewerkt aan een casus en wordt het geleerde direct in de praktijk gebracht. De belangrijkste begrippen uit de bedrijfseconomie zijn eveneens behandeld in de nieuwe workshop voor het hogere kader, 'Financieel Management', waarin dieper wordt ingegaan op de actuele ontwikkelingen binnen VolkerWessels.

Vergroten van het interne netwerk

Om het concern beter te leren kennen is het Introductieprogramma vernieuwd. In tweeënhalve dag krijgen groepen van nieuwe medewerkers inzicht in de cultuur, structuur, beleidszaken, sectoren en activiteiten, werkmaatschappijen en projecten, maar ook in hun eigen profiel door middel van een persoonlijkheidsanalyse. Doordat medewerkers van verschillende werkmaatschappijen elkaar ontmoeten en kennismaken met elkaars activiteiten, wordt een verdere samenwerking tussen de bedrijven bevorderd. Het vergroten van het interne netwerk blijft een belangrijke doelstelling van deze programma's omdat hiermee synergiekansen toenemen en nieuwe ideeën kunnen ontstaan. Verder blijft de VolkerWessels Academy een belangrijk platform voor het delen en verspreiden van de aanwezige kennis en voor het genereren van nieuwe kennis.

Organisatieaanpassingen

Bij VolkerRail hebben de marktomstandigheden in 2008 geleid tot een aanpassing van de organisatie. Verder zijn er geen grote reorganisaties, met daaraan gekoppeld een verlies van arbeidsplaatsen, geweest. Wel heeft in enkele werkmaatschappijen bijsturing plaatsgevonden die gericht was op het beter afstemmen van de samenstelling en omvang van de personele bezetting op de markt. Gelet op de schaal worden deze aanpassingen gezien als onderdeel van de reguliere bedrijfsvoering. In 2008 is de acquisitie van GrantRail afgerond, waardoor VolkerWessels voor 100% eigenaar is geworden van dit, vanuit het Engelse Doncaster opererende, spoorbedrijf met ruim 800 medewerkers.

Beleggingsbeleid Pensioenfonds tijdelijk aangepast

Vooral het onderwerp pensioen heeft in 2008 ruim in de belangstelling gestaan. De financiële crisis die in de Verenigde Staten begon, is in een stroomversnelling geraakt en heeft zich over de hele wereld verspreid. Veel financiële instellingen zijn in de problemen geraakt, deels of geheel door overheden overgenomen of failliet gegaan. Vooral de aandelenkoersen maar ook de waarde van andere beleggingen zijn wereldwijd onderuit gegaan. Hierdoor zijn ook de pensioenfondsen geraakt.

De financiële reserves van het Pensioenfonds VolkerWessels zijn het afgelopen jaar gedaald. Eind 2007 had VolkerWessels voor elke euro aan verplichtingen € 1,22 in kas - de dekkingsgraad bedroeg daarmee 122%. Op 31 december 2008 was de dekkingsgraad gedaald naar 104%. In 2008 is beperkt geïndexeerd. Het pensioenfonds streeft er naar om de achterstand in indexatie in betere tijden weer in te lopen.

Vergeleken met andere pensioenfondsen is de daling van de dekkingsgraad nog beperkt gebleven. Dit komt door het gekozen voorzichtige beleggingsbeleid, dat in goede jaren wat minder winst genereert maar daarentegen in mindere tijden de verliezen beperkt. Toch heeft het pensioenfonds aanvullende, risicobeperkende maatregelen genomen naar aanleiding van de financiële crisis en de gevolgen daarvan voor het vermogen. Zo is het beleggingsbeleid tijdelijk aangepast. Het percentage aandelen is verlaagd. Het vrijkomende geld is voorlopig belegd in geldmarktfondsen en wordt, als de vooruitzichten verbeteren, herbelegd.

Met het Bedrijfstakpensioenfonds voor de Bouwnijverheid is nog steeds contact over de dispensatie van deelname aan dat fonds. De eerdere verwachting dat dit afgerond zou zijn in 2008 is te optimistisch gebleken. Vanzelfsprekend is de dynamiek in de financiële markten hier mede debet aan geweest.

Ziekteverzuim

Na vier achtereenvolgende jaren van daling is het ziekteverzuimpercentage in 2008 gestegen naar 4,37%. Voor de Nederlandse werkmaatschappijen was de ontwikkeling als volgt: 5,05% (2004), 4,86% (2005), 4,17% (2006), 4,12% (2007). Hoewel dit niet tot tevredenheid stemt, is dit cijfer nog ruim onder het niveau van de branche. Toch blijft voortdurende aandacht noodzakelijk. Deze aandacht heeft bij een aantal werkmaatschappijen geleid tot nieuwe initiatieven die gericht zijn op preventie en reductie van het ziekteverzuim: het uitbreiden en aanpassen van preventieve keuringen en intensivering van het aanbieden van tijdelijke, vervangende werkzaamheden aan arbeidsongeschikten.

In het verslagjaar hebben zich geen bedrijfsongevallen met dodelijke afloop voorgedaan.

Medezeggenschap

De medezeggenschap binnen VolkerWessels is in Nederland primair verankerd binnen de werkmaatschappijen en bij de ondernemingen in de sector Bouw en Vastgoed ook op regioniveau. Afhankelijk van de situatie zijn er ondernemingsraden, soms met groepsondernemingsraden en ook gezamenlijke ondernemingsraden. Op concernniveau fungeert de Centrale Ondernemingsraad met vertegenwoordigers uit (groeps-)ondernemingsraden. Buiten Nederland wordt de wetgeving in de betreffende landen gevolgd. VolkerWessels heeft ook een Europese Ondernemingsraad die de vertegenwoordiging namens de Europese bedrijven voor haar rekening neemt. Directe vertegenwoordiging is er vanuit Nederland, Duitsland en België, met daarbij de aantekening dat er een vacature is voor een vertegenwoordiger vanuit de Engelse bedrijven. De gebruikelijke onderwerpen in het overleg met de Centrale Ondernemingsraad zijn: beleid en strategie van het concern, ontwikkeling van de financiële resultaten, grotere projecten, belangwekkende ontwikkelingen bij specifieke werkmaatschappijen en arbeidsvoorwaardelijke ontwikkelingen.

In 2008 is er hiernaast specifiek aandacht besteed aan de volgende onderwerpen:

- *De Wet Harrewijn;*
- *De adviesaanvraag voor MJO Holding;*
- *De leidende principes opdrachtgevend bouwbedrijf en gedragsregels;*
- *De procedure benoeming bestuurders;*
- *De procedure buitenlandse overnames;*
- *De ZZP-ers;*
- *De waardeketen HRM;*
- *De ondertekening van het convenant Personeelsboekje;*
- *De eindrapportage van het onderzoek automatisering;*
- *De zorgverzekering IAK;*
- *Het ziekteverzuimbeleid.*

Tijdens de jaarlijkse themadag van de Centrale Ondernemingsraad met leden van ondernemingsraden, is gesproken over de stelling voor de discussie: 'HRM, hét gereedschap voor goed werkgeverschap!'

Integriteit

Het thema integriteit blijft een belangrijk aandachtspunt en is regelmatig onderwerp van overleg tussen Raad van Bestuur en de directies van werkmaatschappijen.

In 2008 zijn bij vertrouwensfunctionarissen 26 meldingen gedaan. In 8 van deze meldingen heeft dit geleid tot ontslag. In andere gevallen heeft dit geleid tot aanpassingen van werk(-)procedures). Er is in 2008 één melding ontvangen van vermoeden van overtreding van de wet op de economische mededinging. Hiervan is melding gedaan bij de Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMa) waarna diverse gerechtelijke procedures hebben plaatsgevonden. De betreffende medewerker is ontslagen.

Gedragscode en klokkenluideregeling

De in 2003 ingevoerde nieuwe Gedragscode is in 2004 gecompleteerd met de Regeling inzake het omgaan met een vermoeden van een misstand, kortweg de Klokkenluideregeling. Beide documenten zijn gepubliceerd op de website van de onderneming, www.volkerwessels.com

Maatschappelijke verantwoordelijkheid

VolkerWessels is het met de commissie-Frijns eens waar zij bepleit dat de Raad van Bestuur van een onderneming de voor die onderneming relevante maatschappelijke aspecten van ondernemen ter goedkeuring en toezicht voorlegt aan de Raad van Commissarissen. In dit jaarverslag worden de belangrijkste punten genoemd.

Contacten met stakeholders hebben bijgedragen aan het inzicht in de mogelijkheden die VolkerWessels heeft om bij te dragen aan het oplossen van maatschappelijke problemen. Met het oog daarop zijn gesprekken gevoerd met bestuurders van provincies en gemeenten, vakorganisaties, vakbonden, universiteiten en verschillende ministeries. Ook zijn kamerleden te gast geweest bij grote infrawerken en zijn gesprekken gevoerd over meer specifieke onderwerpen. Verder is gesproken met belangenorganisaties op het gebied van mobiliteit (ANWB en Taskforce Mobiliteit) en FSC Nederland.

Bouwondernemingen krijgen in toenemende mate meer verantwoordelijkheid. Gevraagd wordt om meer betrokkenheid bij en het verkrijgen van zeggenschap over het ontwerp, realisatie en exploitatie (plan van aanpak, schetsontwerp, bepaling van scope en raming van budget). Belangrijke begrippen daarbij zijn: Life Cycle Cost en Total Costs of Ownership. In die context worden de medewerkers van VolkerWessels maximaal uitgedaagd de maatschappelijke context te honoreren en duurzaamheid te integreren in de planopgave. Deze werkwijze is nog in ontwikkeling maar het levert de medewerkers van VolkerWessels een uitdagende werkomgeving op en de gekozen aanpak komt de samenleving ten goede.

Steeds meer medewerkers van VolkerWessels geven bovendien aan dat zij een bredere maatschappelijke verantwoordelijkheid willen nemen. Vooral de jongere generatie geeft tevens aan de focus ook te willen richten op de verbetering van hun leef- en werkomgeving en de samenleving als geheel; zij wil werk doen dat ertoe doet en hieraan een positieve bijdrage leveren. De behoefte aan verdieping van de werkhouding wordt zichtbaar in de samenwerking in co-creatie met klanten, de omgeving en andere stakeholders. Bij het bewustwordingsproces van de afgelopen jaren was verbreding van de maatschappelijke horizon en begrip van de maatschappelijke impact van het handelen een belangrijke doelstelling. Deze aanpak sorteert effect.

Om beter inzicht te krijgen in de niet-financiële informatie binnen VolkerWessels is dit jaar een eerste inventarisatie gehouden binnen het concern. De Nederlandse werkmaatschappijen is gevraagd naar relevante thema's die de impact weergeven die VolkerWessels heeft op de maatschappij. De weergegeven resultaten hebben betrekking op de Nederlandse activiteiten van de bedrijven KWS Infra, Volker Stevin Materieel, VolkerWessels Bouw en Vastgoedontwikkeling, Vialis, Van Hattum en Blankevoort, VolkerRail, VolkerWessels Telecom en Visser & Smit Hanab en geven een eerste indruk van deze impact. Op basis van de resultaten van dit onderzoek kan gefundeerd worden overwogen hoe dit volgend jaar wordt gerapporteerd.

Duurzaamheidsspecial

In het verslagjaar heeft VolkerWessels een duurzaamheidsspecial uitgebracht. De eerste exemplaren van deze uitgave zijn in september 2008 overhandigd aan (toenmalig) bestuursvoorzitter Herman Hazewinkel en Jan Terlouw, voorzitter Platform EnergieTransitie in de Gebouwde Omgeving. In de duurzaamheidsspecial wordt beschreven wat de waarde is die bouwers concreet kunnen toevoegen aan de samenleving. Dit PlanetFit-programma wordt in 2009 voortgezet binnen het concern.

De duurzaamheidsspecial verbindt de bouwprofessie met maatschappelijke thema's en laat zien hoe VolkerWessels aan waardecreatie doet.

Ketenverantwoordelijkheid

Maatschappelijk verantwoord ondernemen is vooral ook verantwoordelijkheid nemen voor de wijze waarop in de keten wordt omgegaan met sociale vraagstukken en milieubeleid. Er is een groeiende behoefte aan het vergaren van nauwkeurige informatie over de vraag of er in de keten – door toeleveranciers en onderaannemers – op eenzelfde wijze vorm wordt gegeven aan belangrijke waarden die VolkerWessels hanteert. Daartoe moet VolkerWessels duidelijk maken wat haar normen en waarden zijn. Behalve het thema 'Samen bouwen aan wonen, werken en mobiliteit' en de gedragscode heeft VolkerWessels ook de zogenaamde 'Leidende Principes Opdrachtgevend Bouwbedrijf' aanvaard. Verder heeft VolkerWessels in een convenant uitgesproken de doelstelling van Forest Stewardship Council (FSC) in gezamenlijkheid te willen nastreven en zijn er concrete afspraken gemaakt met Building and Woodworkers International (BWI) over de werkomstandigheden van medewerkers.

Verantwoord inkopen

Met inkopers is er het afgelopen jaar verschillende keren gesproken over 'verantwoord inkopen'. Dat zal ook de komende jaren een belangrijk thema zijn. Criteria op grond waarvan selectie van toeleveranciers en onderaannemers plaatsvindt, de wijze waarop toeleveranciers en onderaannemers tegemoet worden getreden en incorporatie van duurzaamheidscriteria in het inkoopproces zijn hierbij van belang. Dit vraagt een andere benadering van de inkopers en een andere houding van onderaannemers en toeleveranciers.

Uit de eerste inventarisatie naar niet-financiële gegevens binnen VolkerWessels is gebleken dat 87,5% van de organisatie minimumstandaarden heeft voor leveranciers wat betreft de veiligheid en gezondheid van medewerkers. 75% Van de organisatie heeft minimumstandaarden voor leveranciers met betrekking tot milieuomstandigheden.

Leidende Principes

In het verslagjaar heeft VolkerWessels tegen de achtergrond van 'zeggen wie je bent' de Leidende Principes aanvaard met als oogmerk het bevorderen van de professionele samenwerking en ketenverantwoordelijkheid in de bouw.

De leidraad biedt meer duidelijkheid voor de partners in het bouwproces, bijvoorbeeld gespecialiseerde aannemers, toeleveranciers, installateurs, inkopers en contractmanagers. Kern is dat VolkerWessels als opdrachtgevend bouwbedrijf met opdrachtnemers wil omgaan zoals het ook zelf graag behandeld wil worden door opdrachtgevers.

Om de Leidende Principes binnen de organisatie bekendheid te geven zijn alle directies inhoudelijk op de hoogte gebracht; ook zijn deze Leidende Principes gepubliceerd op het intranet en de website van VolkerWessels, inclusief een mogelijkheid om te reageren. Verder zijn er voor vergaderingen van inkoopgroepen bijeenkomsten belegd waarin met calculators, inkopers en kostendeskundigen over

de Leidende Principes is gesproken. Ook tijdens introductiecurricula worden aandacht besteed aan dit onderwerp.

In het verslagjaar zijn er enkele reacties binnen gekomen waarbij onderaannemers en een consortiumpartner VolkerWessels hebben aangesproken op handelwijzen die zich – in de ogen van de klagers – niet verdragen met de Leidende Principes. Daarop is met de betrokkenen gesproken en zijn de klachten in behandeling genomen. Naar het oordeel van de partijen die de handelwijze van VolkerWessels aan de orde hebben gesteld zijn de klachten naar tevredenheid behandeld.

Gecertificeerd hout

Met FSC heeft constructief overleg plaatsgevonden over de wijze waarop met het onderlinge convenant wordt omgegaan. Voorts is FSC herhaaldelijk advies gevraagd, bijvoorbeeld als een gevraagde houtleverantie niet verkrijgbaar leek of als aan een klantvraag naar een bepaalde houtsoort onder FSC-condities invulling gegeven kon worden. Op verschillende momenten is er bij (potentiële) opdrachtgevers op aangedrongen de keuze voor FSC te maken of – bij sommige gemeenten – eveneens convenantpartner van FSC te worden.

In het verslagjaar is een begin gemaakt te kwantificeren hoeveel hout VolkerWessels gebruikt en welk deel daarvan FSC is. Uit de cijfers wordt duidelijk dat nog niet in alle gevallen FSC is toegepast. In totaal is er in 750 woningen FSC-hout gebruikt. Doelstelling is het gebruik van FSC-hout jaarlijks met 10% te laten toenemen. In 2009 zal worden nagegaan hoe het percentage FSC-hout kan worden verhoogd.

Werknemersbelangen, ook in de toeleveringsketen

VolkerWessels streeft naar een goed werkklimaat en spant zich in om goed werkgeverschap vorm te geven. Medewerkers verlangen constructieve arbeidsrelaties, mogelijkheden voor persoonlijke groei en ontwikkeling van de organisatie. Verder verlangen medewerkers een omgeving waarin er vertrouwen kan zijn in de mensen voor wie ze werken, men trots is op wat men doet en er plezier is in de samenwerking. Hoewel goed werkgeverschap vooral betrekking heeft op de eigen medewerkers voelt VolkerWessels zich ook verantwoordelijk voor werknemersbelangen in de toeleveringsketen. Het is niet altijd duidelijk hoe ver de verantwoordelijkheid van VolkerWessels daarbij reikt. Deze vragen wil VolkerWessels graag samen met sociale partners delen. Het convenant dat in 2007 is gesloten met BWI biedt daarvoor een goede basis. In het verslagjaar is een bezoek van de (internationale) sociale partners afgesproken bij VolkerWessels-bedrijven in het Verenigd Koninkrijk. Daaraan gekoppeld is ook het jaarlijkse gesprek met de Raad van Bestuur. Dit onderhoud heeft plaatsgevonden in februari 2009.

VolkerWessels heeft in het genoemde convenant met BWI afgesproken dat respectering van werknemersrechten cruciaal is voor duurzame ontwikkeling en dat met het oog daarop slechts zaken zal worden gedaan met (onder)aannemers en leveranciers die de met BWI gemaakte afspraken respecteren en naleven. Op korte termijn worden de integriteitscode en verkoopvoorwaarden geactualiseerd en aangescherpt.

Afval

Op het gebied van duurzaamheid en milieubeleid is afval een belangrijk issue. Het scheidingspercentage is de afgelopen jaren toegenomen.

Veel werkmaatschappijen hebben hun resultaten op het gebied van afvalscheiding sterk verbeterd. VolkerWessels formuleert in 2009 beleid dat moet leiden tot substantiële reductie van afvalstromen, waarbij vanzelfsprekend toeleveranciers worden betrokken. Ook zal – als het gaat om de samenstelling van het afval – meer aandacht worden besteed aan de herbruikbaarheid van afvalstromen. Samen met de afnemers van de afvalstromen wordt nagegaan hoe en waar verbeteringen voor de afvalscheiding zijn te bereiken. Van het afval dat in 2008 is geproduceerd bestaat bijna 64% uit bouw- en sloopafval, 14% hout, 7% bedrijfsafval, 2% papier/karton, 0,15% metalen, 0,7% kunststof, 9% puin en 3% overig afval. Deze gegevens hebben betrekking op 80% van het totale afval dat via één afvalbedrijf wordt verwerkt.

Ensemble Westraven

In juni van het verslagjaar is het nieuwe kantoor voor Rijkswaterstaat in Utrecht, Ensemble Westraven, geopend. HOMIJ realiseerde de werktuigbouwkundige installaties in dit innovatieve, milieuvriendelijke en energiezuinig gebouwencomplex. In het gebouw is onder meer een verlichtingssysteem aangebracht op basis van het bioritme van mensen. De kleur en lichtsterkte kunnen worden aangepast aan de mensen in het gebouw en aan de lichtinvloeden van buiten. Het gebouw biedt plaats aan 2000 ambtenaren.

Mobiliteitsbeleid

VolkerWessels wil bijdragen aan alternatieven voor mobiliteit. Om die reden is het initiatief genomen om in de nabije toekomst meer verantwoord met mobiliteit om te gaan en is er met belangenorganisaties en collegabedrijven gesproken over de verbetering van de mobiliteit binnen Nederland. Het Nederlandse wegennet wordt zwaar belast en deze bezetting versterkt de uitstoot van broeikasgassen en fijnstof. VolkerWessels werkt met derden aan de ontwikkeling van geïntegreerde mobiliteitsdiensten waarmee deze milieubelasting wordt teruggedrongen en alternatieven op het gebied van mobiliteit worden aangeboden. Doel hierbij is om het autogebruik te verminderen.

Materieel

Voor aanschaf van materieel (auto's, vrachtauto's, materieel ten behoeve van grondverzet, asfalt, mobiele kranen, leidingbouw en spoorbouw, kleine machines en gereedschappen) wordt samen met de gebruiker niet alleen gekeken naar de wensen, maar ook naar (wettelijke) eisen die gesteld worden als het gaat om energieverbruik en het milieu in bredere zin. Daarbij zijn energieverbruik en –besparing belangrijk, maar is er ook aandacht voor mens (roetfilters, 'fijnstof'), milieu (energie, CO₂) en machine (levensduur). Concreet houdt dit in dat VolkerWessels standaard de modernste motoren volgens Europese norm en voor ULZ (ultra laag zwavelig)-brandstof koopt. Voor klein gereedschap wordt gezocht naar verbeteringen, onder andere voor benzinemotoren met speciale benzinesoorten. Met betrekking tot dat laatste loopt er een eigen onderzoek. Behalve rollend en rijdend materieel heeft VolkerWessels veel 'stationair materieel' zoals generatoren, boormaterieel en asfaltinstallaties. Vooral bij de laatst genoemde groep – 'asfalt' – heeft het energieverbruik aandacht. Dit omdat het energieverbruik van asfaltcentrales in absolute zin verreweg het grootste is in het werkgebied van VolkerWessels waar zelf invloed op kan worden uitgeoefend.

Van de totale CO₂-uitstoot uit hoofde van brandstofverbruik wordt 61% veroorzaakt door het brandstofverbruik van asfaltcentrales, 20,6% door lease-auto's en 18,3% door het brandstofverbruik van materieel.

Asfaltcentrales

Voor alle 13 asfaltinstallaties waarvan VolkerWessels geheel of gedeeltelijk eigenaar is, zijn meerjarenafspraken gemaakt in het kader van het energiebesparingstraject voor de asfaltindustrie van de overheid (sinds 1992). Er wordt dus al langjarig gewerkt aan energiebesparing. Alleen innovaties kunnen zorgen voor verdere energiebesparing bij asfaltproductie. Voor een vervolg zal dan ook naar andere en onorthodoxere oplossingen moeten worden gezocht om aan het door de overheid vastgestelde doel tot 2020 te kunnen voldoen. KWS Infra is als deelnemer in de asfaltproductie met circa 25% van de markt (van totaal ca. 10 miljoen ton asfalt per jaar) dus ook verantwoordelijk voor 25% van de hiervoor benodigde energiestroom. Dit komt neer op onder andere bijna 18 miljoen m³ aardgas per jaar. VolkerWessels voelt zich meer dan gemiddeld verantwoordelijk voor een bijdrage aan het vinden van adequate oplossingen. Tegen die achtergrond en ook gestimuleerd door hogere energie- en grondstofprijzen en de wens naar grotere duurzaamheid richt VolkerWessels zich op een alternatief asfaltproductieproces. Dit proces maakt een hoger percentage recycling mogelijk (minder primair grondstofgebruik en hergebruik hoger in de keten). Momenteel onderzoekt VolkerWessels via praktijktesten dit procédé dat tevens milieuvriendelijker en energiezuiniger is (en een energiebesparing oplevert van 20%). Recyclingpercentages richting 100% (dus totaal hergebruik) zullen dan tot de mogelijkheden gaan behoren. Het milieuvriendelijker karakter van het nieuwe procédé komt vooral tot uitdrukking in substantieel minder schoorsteenemissies.

Infrastructuur

Duurzaamheid is ook in de infrastructuur een belangrijk thema. Opdrachtgevers worden geacht een bijdrage te leveren aan de vermindering van de broeikasgassen, zoals dat in het Kyoto-protocol is vastgelegd. Zo willen publieke opdrachtgevers in de toekomst bij aanbestedingen rekening gaan houden met de CO₂-belasting voor het milieu, volgens de zogeheten Carbon Footprint.

Opdrachtnemers met de hoogste ranking bij het terugdringen van de emissie kunnen rekenen op compensatie voor hun inspanningen.

VolkerWessels speelt actief in op het verlangen om het milieu een belangrijke plaats in het denken en handelen te geven. In Zuid-Holland is in het verslagjaar een bedrijventerrein ontwikkeld dat volledig gebaseerd is op duurzame energieconcepten. Op Schiphol is als proef in het verslagjaar een luchtzuiverende weg aangelegd. De luchtmetingen om het effect van het nieuwe wegdek aan te tonen zijn in volle gang. In Papendrecht en Middelharnis zijn de eerste zonnewegen aangelegd, waarbij een open asfaltlaag zomers opgewarmd water kan vervoeren naar een plek waar het op grote diepte tot de winter wordt bewaard. In 2008 is eveneens een innovatieprijs gewonnen met de geluidswerende toplaag Konwé FT, ontwikkeld om het zeer hoge geluidsniveau van veilingkarren in hallen en loodsen te onderdrukken. In Emmen is in februari het eerste 600 meter lange luchtzuiverende geluidscherm geopend. VolkerWessels produceert een substantieel deel van al het benodigde asfalt in Nederland en is vanuit dat besef ook heel nadrukkelijk bezig met proeven om de benodigde energie voor asfaltproductie met ruim 30 procent te reduceren. Naast energiebesparing betekent dit minder emissies en betere arbeidsomstandigheden. Bij deze nieuwe methode kan tevens een hoger percentage oud asfalt (ZOAB granulaat) worden hergebruikt, zonder dat dit eerst moet worden gebroken en gezeefd, wat in het verleden het struikelblok was voor recycling.

Innovatie Management

Het jaar 2008 heeft voor VolkerWessels Innovatie Management in het teken gestaan van het interne innovatietraject Fit For the Future. Het is een inspirerend en motiverend traject geweest voor de ruim 80 deelnemers uit ruim 20 werkmaatschappijen. Gestimuleerd door de Raad van Bestuur van VolkerWessels zijn relevante trends onderzocht en is de toekomst verkend aan de hand van een viertal scenario's.

Het resultaat is 300, voor VolkerWessels kansrijke businessideeën. Na een intensieve selectie zijn de acht integrale en meest kansrijke businesscases uitgewerkt. Deze zijn gepresenteerd aan de Innovatie-denktank en er zijn drie cases gekozen, die in 2009 tot nieuwe opdrachten voor VolkerWessels moeten leiden. In tijden waarin traditionele plannen door economische teruggang en/of kredietbeperkingen moeizaam tot stand komen, zijn de ontwikkelde innovatieve concepten naar verwachting een welkome toevoeging.

De oriëntatie die in het afgelopen jaar is gestart om opdrachtgevers te helpen om hun bedrijfsprocessen te optimaliseren, maar vooral ook om samen met hen nieuwe business te creëren, heeft geleid tot een afstemming met De Baak. De Baak is onder meer belast met het verzorgen van opleidingen en trainingen voor ondernemingen (VNO/NCW). Er wordt gewerkt aan een gezamenlijk initiatief om jonge professionals van verschillende branchevreemde toonaangevende concerns bij elkaar te brengen in een innovatieve community. Dit wordt in het voorjaar van 2009 uitgewerkt. Doel is het ontwikkelen van nieuwe businessconcepten en het bereiken van commerciële spin-off voor de deelnemers.

Als onderdeel van Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen is medio 2008 gestart met het VolkerWessels Recycling project. Dit is een voortvloeiende uit een eerder ingebracht idee, dat was gebaseerd op het hergebruik van afval bij een fastfoodketen. Inmiddels is duidelijk, dat er enorm veel behoefte is aan concernbrede uitwisseling van kennis en ervaringen met betrekking tot reductie en/of hergebruik van afvalstromen. Maar ook het gebruik van overgebleven materialen is interessant gebleken. Doel is om in 2009 verder te komen met het toepassen van Best Practices, het inrichten van een kenniscentrum met bijbehorend kennisnetwerk en een webbased platform voor uitwisseling en verhandelen van bouwmaterialen en afvalstromen. Direct resultaat is er geboekt op het terrein van terugdringen van verpakkingsmaterialen. Het reeds bestaande (Duurzaam-) Inkoopplatform heeft deze uitdaging opgepakt.

Verder zijn verbindingen gelegd met andere duurzame initiatieven: Duurzaam bouwen en Duurzame Energieconcepten. Het label Planet Fit (een initiatief van VolkerWessels Infra Ontwikkeling) kan zodoende op diverse, concernbreed gedragen bedrijfsactiviteiten van toepassing worden verklaard.

Verder levert VolkerWessels Innovatie Management continue een bijdrage aan diverse initiatieven in de markt. Hierbij zijn te noemen: PSIBouw, COINS, PAIS, VISI etc. En dit niet alleen in Nederland, maar ook internationaal. In dit kader is deelgenomen aan de BIM Caseweek, die ook in 2008 weer veel belangstelling heeft getrokken. Dit evenement, dat dit jaar door Rijkswaterstaat en de Rijksgebouwendienst is georganiseerd, is bijgewoond door een groot aantal organisaties, waaronder VolkerWessels. Het doel van de Caseweek is om het Bouwwerk Informatie Model (BIM) steeds verder in de bouwsector te introduceren.

Corporate Governance

VolkerWessels is geen beursgenoteerde onderneming en daarom niet wettelijk verplicht de Nederlandse Corporate Governance Code toe te passen. Toch heeft VolkerWessels besloten in beginsel de principes van de code grotendeels in te voeren en toe te passen. Daarbij houdt het concern wel rekening met haar positie als niet-beursgenoteerde onderneming.

Vanuit dit uitgangspunt geeft VolkerWessels vrijwillig hieronder in het kader van de 'pas toe of leg uit' regeling aan welke principes en/of best practices door haar niet of niet geheel zullen worden gevolgd.

Alle principes en best practices die voortvloeien uit de Code en worden toegepast door VolkerWessels zijn vastgelegd in de jaarrekening en/of de statuten van de vennootschap dan wel in de diverse reglementen zoals vastgesteld door de Raad van Bestuur respectievelijk de Raad van Commissarissen. Deze zijn gepubliceerd op de website van de onderneming.

VolkerWessels wijkt vanuit haar positie als niet-beursgenoteerde onderneming af van de Code op de volgende punten die van toepassing zouden kunnen zijn:

Benoeming leden Raad van Bestuur voor maximaal 4 jaar per zittingsperiode

Gezien de aard van de onderneming met veel lange termijnprojecten en -investeringen wordt een benoeming voor maximaal 4 jaar niet in het belang van de onderneming geacht.

'Een bedrijf mee helpen opzetten is pionieren'

'Eigenlijk is het puur toeval dat ik bij DEC Sustainable Energy Solutions begonnen ben. Ik was afgestudeerd bij ingenieursbureau Aveco de Bondt toen een collega me vroeg of ik wilde meehelpen om deze nieuwe onderneming op te zetten. Dat was echt pionieren. Inmiddels hebben wij onze eerste projecten afgerond en hebben we onze meerwaarde bewezen. Ik zorg van initiatief tot realisatie en soms ook exploitatie voor de ontwikkeling van duurzame energieprojecten. Daarin begeleid ik aannemers maar ik hou me ook bezig met de juridische en financiële kant. Dat doen we samen met een club jonge en gepassioneerde mensen. En we maken hard wat we roepen.'

Olaf Oosting (1979), ontwikkelaar bij DEC Sustainable Energy Solutions

Bepalingen met betrekking tot aandelenbezit in de eigen onderneming en/of optieregelingen

Als privaot gefinancierde onderneming kent VolkerWessels geen optieregeling. Ook bestaat niet de mogelijkheid tot het houden van aandelen in Koninklijke VolkerWessels Stevin N.V. door leden van de Raad van Commissarissen, Raad van Bestuur of andere personeelsleden.

Leden van de Raad van Bestuur hebben, samen met circa 150 directieleden uit het concern VolkerWessels, een minderheidsbelang in de holdingmaatschappij Storm Investments B.V., die indirect nagenoeg alle aandelen van VolkerWessels houdt. Dit aandelenbezit heeft een langetermijn beleggingskarakter.

Reglement voor privébeleggingen van leden van de Raad van Bestuur en Raad van Commissarissen

Er is gezien het ontbreken van een beursnotering geen separaat reglement opgesteld. In het reglement van de Raad van Bestuur is reeds een artikel opgenomen met betrekking tot privébeleggingen dat als volgt luidt:

De binnen VolkerWessels geldende gedragscode is van toepassing op de leden van de Raad van Bestuur. Zij onderschrijven deze Code. Het is overigens de leden van de Raad van Bestuur niet toegestaan om te handelen met voorkennis en/of op basis van kennis en/of wetenschap die is opgedaan in het kader van de uitoefening van hun functie binnen VolkerWessels en zij zullen alle schijn daartoe vermijden.

Ook voor leden van de Raad van Commissarissen is geen reglement inzake privébeleggingen opgesteld.

In het Reglement van de Raad van Commissarissen is echter wel de bepaling opgenomen dat het de leden van de Raad van Commissarissen niet is toegestaan om te handelen met voorkennis en/of op basis van kennis en/of wetenschap die is opgedaan in het kader van de uitoefening van hun functie binnen VolkerWessels en zij zullen alle schijn daartoe vermijden.

Maximering van de vergoeding bij onvrijwillig ontslag van een lid van de Raad van Bestuur tot eenmaal het vaste deel van het jaarsalaris, tenzij kennelijk onredelijk voor lid Raad van Bestuur in zijn eerste benoemingstermijn (dan maximaal tweemaal)

Deze regeling wordt niet gehanteerd, aangezien de Raad van Commissarissen van mening is dat binnen VolkerWessels reeds een evenwichtige regeling bestaat. Bij deze regeling is de hoogte van de ontslagvergoeding afhankelijk van een combinatie van de benoemingstermijn als lid van de Raad van Bestuur en de duur van het totale dienstverband. De vergoeding kan maximaal tweemaal de jaarbeloning bedragen afhankelijk van de omstandigheden van het ontslag.

Maximering van de benoemingstermijn van een lid van de Raad van Commissarissen tot driemaal een periode van vier jaar

Deze aanbeveling uit de Code zal in de toekomst in beginsel nageleefd worden. Echter de complexiteit van een concern als VolkerWessels en de grote veranderingsprocessen die een concern van deze omvang van tijd tot tijd doormaakt, kunnen een grotere continuïteit in de zittingsduur van individuele leden van de Raad van Commissarissen wenselijk maken. Indien naar het oordeel van de Raad van Commissarissen en Raad van Bestuur dit wenselijk is wordt dan ook van de maximering van de zittingsduur afgeweken.

Raad van Commissarissen

De Raad van Commissarissen heeft een reglement, waarin de samenstelling, taken en werkwijze van de Raad van Commissarissen en zijn omgang met de Raad van Bestuur zijn vastgelegd.

Met betrekking tot de best practice bepaling III.2.2. van de Corporate Governance code wordt opgemerkt dat in verband met de gewijzigde aandeelhoudersstructuur in mei 2007 met uitzondering van de voorzitter van de Raad, commissarissen benoemd zijn uit de geledingen van (indirecte) aandeelhouders van VolkerWessels. De heer D. Wessels was voor zijn benoeming tot lid van de Raad van Commissarissen bovendien lid van de Raad van Bestuur van VolkerWessels.

De leden van de Raad van Commissarissen ontvangen geen aan resultaat gerelateerde bonussen, pensioenen, aandelenopties of andere beloningen.

Het reglement van de Raad van Commissarissen en het rooster van aftreden is opgenomen op de website van VolkerWessels.

Commissies van de Raad van Commissarissen

De Raad van Commissarissen heeft de volgende commissies ingesteld:

Auditcommissie

De Auditcommissie bestaat uit twee leden van de Raad van Commissarissen en vergadert tenminste eenmaal per jaar. Beide leden gelden als financieel expert, zoals omschreven in de code. De vergaderingen van de Auditcommissie worden gehouden in aanwezigheid van ten minste één lid van de Raad van Bestuur, de chief financial officer en de concernaccountant, tenzij de Auditcommissie anders beslist. De commissie beoordeelt de structuur van de interne controlemaatregelen en bepalingen met betrekking tot de financiële verslaglegging en rapportage.

Ook adviseert de commissie de Raad van Commissarissen met betrekking tot alle vraagstukken rondom accountantsbenoeming of ontslag en toetst zij de inhoud en reikwijdte van de controle-opdracht. De voorzitter van de commissie doet verslag van de bevindingen in de vergadering van de Raad van Commissarissen.

De Auditcommissie heeft in het verslagjaar bestaan uit:

H.G.J. van Berckel (voorzitter)

H.M. Holterman (tot en met 31 december 2008)

Met ingang van 1 januari 2009 is de heer A. Baan toegetreden tot de Auditcommissie.

Voor de leden van de Auditcommissie geldt als profielschets dat zij een brede financiële achtergrond hebben met kennis en ervaring op het gebied van risicobeheerssystemen en aspecten van financiële verantwoording en waardering.

Het reglement van de Auditcommissie is gepubliceerd op de website van VolkerWessels.

Remuneratie-, Selectie- en Benoemingscommissie

De commissie bestaat uit tenminste twee leden van de Raad van Commissarissen, te weten de voorzitter en de vice-voorzitter. De commissie kan met een derde lid worden aangevuld en vergadert tenminste eenmaal per jaar. De voorzitter van de Raad van Commissarissen is voorzitter van de commissie.

De commissie heeft tot taak de Raad van Commissarissen te adviseren over de keuze en aanstelling van enig lid van de Raad van Bestuur. Tenzij zwaarwegende redenen zich hiertegen verzetten woont de voorzitter van de Raad van Bestuur de vergaderingen bij. De voorzitter van de commissie doet verslag aan de Raad van Commissarissen.

De Remuneratie-, Selectie- en Benoemingscommissie bestaat per 31 december 2008 uit:

A. Baan (voorzitter)

R.L.J. van Rappard

D. Wessels

De profielschets voor de leden van de Remuneratie-, Selectie- en Benoemingscommissie gaat ervan uit dat de leden een brede bestuurlijke achtergrond hebben met ervaring op het gebied van belonings- en bestuursvraagstukken in een 'corporate' omgeving.

De positie van VolkerWessels als niet-beursgenoteerde onderneming maakt dat niet gekozen wordt voor een loskoppeling van de Benoemings- en Honoreringscommissie zoals voorzien in de Code. Gezien de positie die de voorzitter van de Raad van Commissarissen in de structuur van VolkerWessels inneemt, wordt tevens gekozen voor continuering van het voorzitterschap van de Remuneratie-, Selectie- en Benoemingscommissie door de voorzitter van de Raad van Commissarissen.

Het reglement van de Remuneratie-, Selectie- en Benoemingscommissie is gepubliceerd op de website van VolkerWessels.

Accountants

De benoeming van de concernaccountant en de opdrachtverstrekking tot controle van de door de Raad van Bestuur opgemaakte jaarrekening geschiedt door de Algemene Vergadering van Aandeelhouders. De concernaccountant KPMG is tijdens de Algemene Vergadering van Aandeelhouders van 22 mei 2008 herbenoemd voor een periode van drie jaar.

Reeds enige jaren hebben de Raad van Commissarissen, de Raad van Bestuur en externe accountants maatregelen genomen ter waarborging van de objectiviteit en de onafhankelijkheid van de concern-accountants. De voornaamste maatregelen zijn:

- *VolkerWessels kiest ervoor om in de opdrachtverstrekking zoveel mogelijk een scheiding aan te brengen tussen belastingadviezen en de controlewerkzaamheden inzake de jaarrekening;*
- *Aan de controle van de jaarrekening gerelateerde diensten worden, om efficiencyredenen, voornamelijk uitgevoerd door de concernaccountant. Werkzaamheden op het gebied van acquisities of desinvesteringen worden op basis van vooraf afgegeven offertes (niet exclusief) door de concernaccountant uitgevoerd. Waar naar het oordeel van VolkerWessels sprake is van een mogelijk conflicterend belang, wordt gebruik gemaakt van andere professionele dienstverleners;*
- *In principe worden de externe accountants niet ingeschakeld voor algemene adviesopdrachten.*

Voor het overzicht van het aan de jaarrekeningcontrole gerelateerde honorarium van de concernaccountant verwijzen wij naar pagina 117.

De uitvoering van bovengenoemde maatregelen wordt door de Raad van Commissarissen, Raad van Bestuur en Auditcommissie periodiek getoetst.

De accountants brengen verslag uit aan de Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen over de maatregelen die zij hebben genomen om te kunnen voldoen aan professionele en wettelijke eisen met betrekking tot het waarborgen van hun onafhankelijke positie tegenover VolkerWessels. Hieronder valt onder meer de periodieke wisseling van de verantwoordelijke accountants.

Betrekkingen met externe belanghebbenden

Ondanks het feit dat VolkerWessels geen beursnotering heeft, onderkennen wij het belang en de positie van onze onderneming ten opzichte van de omgeving. VolkerWessels zal dan ook haar resultaten en belangrijke gebeurtenissen blijven publiceren door middel van persberichten en publicaties via haar website.

Aandeelhouders respectievelijk certificaathouders met gezamenlijk 1% van het geplaatste kapitaal kunnen voorstellen indienen met betrekking tot agendapunten voor de Algemene Vergadering van Aandeelhouders. Deze dienen uiterlijk 31 maart 2009 bij de Vennootschap te worden ingediend.

Raad van Bestuur

De leden van de Raad van Bestuur zijn fulltime lid van de Raad van Bestuur. Behalve hun individuele bestuurstaken hebben zij de verantwoordelijkheid voor de onderneming als geheel. De Raad van Bestuur oefent haar bestuursbevoegdheid als college uit en besluit aldus gezamenlijk over alle aangelegenheden die voor het concern van wezenlijke betekenis zijn. Binnen het kader van de collectieve taak heeft ieder lid van de Raad van Bestuur een individueel taakgebied. Onder goedkeuring van de Raad van Commissarissen besluit de Raad van Bestuur zelf over de onderlinge taakverdeling.

Ing. G.J.A. (Gerard) van de Aast (1957)
Voorzitter.

Benoemd tot lid van de Raad van Bestuur per 1 januari 2009. Laatstelijk werkzaam als lid van de Raad van Bestuur van Reed Elsevier en CEO van Reed Business.

Ing. D. (Dick) Boers (1966)

Benoemd tot lid van de Raad van Bestuur in 2006. Werkzaam bij de groep sinds 1989, waarvan laatstelijk als directeur van VolkerWessels Bouw & Vastgoedontwikkeling bv in Rijssen.

A. (Alfred) Vos (1969)

Benoemd tot lid van de Raad van Bestuur per 1 januari 2009. Laatstelijk werkzaam als Chief Operating Officer Europe van AMB Property Corporation.

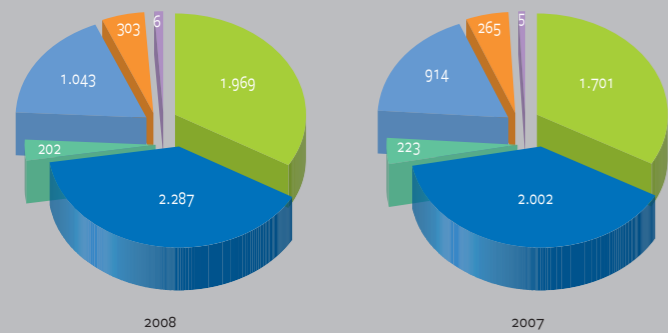
Ing. J.C. (Jan Kees) de Pagter (1954)

Benoemd tot lid van de Raad van Bestuur in 2006. Werkzaam bij de groep sinds 1976, waarvan laatstelijk als voorzitter-directeur van VolkerRail bv in Vianen.

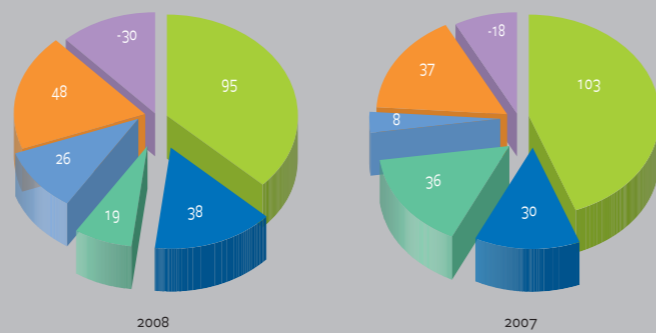

Verslag van de Raad van Bestuur

Ontwikkeling bedrijfsopbrengsten in miljoenen euro's

Ontwikkeling EBIT in miljoenen euro's

- Bouw en Vastgoed Nederland
- Civiel, Wegen en Spoor Europa
- Infrastructuur en Gebiedsontwikkeling USA/Canada
- Infratechniek en Telecom
- Toelevering en Dienstverlening
- Niet gealloceerd

(in miljoenen euro's)	Bedrijfsopbrengsten		EBIT	
	2008	2007	2008	2007
Bouw en Vastgoed Nederland	1.969	1.701	95	103
Civiel, Wegen en Spoor Europa	2.287	2.002	38	30
Infrastructuur en Gebiedsontwikkeling USA/Canada	202	223	19	36
Infratechniek en Telecom	1.043	914	26	8
Toelevering en Dienstverlening	303	265	48	37
Niet gealloceerd	6	5	-30	-18
Totaal	5.810	5.110	196	196
Af: Intercompany	-417	-282	-	-
Bedrijfsopbrengsten/EBIT	5.393	4.828	196	196

Kernpunten

- Resultaat voor interest en belastingen (EBIT) bedraagt € 195,9 miljoen (2007: € 195,5 miljoen);
- Resultaat voor interest, afschrijvingen en amortisatie (EBITA) stijgt naar € 210,4 miljoen (2007: € 209,4 miljoen);
- Nettowinst bedraagt € 141,9 miljoen (2007: € 145,9 miljoen);
- Voorgesteld wordt een dividend uit te keren van € 2,00 per aandeel in contanten (2007: € 2,00);
- De orderportefeuille ultimo 2008 bedraagt € 5.766 miljoen (2007: € 5.870 miljoen).

Algemeen

Het jaar 2008 is voor wat betreft de algemene economische vooruitzichten en daarmee ook voor VolkerWessels een jaar geweest van omslag en verandering. Werden voorgaande jaren nog gekenmerkt door overspannen marktsituaties, zo is in de tweede helft van 2008 zichtbaar geworden dat er sprake was van een wereldwijde economische terugval, versterkt door de kredietcrisis die zich in de laatste maanden van het jaar heeft geopenbaard. De hierdoor ontstane onzekerheid bij consumenten heeft in de loop van 2008 geleid tot een halvering van de verkoop van nieuwbouwwoningen in Nederland. Over het hele jaar gezien zijn in Nederland 30% minder woningen verkocht. Verder is ook de terughoudendheid van banken in de financiering van bedrijven en projecten ten gevolge van de kredietcrisis van negatieve invloed op de ontwikkeling geweest. Enkele opgestarte projecten zijn stil komen te liggen door gebrek aan financiering bij opdrachtgevers, of projecten zijn uitgesteld of geannuleerd door financieringsproblemen bij afnemers of opdrachtgevers.

In vooral het laatste kwartaal van 2008 is dit effect ook binnen de bouw- en vastgoedactiviteiten van VolkerWessels merkbaar geworden. Hoewel voornoemde ontwikkelingen slechts beperkt hun invloed hebben gehad op de ontwikkeling van VolkerWessels in 2008, zijn ze wel van materieel belang in 2009.

In 2008 hebben de veranderende economische vooruitzichten voor VolkerWessels gezorgd voor een sterkere focus op de beheersing van risico's bij het aangaan van nieuwe projecten, een verdere verscherping op de sturing en aandacht voor werkkapitaalbeheer, een scherpe monitoring van aanwezige capaciteit in relatie tot de bezettingsgraden en, waar mogelijk, kostenreducties. In het verslagjaar zijn de acquisities van de bedrijven Bruil, MJO, Timmer-Verzijl en de verkrijging van de resterende 50% aandelen van GrantRail afgerond. Met deze acquisities is de marktpositie

van VolkerWessels verder versterkt. De geacquireerde bedrijven zijn in 2008 in de consolidatie betrokken. Desinvesteringen in het verslagjaar zijn de verkoop van het 40% belang van VolkerWessels Netwerk Bouw B.V. in Operator B.V. en het terugbrengen van het belang in Aveco de Bondt tot 62,5%.

Het veranderde economisch klimaat biedt ook kansen. De gedaalde grondstoffen- en toeleveringsprijzen scheppen mogelijkheden voor het behalen van inkoopvoordelen. Verder bieden de gezonde financiële positie, de orderportefeuille en de grote diversiteit in activiteiten van VolkerWessels een goed fundament om de uitdagingen en kansen in de komende jaren aan te gaan.

Speerpunten van het beleid van VolkerWessels zoals duurzaamheid, innovatie, veiligheid en talentontwikkeling zullen onverkort hoog op de agenda blijven staan. VolkerWessels zal geen concessies doen waar het gaat om deze belangrijke onderwerpen.

De ontwikkelingen in 2008 hebben geleid tot:

- Een toename van de bedrijfsopbrengsten naar € 5.393 miljoen (2007: € 4.828 miljoen);
- Een toename van het resultaat voor interest en belastingen en amortisatie naar € 210,4 miljoen (2007: € 209,4 miljoen);
- Een nettowinst van € 141,9 miljoen (2007: € 145,9 miljoen).

Bedrijfsopbrengsten en orderportefeuille

In 2008 zijn de bedrijfsopbrengsten uitgekomen op een niveau van € 5.393 miljoen (2007: € 4.828 miljoen), hetgeen een stijging betekent van € 565 miljoen.

De orderportefeuille per ultimo 2008 bedroeg € 5.766 miljoen ten opzichte van € 5.870 miljoen aan het eind van 2007.

Van deze gerealiseerde groei in bedrijfsopbrengsten is € 53 miljoen het resultaat van het in de consolidatie opnemen van in 2008 afgeronde acquisities.

In de orderportefeuille ter hoogte van € 5.766 miljoen (2007: € 5.870 miljoen) is € 133 miljoen opgenomen als gevolg van het in de consolidatie opnemen van in 2008 afgeronde acquisities.

Resultaat

Dankzij tevredenstellende en goede resultaten bij het merendeel van de VolkerWessels-bedrijven is het resultaat voor interest, belastingen en amortisatie (EBITA), in 2008 uitgekomen op een niveau van € 210,4 miljoen en is daarmee € 1,0 miljoen hoger dan in 2007 (2007: € 209,4 miljoen).

Het resultaat voor interest en belastingen (EBIT) kwam uit op een niveau van € 195,9 miljoen (2007: € 195,5 miljoen). De nettowinst bereikt een niveau van € 141,9 miljoen en is daarmee vrijwel gelijk aan de over het verslagjaar 2007 behaalde nettowinst (2007: € 145,9 miljoen).

De bedrijfsopbrengsten over het jaar 2008/2007 zijn als volgt te specificeren:

<i>Naar sectoren</i>				
(in miljoenen euro's)	2008	%	2007	%
Bouw en Vastgoed Nederland	1.969	34	1.701	33
Civiel, Wegen en Spoor Europa	2.287	39	2.002	39
Infratechniek en Telecom	1.043	18	914	18
Infrastructuur en Gebiedsontwikkeling USA/Canada	202	4	223	5
Toelevering en Dienstverlening	303	5	265	5
Niet gealloceerd*	6	-	5	-
Totaal	5.810	100	5.110	100
Af: Intercompany	- 417		- 282	
Bedrijfsopbrengsten	5.393		4.828	

<i>Geografisch</i>				
(in miljoenen euro's)	2008	%	2007	%
Nederland	4.346	75	3.781	74
Verenigd Koninkrijk	908	15	809	16
Overig Buitenland	556	10	520	10
Totaal	5.810	100	5.110	100
Af: Intercompany	- 417		- 282	
Bedrijfsopbrengsten	5.393		4.828	

De orderportefeuille is ultimo 2008/2007 als volgt samengesteld:

<i>Naar sectoren</i>		
(in miljoenen euro's)	2008	2007
Bouw en Vastgoed Nederland	2.984	3.279
Civiel, Wegen en Spoor Europa	1.864	1.962
Infratechniek en Telecom	900	647
Infrastructuur en Gebiedsontwikkeling USA/Canada	267	299
Toelevering en Dienstverlening	94	94
Niet gealloceerd*	0	2
Totaal	6.109	6.283
Af: Intercompany	- 343	- 413
Orderportefeuille	5.766	5.870

* inclusief beëindigde activiteiten Duitsland

<i>Geografisch</i>		
(in miljoenen euro's)	2008	2007
Nederland	5.018	4.995
Verenigd Koninkrijk	636	738
Overig Buitenland	455	550
Totaal	6.109	6.283
Af: Intercompany	- 343	- 413
Orderportefeuille	5.766	5.870

Resultaat voor interest en belastingen (EBIT)

<i>Naar sectoren</i>		
EBIT (in miljoenen euro's)	2008	2007
Bouw en Vastgoed Nederland	95	103
Civiel, Wegen en Spoor Europa	38	30
Infratechniek en Telecom	26	8
Infrastructuur en Gebiedsontwikkeling USA/Canada	19	36
Toelevering en Dienstverlening	48	37
Niet gealloceerd*	- 30	- 18
EBIT totaal	196	196

<i>Geografisch</i>		
EBIT (in miljoenen euro's)	2008	2007
Nederland	207	187
Verenigd Koninkrijk	20	9
Overig Buitenland	- 1	18
Niet gealloceerd*	- 30	- 18
EBIT totaal	196	196

De samenstelling van de operationele marge (EBIT uitgedrukt in een percentage van de bedrijfsopbrengsten) is als volgt:

EBIT (in procenten)	2008	2007
Bouw en Vastgoed Nederland	4,8	6,1
Civiel, Wegen en Spoor Europa	1,7	1,5
Infratechniek en Telecom	2,5	0,9
Infrastructuur en Gebiedsontwikkeling USA/Canada	9,4	16,1
Toelevering en Dienstverlening	15,8	14,0
Niet gealloceerd*	-	-
Concern	3,6	4,0

* inclusief beëindigde activiteiten Duitsland

Vermogenspositie

Het balanstotaal is in het verslagjaar toegenomen met € 129 miljoen tot € 3.233 miljoen (2007: € 3.104 miljoen). Deze toename is voor € 69 miljoen toe te schrijven aan het in de consolidatie betrekken van de in 2008 afgeronde acquisities.

De solvabiliteit ultimo 2008 voor winstbestemming bedraagt 30% (2007: 29%) en na winstbestemming 28% (2007: 27%) van het balanstotaal. De doelstelling van de vennootschap voor de komende jaren is een solvabiliteit van tenminste 20% van het balanstotaal, na aftrek van het over het betreffende boekjaar uit te keren dividend (na winstbestemming). Aan deze doelstelling wordt per ultimo 2008 ruimschoots voldaan.

Investerings en acquisities

VolkerWessels streeft een groeistrategie na gebaseerd op gezonde, autonome winstgevendende groei van bestaande activiteiten in Nederland en in het buitenland, aangevuld met selectieve acquisities waarmee marktposities worden versterkt dan wel niches kunnen worden ingevuld.

Daarbij is het uitgangspunt de optimalisering van de regionale spreiding van activiteiten in de markten waarin VolkerWessels actief is, naast een verdergaande diversificatie. Tevens wordt ter realisering van voornoemde strategie actief gezocht naar mogelijkheden om via samenwerkingsverbanden verdere groei te realiseren.

Uitgangspunt bij de beoordeling van mogelijke acquisities is dat de te acquireren onderneming een duidelijke meerwaarde voor de groep als geheel dient te leveren en bij moet dragen aan de realisatie van de strategische doelstellingen. Dit impliceert tevens dat activiteiten die niet aansluiten bij de gekozen strategische richting voor desinvestering in aanmerking komen.

Bij de beoordeling van mogelijke acquisities wordt ruim aandacht besteed aan het risicoprofiel van de investeringspropositie.

Acquisities

In 2008 afgeronde acquisities zijn:

- *Bruil B.V. in maart 2008, een bedrijf gespecialiseerd in vooral regionale wegenbouw. Omzet: € 36 miljoen*
- *Founter B.V., een onderneming gericht op het zogenaamde Smart Metering concept (energiemeters). Omzet: € 1 miljoen*
- *M.J.O. Holding B.V. (Oomen), een onderneming gespecialiseerd in onder andere rioolinspecties en -onderhoud. Omzet: € 17 miljoen*
- *Timmer-Verzijl B.V., een onderneming actief in de grond-, beton- en wegenbouw en gespecialiseerd in sloopwerkzaamheden. Omzet: € 4 miljoen*
- *Het resterende 50%-belang van de aandelen GrantRail Ltd, een onderneming gespecialiseerd in spoorwegbouw en vernieuwbouw in het Verenigd Koninkrijk. Omzet: € 120 miljoen*

Investerings in materiële vaste activa

De netto investeringen in materiële vaste activa bedroegen in 2008 € 108 miljoen (2007: € 108 miljoen). Hiervan heeft € 11 miljoen betrekking op de in de consolidatie opgenomen acquisities die in het verslagjaar zijn afgerond (2007: € 5 miljoen). De afschrijvingen op materiële vaste activa komen in 2008 uit op € 74 miljoen (2007: € 68 miljoen).

Evenals in voorgaande verslagjaren hadden de investeringen voornamelijk betrekking op vervanging en uitbreiding van, voor de uitvoering benodigd, materieel.

Financiering

VolkerWessels voorziet in de werkkapitaalbehoefte door op één centraal punt externe financieringen aan te trekken. Vanuit deze centrale treasuryfunctie is een interne financieringsstructuur gecreëerd.

De totale werkkapitaalbehoefte van de tot VolkerWessels behorende ondernemingen wordt afgedekt door de bij diverse banken bestaande financieringsarrangementen. Verder wordt actief gebruik gemaakt van de mogelijkheden die de geldmarkten bieden.

Ter financiering van individuele projecten op het niveau van werkmaatschappijen worden projectfinancieringen aangetrokken bij diverse partijen. Projectfinancieringen worden op non-recourse of limited recourse basis gefinancierd.

In mei 2007 heeft VolkerWessels haar financieringsarrangementen vernieuwd. Met dit arrangement staat € 600 miljoen gegarandeerd ter beschikking voor de financiering van de werkkapitaalbehoefte van VolkerWessels. Voor deze financieringen zijn vanuit de werkmaatschappijen geen zekerheden verstrekt. VolkerWessels voldoet ruimschoots aan de voor deze financiering overeengekomen convenanten. Via een hedge is de rente over een hoofdsom van € 450 miljoen voor de komende vier jaren afgedekt.

Risicoprofiel en risicobeheersing

Risicobeheersing vormt, mede gezien de snel veranderende omgevingsfactoren, een steeds belangrijkere factor in het beleid van VolkerWessels. De Raad van Bestuur is daarbij verantwoordelijk voor de opzet van en de monitoring van de naleving van de interne risicobeheersing- en controlesystemen.

Hierbij wordt zoveel mogelijk aangesloten bij de decentrale organisatiestructuur van de onderneming en wordt gestreefd naar risicobeheersingssystemen die passen bij de omvang, aard van de activiteiten en risicoprofiel van de werkmaatschappijen, met als doel de ondernemingsrisico's zo goed mogelijk te beheersen en om de realisatie van de gestelde doelstellingen zo goed mogelijk te waarborgen. Dit betekent vooral anticiperen en zo snel mogelijk reageren op geïdentificeerde ondernemingsrisico's. Daarbij is VolkerWessels zich ervan bewust dat geen enkel systeem, hoe goed ook, de zekerheid kan bieden dat ondernemingsdoelstellingen worden gerealiseerd of dat alle onjuistheden kunnen worden voorkomen.

Het omgaan met projectrisico's en het beheersen van ondernemingsrisico's is een voortdurend proces. Al in voorgaande jaren is een aanvang gemaakt met een proces waarin op systematische wijze de interne risicobeheersings- en controlesystemen zijn geëvalueerd. Dit proces moet leiden tot een jaarlijks intern onderzoek door de werkmaatschappijen van de bestaande risicobeheersing- en controlesystemen.

In het verslagjaar is een pilotproject uitgevoerd waarbij door een van de grotere werkmaatschappijen via een 'bottom up' proces de grootste ondernemingsrisico's van de betrokken werkmaatschappij in kaart zijn gebracht. Deze risico's zijn vertaald naar beheersingsacties die, met behulp van de aspecten uit het INK model (Instituut Nederlandse Kwaliteit), zijn geclusterd, en waarvan de opvolging is verdeeld over het directieteam.

Deze opgedane ervaring is binnen VolkerWessels gedeeld met andere werkmaatschappijen en de systematiek wordt verder binnen het concern uitgerold.

VolkerWessels onderscheidt de volgende hoofdrisicogebieden:

Algemene risico's

Reputatie

VolkerWessels is zich bewust van haar positie in het maatschappelijk verkeer en hecht groot belang aan haar reputatie. Als onderneming die in zeer uiteenlopende marktgebieden opereert met een groot aantal verschillende werkmaatschappijen bestaat het risico dat incidenten bij werkmaatschappijen gevolgen hebben voor de reputatie van VolkerWessels in zijn totaliteit. Gebeurtenissen binnen werkmaatschappijen die een reputatierisico met zich mee kunnen brengen worden standaard gemeld bij de Raad van Bestuur.

Integriteit

VolkerWessels doet geen concessies waar het gaat om het integriteitsbeleid. De naleving van de in 2003 vernieuwde gedragscode wordt strikt gecontroleerd en is gecompleteerd met een compliance programma. Incidenten worden onderzocht en kunnen arbeidsrechtelijke consequenties hebben. Daarnaast is integriteit een vast gespreksonderwerp tussen Raad van Bestuur en de directies van werkmaatschappijen tijdens de reguliere overlegvergaderingen.

Medewerkers

Het imago van de bouwsector als minder aantrekkelijke werkgever, bergt het risico in zich dat onvoldoende vakkundige medewerkers en management beschikbaar zijn voor de onderneming. Via interne scholingsprogramma's, loopbaanplanning en gerichte wervingsprogramma's probeert VolkerWessels dit risico te beperken.

Marktrisico's

De diversiteit van activiteiten van VolkerWessels maakt dat de risico's die verbonden zijn aan de activiteiten in de diverse markten onderling verschillen. De geografische spreiding en de verschillen in activiteiten van VolkerWessels verminderen de gevoeligheid van de onderneming voor wisselende marktomstandigheden.

Tevens onderkent VolkerWessels marktrisico's ten gevolge van politieke besluitvorming en aanbestedingsniveaus van (semi)publieke lichamen. Vertragingen of plotselinge wijzigingen in politieke besluitvorming en fluctuaties in investeringsbudgetten van overheden kunnen, doordat een substantieel deel van de activiteiten afhankelijk is van door overheden aanbestede opdrachten, van invloed zijn op het niveau van de bedrijfsopbrengsten van VolkerWessels. VolkerWessels onderhoudt ter beheersing van deze risico's regelmatig contact met diverse relevante politieke en bestuurlijke geledingen om de gevolgen van deze maatregelen onder de aandacht te brengen.

Operationele risico's

Contract- en projectrisico's

De ondernemingen binnen VolkerWessels realiseren complexe projecten op basis van een groot scala aan contractvormen. Voor een groot deel van de projecten is sprake van een vooraf overeengekomen, in meer of mindere mate, vaste prijs. Dit brengt het risico met zich mee dat ten gevolge van fouten in ontwerp, kostenbegroting of uitvoering kosten aanzienlijk hoger uitvallen dan oorspronkelijk begroot. Deze fouten kunnen verliezen en negatieve kasstromen tot gevolg hebben. Duidelijke projectspecificaties, goed vastgelegde afspraken, (technische) projectreviews en goede en volledige kostenbegrotingen, evenals de juridische toetsing van contracten, vormen de basis voor de beheersing van deze risico's.

Om het aangaan van ongewenste risico's te voorkomen moeten aanbiedingen die een bepaald bedrag te boven gaan voorafgaand schriftelijk worden goedgekeurd door de Raad van Bestuur. Daarbij vormt de risicoinventarisatie van de betreffende aanbidding, behalve een review van de calculatie, een belangrijk beslissingscriterium.

Voor werken van enige importantie worden in de aanbestedingsfase risicomanagementcomités gevormd waarbinnen specialisten in overleg met de betrokken werkmaatschappijen adviseren over de mogelijke risico's en de risicofinanciering hiervan.

Aansprakelijkheidsrisico

De complexiteit en omvang van de door VolkerWessels uitgevoerde projecten brengt met zich mee dat fouten in de voorbereiding en uitvoering kunnen leiden tot een aanzienlijke (financiële) aansprakelijkheid.

VolkerWessels brengt, waar mogelijk, algemene en specifieke uitvoeringsrisico's onder bij verzekeraars. Hierbij worden verzekeringsarrangementen gesloten met partners waarbij continuïteit en solvabiliteit belangrijke aandachtspunten vormen. Verder beperkt VolkerWessels het aansprakelijkheidsrisico voor het concern via aansprakelijkheidsafgrenzingen binnen haar organisatiestructuur.

Ontwikkelingsrisico's

VolkerWessels ontwikkelt als deel van haar totale activiteitenportfolio ook vastgoed voor eigen rekening en risico. Leegstand en/of tegenvallende verkopen kunnen daarbij aanleiding geven tot verliezen en een te hoog beslag op werkkapitaal. Ter beheersing en voorkoming van deze risico's gelden interne richtlijnen ten aanzien van de voorverkoop of voorverhuur voordat met de daadwerkelijke bouw wordt begonnen. Verkoop en/of verhuur worden maandelijks in kaart gebracht en daar waar nodig wordt actie ondernomen.

Investeringen in grondposities, evenals het aangaan van langjarige verplichtingen, behoeven de voorafgaande goedkeuring van de Raad van Bestuur.

Financiële risico's

Liquiditeit en valutarisico

Door het projectmatig karakter van de activiteiten van VolkerWessels varieert het gebruik van operationele kasmiddelen sterk.

VolkerWessels voorziet in haar werkkapitaalbehoefte door op één punt centraal externe financieringen aan te trekken. Vanuit deze centrale treasuryfunctie is een interne financieringsstructuur ingericht.

Op basis van intern opgestelde kredietbeoordelingen worden kredietlijnen vanuit de centrale treasuryfunctie door de Raad van Bestuur ter beschikking gesteld aan de werkmaatschappijen.

Zekerheden worden intern overgedragen aan de centrale treasury-organisatie ter afdekking van de ter beschikking gestelde middelen, terwijl interne aansprakelijkheden zoveel mogelijk zijn en worden afgebouwd.

Externe aansprakelijkheden door middel van afgifte van 403-verklaringen zijn beperkt in aantal en er wordt een restrictief beleid gevoerd in de afgifte van garanties door het concern of concernonderdelen ten behoeve van de werkmaatschappijen.

Vanuit de werkmaatschappijen zelf worden geen zekerheden verstrekt ten behoeve van de externe concernfinanciering.

De kredietfaciliteiten die VolkerWessels ter beschikking staan, zijn toereikend om de behoefte aan werkkapitaal te dekken en zijn gebaseerd op ratio's waaraan VolkerWessels moet voldoen en voldoet.

Een actief treasurybeleid zorgt ervoor dat VolkerWessels haar financieringsrisico's kan beheersen. Valutarisico's worden zoveel mogelijk uitgesloten door middel van financieringsarrangementen in lokale valuta. De centrale treasuryfunctie waarborgt de toegang tot de geld- en kapitaalmarkt en de voorziening in de benodigde werkkapitaalbehoefte.

Realisatie financiële doelstellingen

Het projectmatig karakter van de activiteiten en de daarmee gepaard gaande risico's bergen het gevaar in zich dat intern gestelde financiële doelstellingen niet behaald kunnen worden.

Deze risico's worden beheerst door middel van een uitgebreide systematische financiële kwartaal- en prognoserapportage in relatie tot een 'bottom up', vanuit de projecten gestuurd, budgetteringsproces. Ook wordt regelmatig gerapporteerd over de financiële voortgang van de grotere projecten.

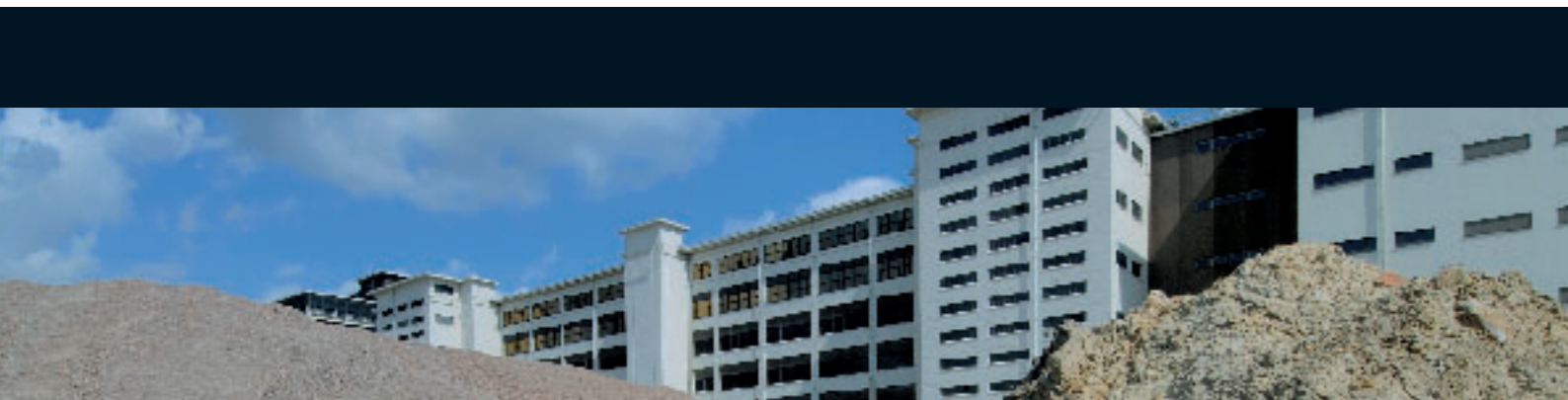
De decentrale structuur van VolkerWessels brengt met zich mee dat voornoemde rapportages regelmatig gedurende het jaar door de Raad van Bestuur met de directies van de werkmaatschappijen worden besproken, waarbij uitdrukkelijk de aandacht uitgaat naar de wijze waarop deze ondernemingen hun operationele risico's beoordelen en managen. Waar nodig wordt ter beheersing van risico's centraal binnen het concern aanwezige expertise op werkkapitaalniveau ingezet.

Vooruitzichten 2009

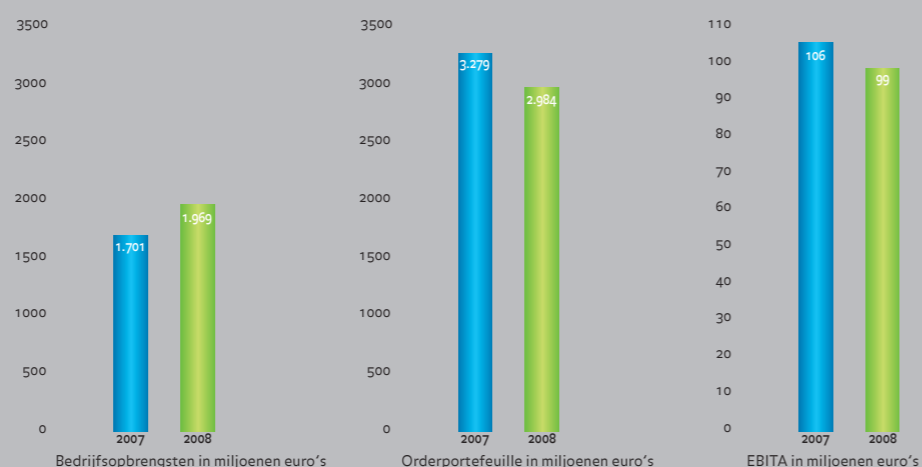
De snel verder verslechterende economische omstandigheden en de stagnatie die is opgetreden in vooral de bouw- en vastgoedmarkt ten gevolge van het ontbreken van adequate financieringsmogelijkheden en consumentenvertrouwen, maken dat VolkerWessels in 2009 opereert in volatiele en onzekere marktomstandigheden. Vanwege deze onzekere omstandigheden wordt voor 2009 geen raming van de resultaten afgegeven. Vooral de resultaten in de Nederlandse bouw- en vastgoedactiviteiten en de daaraan gerelateerde toeleveringsindustrie zullen onder druk staan. Hier tegenover staat dat stabiele resultaten worden verwacht in de infrastructuuractiviteiten van VolkerWessels.

IJkdijk

Bij het Groningse Bellingwedde is volgens planning in september 2008 een 'proefdijk' bezweken. In deze proefdijk zijn inspectietechnieken beproefd, die een betere voorspelling van het bezwijken van dijken mogelijk moeten maken. Daarvoor was het belangrijk dat de dijk volgens een vooraf bepaald mechanisme zou bezwijken. Nadat op het proefterrein van de Stichting IJkdijk werd begonnen met het verhogen van de waterstand achter de dijk, is de waterkering van zes meter hoog en honderd meter lang succesvol bezweken. De doorbraak is minutieus gevolgd via sensoren en camera's in en bij de dijk. Aan de proef is meegewerkt door VolkerWessels Telecom en KWS Infra.

BOUW EN VASTGOED NEDERLAND

(in miljoenen euro's)	2008	2007
Bedrijfsopbrengsten	1.969	1.701
Orderportefeuille	2.984	3.279
EBITA	99	106
EBIT	95	103
Afschrijving materiële vaste activa	3	3
Amortisatie	4	3
Netto investeringen in materiële vaste activa	1	4
Netto investeringen in immateriële vaste activa	3	19
Werkzaam vermogen	537	588
EBITA/werkzaam vermogen	18,4%	18,0%
EBIT/werkzaam vermogen	17,6%	17,5%
Operationele marge:		
EBITA/bedrijfsopbrengsten	5,0%	6,2%
EBIT/bedrijfsopbrengsten	4,8%	6,1%
Gemiddeld aantal medewerkers	3.200	3.200
Gemiddelde bedrijfsopbrengsten per medewerker (x € 1.000)	615	532

Markt

Voor de bouw- en vastgoedmarkt in Nederland is 2008 een jaar van tegenstellingen geweest. De eerste helft van het jaar was er nog sprake van hoogconjunctuur die in de loop van het jaar omsloeg, waarbij een ernstige economische neergang zich aandeed. Door het gebrek aan vertrouwen tussen banken onderling is de kredietverlening in de laatste maanden van 2008 ernstig belemmerd, waarmee ook de financiering van de bouw- en vastgoedsector bemoeilijkt werd.

Ten gevolge van de kredietcrisis daalde het consumenten- en producentenvertrouwen, hetgeen in de tweede helft van het jaar eveneens een negatieve invloed heeft gehad op de bouw- en vastgoedsector. De verkoop van zowel nieuwbouw- als bestaande woningen stagneerde, ondernemers stelden investeringen in vastgoed uit en vastgoedbeleggers werden zeer terughoudend. Het jaar 2008 begon met een nog altijd voorspoedige bouw- en vastgoedmarkt, maar eindigde met een negatief sentiment.

Ondanks het hoge bouwvolume in de eerste periode van het verslagjaar zijn in het laatste kwartaal van 2008 de effecten van de kentering al merkbaar geworden. Ten gevolge van deze ontwikkeling, de sterk gestegen grondkosten en de door de hoogconjunctuur sterk opgelopen arbeidskosten, zijn de stichtingskosten van de nieuwbouwwoningen gestaag opgelopen. De betaalbaarheid van nieuwbouwwoningen is door de sterke stijging van bouwkosten, de hoge grondkosten en de toegenomen kwaliteitseisen verder onder druk komen te staan. Daardoor stagneerde het aantal nieuwe toetreders in de koopsector met als gevolg dat de doorstroming naar duurdere segmenten afnam. Gedurende het verslagjaar zijn de marktomstandigheden in toenemende mate verslechterd door de sombere economische vooruitzichten en een inmiddels haperend financiersstelsel. Banken zijn terughoudender geworden bij het verstrekken van een hypotheek, terwijl de hypotheekrente inmiddels al fors was toegenomen. Het gevolg is dat de verkoop van nieuwbouwwoningen in het laatste kwartaal van 2008 is gehalveerd ten opzichte van dezelfde periode in het jaar ervoor.

Over heel 2008 verkochten bouwers en projectontwikkelaars uiteindelijk ruim 25.000 nieuwbouwwoningen in de vrije sector, 30% minder dan het jaar ervoor. Ook voor beleggers en woningbouwcorporaties werd het door de sterk gestegen prijzen steeds moeilijker rendabele projecten te realiseren. Hierdoor bleef het totale aantal nieuw gebouwde woningen steken rond de 55.000, terwijl het Ministerie van VROM rekende op een productie van 80.000 nieuwe woningen in 2008. Een vergelijkbare ontwikkeling heeft zich voorgedaan bij de bouw van winkels, kantoren en commercieel vastgoed in het algemeen.

Door de lage rente op de kapitaalmarkt en de grote vraag, zowel van huurders en beleggers, konden deze projecten in de afgelopen jaren ondanks de sterk toegenomen kosten met succes worden gerealiseerd.

In 2008 is deze situatie gewijzigd. De bankencrisis heeft hogere rentetarieven veroorzaakt en de financieringsmogelijkheden verminderd. Bovendien is door de krimpende economie het risico van leegstand toegenomen waardoor de rendementseisen zijn gestegen. De inmiddels sterk gestegen bouwkosten hebben de haalbaarheid van deze projecten extra onder druk gezet. Deze ontwikkelingen trokken diepe sporen in de markt. Terwijl het investeringsniveau in Nederlands commercieel vastgoed in 2007 nog op het recordniveau lag van € 11,5 miljard, bedroeg dit in 2008 rond de € 6,0 miljard. Het transactieniveau beliep in het derde kwartaal nog € 900 miljoen, in de laatste drie maanden van het jaar daalde het volume tot nog geen € 600 miljoen.

Deze ontwikkelingen hebben in het verslagjaar ook voor de bouwsector gevolgen gehad. Door de sterke toename van kosten en de ingezette prijsdaling van commercieel vastgoed is een belangrijk deel van in voorbereiding zijnde projecten niet meer realiseerbaar gebleken.

Als gevolg van de geschetste ontwikkelingen is de in het jaarverslag van 2007 gesignaleerde trend van steeds grotere projecten omgebogen. Grotere projecten zullen, in toenemende mate, slechts gefaseerd kunnen worden gerealiseerd.

Strategie

VolkerWessels heeft, ondanks moeilijke marktomstandigheden, een goede uitgangspositie om opdrachten te verwerven en samenwerking op diverse terreinen aan te gaan. De plotseling verslechterde marktomstandigheden zullen echter ook de gang van zaken in onze bouw- en vastgoedondernemingen beïnvloeden. Hoewel VolkerWessels op het gebied van overnames in de bouw- en vastgoedsector thans niet actief is, bieden de huidige omstandigheden mogelijkheden.

VolkerWessels blijft werken aan verbetering van haar professionaliteit en het bestrijden van faalkosten. Het brede portfolio van activiteiten in het concern maakt het mogelijk onze opdrachtgevers een totaaloplossing aan te bieden. Deze integrale aanpak, waarbij ontwerp, engineering, financiering, bouw, onderhoud en exploitatie vanuit één bedrijf/concern worden aangeboden, biedt opdrachtgevers grote voordelen. Het geeft een goed inzicht in de totale exploitatiekosten van een gebouw en maakt daardoor een betere afweging mogelijk tussen investerings- en exploitatiekosten.

'Veel directer betrokken bij alle facetten van het bouwproces'

'Een van ons werkte al bij Van Hattum en Blankevoort, toen ze vroegen of we niet samen uitgezonden wilden worden naar projecten in het buitenland. Natuurlijk wilden we dat! Wij hadden al veel ervaring opgedaan in het buitenland in onder andere Egypte, Kazachstan en Grenada, maar dit was de kans om het avontuur samen aan te gaan. Het sterke aan Van Hattum en Blankevoort is de combinatie tussen projecten in Nederland en daarbuiten. Over de grens werken betekent dat je veel directer betrokken bent bij alle facetten van het bouwproces. We werken nu samen in Mexico aan de eerste betonnen afzinktunnel van Latijns Amerika. Het is uniek om dat samen te doen.'

Bianca van der Meer (1971) en Danny Kruit (1972) van Van Hattum en Blankevoort.

Om de problemen die het gevolg zijn van de inmiddels ingezette recessie het hoofd te bieden, komt VolkerWessels met inventieve concepten en financiële instrumenten om haar positie in de koopwoningenmarkt te handhaven.

Het belang van veel aandacht voor duurzaamheid wordt ook door VolkerWessels ten volle onderschreven en biedt kansen voor technische- en marktinnovatie. In 2008 is door DEC (Duurzame Energie Concepten) in samenwerking met VolkerWessels Vastgoed met succes een concept ontwikkeld, genaamd Climate Ready. Dit concept houdt in dat een de woning wordt voorbereid op een aantal energiezuinige toepassingen, zoals warmtepomp, zonneboiler en warmteterugwinning. Bovendien is in basis al sprake van een aanmerkelijk betere energieprestatie (EPC 0,72). De individuele koper maakt vervolgens een keuze uit de verschillende componenten en kan daarbij een afweging maken, rekening houdend met gezinssamenstelling (energieverbruik), stichtingkosten en totale woonlasten. VolkerWessels is van plan op termijn alle ontwikkelde woningen op basis van dit principe te bouwen.

VolkerWessels heeft ook het afgelopen jaar veel aandacht gekregen voor de zogenaamde 'VolkerWessels Plus'-woning. Dit woonconcept resulteert in efficiënte bouwmethoden, slimme logistiek en standaardisering van technische oplossingen, waardoor tegen aantrekkelijke prijzen woningen gebouwd worden en tegelijkertijd een grote verscheidenheid in woningtypen en architectuur mogelijk is. In 2009 zal dit woonconcept ook worden uitgebreid met het Climate Ready-concept onder het motto: "Betaalbaar, duurzaam bouwen".

Ook op het gebied van bedrijfsgebouwen zet VolkerWessels in op duurzaamheid zowel vanuit het oogpunt van energiegebruik als multifunctioneel gebruik. In het verslagjaar werd het eerste CO₂-neutrale bedrijfsgebouw van Nederland opgeleverd. Het betreft een distributiecentrum ten behoeve van TNT. Hiertoe is door VolkerWessels een uitgebalanceerd concept ontwikkeld, toepasbaar voor het gehele Nederlandse distributienetwerk van TNT. VolkerWessels zal zich ook meer gaan toeleggen op het gebruik van duurzame bouwmaterialen en de principes van 'cradle to cradle'. Dit betekent dat alle gebruikte materialen na beëindiging van hun gebruik nuttig kunnen worden ingezet in een ander product. Bij enkele projecten wordt al ervaring opgedaan met deze aanpak.

In toenemende mate ontwikkelt VolkerWessels activiteiten op het gebied van binnenstedelijke herontwikkeling en revitalisering van achterstandwijken. VolkerWessels werkt op dit gebied nauw samen met WOM Nederland B.V. (Wijk Ontwikkeling Maatschappij) en andere partners, zowel binnen als buiten het concern. WOM Nederland B.V., een initiatief van VolkerWessels, heeft specifieke kennis over de aanpak van probleemwijken en levert daarbij project- en procesmanagement.

In het verslagjaar werd VolkerWessels aandeelhouder in de Nationale Maatschappij tot Behoud, Ontwikkeling en Exploitatie van Industrieel Erfgoed, BOEi. BOEi houdt zich bezig met de verwerving, herontwikkeling en exploitatie van industrieel erfgoed. Deze deelname sluit goed aan bij de ambities van VolkerWessels om een rol te spelen bij het hergebruik van monumentale (bedrijfs-) gebouwen. Er is al uitgebreid ervaring opgedaan met het Van Nelle complex te Rotterdam en in het verslagjaar met De Lichttoren in Eindhoven. Een project waarbij bovendien de opwekking van duurzame energie is gecombineerd met grondwatersanering.

Gang van zaken

In de bouw- en vastgoedsector deed zich in het verslagjaar een markante tegenstelling voor. Terwijl de marktomstandigheden in de loop van het jaar snel verslechterden, was er in heel 2008 toch sprake van een grote productie met bijbehorende krapte op de arbeidsmarkt. De autonome omzet steeg ten opzichte van 2007 met € 268 miljoen en ten opzichte van 2006 zelfs met € 577 miljoen tot € 1.969 miljoen.

Door de omvangrijke orderportefeuille in de sector was er nog steeds sprake van forse druk op de beschikbare capaciteit. Pas in het laatste kwartaal begonnen de inmiddels snel gedaalde grondstofprijzen een merkbaar effect te sorteren op de materiaalkosten en nam de capaciteitsdruk af. Voor het verslagjaar als geheel gold dat de sterk gestegen bouwkosten lang niet altijd aan opdrachtgevers konden worden doorberekend.

Ondanks de economische neergang heeft VolkerWessels dit verslagjaar goede resultaten behaald met de verkoop van nieuwbouwwoningen. Aantrekkelijke locaties en doordacht ontwikkelde woningen waren voor kopers veelal doorslaggevend om tot aankoop van een VolkerWessels woning over te gaan. Zo zijn in het derde en vierde kwartaal nog goede verkoopresultaten behaald, bijvoorbeeld in Harmelen (30 appartementen in het hogere prijssegment), Maarssen (ééngezinswoningen en appartementen) en Geldrop (eveneens appartementen en eengezinswoningen).

Samen met de Rotterdamse woningbouwvereniging De Nieuwe Unie gaat VolkerWessels participeren in de herontwikkeling van de wijk Katendrecht. Een opvallend onderdeel van dit plan is het European China Centre Rotterdam. Het concept omvat kantoren, bedrijfsruimten, winkels, horeca, een hotel en een congrescentrum evenals woningen voor in Nederland wonende Chinese ouderen. Het project is bedoeld voor Chinese bedrijven, die actief zijn op de Europese markt. VolkerWessels opereerde in 2008 met succes in de markt van huurwoningen in opdracht van corporaties. Een fors aantal projecten is opgeleverd terwijl tegelijkertijd een groot aantal nieuwe projecten in opdracht werd genomen.

Sinds 2003 zijn 1.662 VolkerWessels Plus-woningen opgeleverd. In 2008 is gestart met 701 woningen, terwijl er 1.880 in voorbereiding waren. In totaal hebben onze bouwondernemingen in 2008 5.413 wooneenheden opgeleverd (2007: 3.940), waarvan 2.558 in eigen ontwikkeling (2007: 1.972).

Industriebouw

De markt voor industriebouw was in 2008 gunstig. VolkerWessels heeft een positie opgebouwd in de groeiende markt voor de bouw van energiecentrales en verbrandingsovens. In het verslagjaar is een duidelijk onderscheid zichtbaar geworden tussen publieke en private opdrachten. De opdrachten vanuit de publieke sector, zoals scholen, sporthallen en andere algemene voorzieningen gingen onverminderd door.

In de zorgsector kwam, bovenop de bouwkostenstijging, de kredietcrisis wel hard aan. Een aantal ziekenhuizen en andere zorginstellingen heeft daarom moeite om adequate financiering voor nieuwe projecten aan te trekken. Zorginstellingen ontvangen sinds 1 januari 2008 niet langer een vaste vergoeding voor hun vastgoed. Verder is het nog onvoldoende duidelijk hoe de regelgeving zich ontwikkelt waardoor het voor zorginstellingen moeilijk is investeringsbesluiten te nemen. Voor VolkerWessels blijft de zorgsector een potentieel aantrekkelijke markt. In 2008 zijn de inspanningen om in deze sector een rol te gaan spelen onverminderd voortgezet.

Vooruitzichten

Voor een herstel van de vastgoedmarkt is het normaliseren van de situatie op de financiële markten een essentiële voorwaarde. Het gebrek aan vertrouwen van de banken onderling zal moeten herstellen voordat de kredietverlening weer voldoende op gang komt. In de laatste maanden van het verslagjaar is de rente door ingrijpen van de Europese Centrale Bank aanzienlijk verlaagd maar tegenover deze verlaging staan fors hogere opslagen die de banken in rekening brengen.

Op de langere termijn is VolkerWessels van mening dat vastgoed een goede investering blijft zowel voor woonconsumenten als voor bedrijven en vastgoedbeleggers. Het maken van verantwoorde prognoses voor de korte termijn over de ontwikkeling van de vastgoedmarkt is niet mogelijk. Voor het komende jaar houdt VolkerWessels echter rekening met een zeer terughoudende bouw- en vastgoedmarkt.

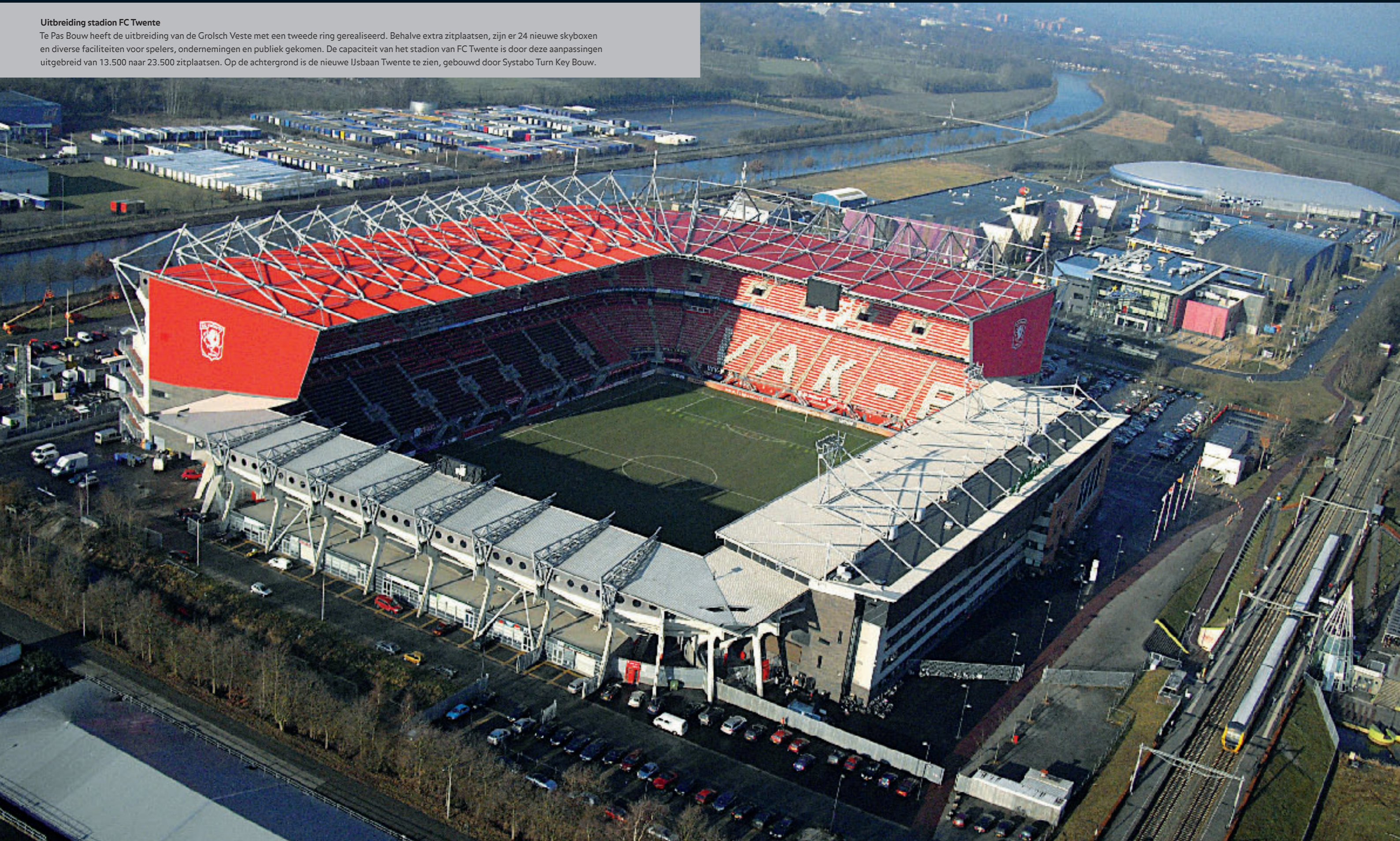
In de woningmarkt zal meer nadruk komen te liggen op de ontwikkeling van betaalbare woningen in de huur- en koopsector. De bouw van koopwoningen voor starters vormt een belangrijke basis voor toekomstige doorstroming en is nu een belangrijke bijdrage om bouwproductie te genereren. Voor commercieel vastgoed is de situatie nog moeilijker voorspelbaar. Alles zal afhangen van de vraag of de bankencrisis beheersbaar is en de ingrepen van financiële autoriteiten en overheden de gewenste effecten hebben. Verder kunnen steunmaatregelen van de overheden, al dan niet van tijdelijke aard, de vastgelopen markten soelaas bieden.

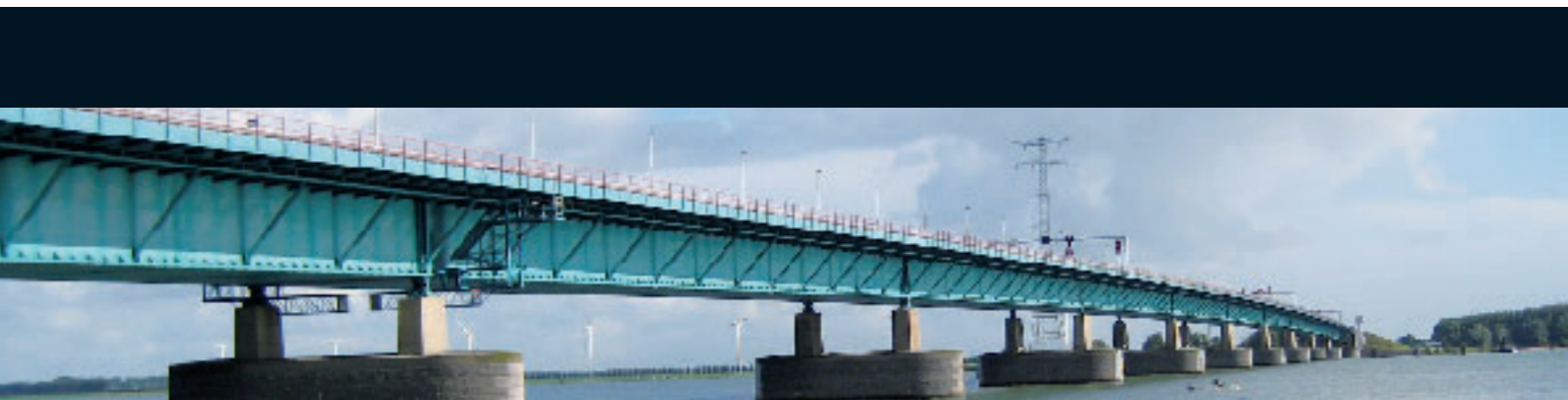
Ondanks de goed gevulde orderportefeuille van € 3 miljard wordt voor het komende jaar rekening gehouden met een krimpend bouwvolume. Investerings in vastgoed door woonconsumenten, bedrijven en beleggers zullen in 2009 afnemen ten opzichte van voorgaande jaren.

De kracht van VolkerWessels is onder meer gelegen in de spreiding van bouw- en ontwikkelingsbedrijven over het gehele land, met een sterke verankering in regionale markten. Er is sprake van een 'hands on' cultuur waardoor de slagvaardigheid groot is. Zowel kleine als grote projecten kunnen efficiënt worden uitgevoerd. Verder zijn initiatieven op het gebied van duurzaamheid, wijkvernieuwing, vernieuwende financiële concepten en de goed gevulde orderportefeuille, een goede basis voor de komende tijd. Dalende prijzen van materialen, een ruimere arbeidsmarkt en een verbeterde productiviteit helpen de krimpende marktprijzen op te vangen. VolkerWessels zal onverminderd veel aandacht blijven schenken aan kostenbeheersing en het terugdringen van faalkosten. Vanwege de genoemde factoren en haar sterke marktpositie heeft VolkerWessels er alle vertrouwen in dat zij deze moeilijke periode goed zal doorstaan.

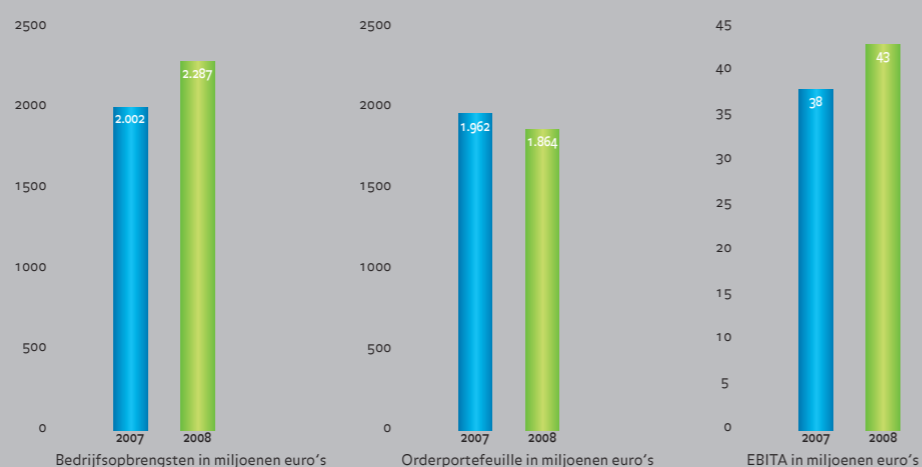
Uitbreiding stadion FC Twente

Te Pas Bouw heeft de uitbreiding van de Grolsch Veste met een tweede ring gerealiseerd. Behalve extra zitplaatsen, zijn er 24 nieuwe skyboxen en diverse faciliteiten voor spelers, ondernemingen en publiek gekomen. De capaciteit van het stadion van FC Twente is door deze aanpassingen uitgebreid van 13.500 naar 23.500 zitplaatsen. Op de achtergrond is de nieuwe IJbaan Twente te zien, gebouwd door Systabo Turn Key Bouw.

CIVIEL, WEGEN EN SPOOR EUROPA

(in miljoenen euro's)	2008	2007
Bedrijfsopbrengsten	2.287	2.002
Orderportefeuille	1.864	1.962
EBITA	43	38
EBIT	38	30
Afschrijving materiële vaste activa	22	20
Amortisatie	5	8
Netto investeringen in materiële vaste activa	37	32
Netto investeringen in immateriële vaste activa	7	-
Werkzaam vermogen	181	216
EBITA/werkzaam vermogen	23,8%	17,6%
EBIT/werkzaam vermogen	21,0%	13,9%
Operationele marge:		
EBITA/bedrijfsopbrengsten	1,9%	1,9%
EBIT/bedrijfsopbrengsten	1,7%	1,5%
Gemiddeld aantal medewerkers	7.900	7.200
Gemiddelde bedrijfsopbrengsten per medewerker (x € 1.000)	289	278

Nederland (Civiel, Wegen en Spoor)

Markt

Een constante stroom van grote, middelgrote en kleine projecten heeft in 2008 zowel in de beton- en waterbouw als bij de wegenactiviteiten voor een stabiele markt gezorgd. Het lage prijsniveau uit het voorgaande jaar trok in het verslagjaar in beide sectoren aan, maar bereikte nog niet het gewenste niveau. De prijzen staan nog teveel onder druk van het verleden, ondanks dat de indertijd bestaande overcapaciteit is afgebouwd. De spoorwegactiviteiten hebben in 2008 last van buitenlandse concurrentie, waarbij partijen om marktaandeel te veroveren beneden de kostprijs inschrijven. Het blijft een voortdurende uitdaging in het spoorwegsegment om tot een optimale benutting van menskracht en materieel te komen vanuit de druk om zo min mogelijk sporen buiten dienst te stellen.

De markt voor civiele werken, spoorwegen en wegen is in belangrijke mate overheidsgedreven. Van vraaguitval ten gevolge van de kredietcrisis, waar andere sectoren in de economie in het verslagjaar last van hebben, is weinig te merken. In een enkel geval zijn kleine opdrachten van bedrijven of gemeenten afgeblazen of uitgesteld. Grote opdrachtgevers zijn zich bewust van de noodzaak van continuïteit in de opdrachtenstroom om in de toekomst niet met ongewenste capaciteitsreducties door krimp of ontslagen te worden geconfronteerd. Een thema dat door de crisis weer actueel is geworden. Vandaar dat in zowel binnen- als buitenland veel van de voorgestelde stimuleringsmaatregelen in de richting gaan van sectoren waar VolkerWessels actief is.

De al eerder waarneembare trend in de markt van een integrale aanpak bij aanbestedingen zette in 2008 onverminderd door. De groeiende verkeerscongestie zorgt ervoor dat beleidsmakers en opdrachtgevers niet langer denken in wegen of beton, maar dat het denken steeds meer wordt beheerst door het thema verkeersdoorstroming. Alles is gericht op het laten doorrijden van het verkeer en het vermijden van obstakels. Een integrale aanpak, waarbij de opdrachtnemer verantwoordelijk is voor alle voorkomende werkzaamheden in een bepaald traject, is inmiddels een bewezen manier om projecten te versnellen en mobiliteit te bevorderen. Deze marktontwikkeling sluit goed aan bij de structuur van VolkerWessels waar alle benodigde disciplines, zoals civiel, wegenbouw, alsmede installatie- en verkeerstechniek onder één dak te vinden zijn.

In het verlengde van deze ontwikkeling vragen grote opdrachtgevers als Rijkswaterstaat en ProRail bij complexe projecten in toenemende mate om een integrale uitwerking op basis van design en construct. De opdrachtnemer is in dat geval niet alleen verantwoordelijk voor de uitvoering, maar tevens voor het ontwerp van het complete werk, doorgaans op basis van een aantal functionele eisen. Ook de technische expertise benodigd in de ontwerpfase wordt in deze benadering uitbesteed. De overheid wil projecten nog slechts op een hoog en abstract niveau aansturen. Deze aanpak past bij de overheidsambitie om de markt een doorslaggevende rol te laten spelen bij de aanbesteding, volgens het adagium 'de markt tenzij'. Deze ontwikkeling zette in 2008 duidelijk door, zowel bij civiel als de

wegenbouw. Het streven om de opdrachtnemer ook verantwoordelijk te maken voor het ontwerp, heeft bij VolkerWessels tot aanloopproblemen geleid. Te laat is de complexiteit onderkend bij het opzetten van een volwaardige ontwerpafdeling die de benodigde ontwerpen kan maken voor de verschillende stadia van het bouwproces, variërend van schetsontwerpen tot uitvoeringsontwerpen. VolkerWessels werkt er inmiddels aan om dit proces optimaal te beheersen.

Strategie

In 2008 heeft VolkerWessels veel nadruk gelegd op het streven om tot een grensoverschrijdende uitwisseling van kennis en kunde te komen. Expertise en materieel moeten breder kunnen worden ingezet, zowel in nieuwe geografische marktgebieden als in andere marktsegmenten. Op dit terrein is in het verslagjaar duidelijk vooruitgang geboekt. Zo wordt exclusief en kostbaar materieel steeds vaker grensoverschrijdend ingezet, zowel in Duitsland, het Verenigd Koninkrijk als in de Baltische staten en werken bedrijfsonderdelen waar nodig technisch en strategisch nauw samen.

Crossborder uitwisseling kan leiden tot expansie in het buitenland. De spoorwegactiviteiten zijn veelal de opstap naar nieuwe markten, in het kielzog worden vervolgens zo mogelijk wegenbouwactiviteiten opgezet. De Estse en Poolse activiteiten zijn een goed voorbeeld van een dergelijke aanpak. In de wegenbouw lag de focus in 2008 bovenal op het verder ontwikkelen van de organisatie en het optimaliseren van de kwaliteit in Nederland. In vervolg hierop zal de groeistrategie voor dit marktsegment behoedzaam verlegd worden naar het buitenland. Vanuit deze visie is in 2008 bewust niet meegeedongen naar grootschalige projecten in Duitsland of elders, maar is alle aandacht uitgegaan naar beheersing van de bedrijfsvoering.

In de beton- en waterbouw en bij de wegenactiviteiten is de strategie gericht op een betere landelijke dekking in Nederland. Grote infrastructurele werken kunnen overal in het land probleemloos worden uitgevoerd. Voor kleinere opdrachten is die landelijke dekking nog niet overal voorhanden, maar moet de capaciteit in bepaalde gebieden op lokaal niveau worden ingekocht. Vaak is dit lastig en is de kwaliteit niet altijd consistent. VolkerWessels streeft naar landelijke dekking, ook voor kleinere opdrachten. Dit gebeurt niet alleen om opdrachtgevers beter te kunnen bedienen, maar ook omdat de ervaring leert dat dergelijk werk de voorbode is van nieuw werk.

In het kader van een betere landelijke spreiding is in het verslagjaar de acquisitie van de grond-, weg-

en waterbouwactiviteiten van de Bruil Ede Groep afgerond, waarmee VolkerWessels haar positie in het marktsegment in Midden-Nederland versterkt. Het criterium voor nieuwe acquisities is dat ze aantoonbaar toegevoegde waarde hebben. In 2008 versterkte VolkerWessels haar positie in het marktsegment voor riolen en leidingwerken door de overname van het Brabantse M.J.O.Holding. Het bedrijf met 130 werknemers legt zich toe op specialistische riooltechnieken en -inspecties. Inspectiecontracten zijn vaak een opening naar nieuwe renovatieopdrachten.

Bij de civiele activiteiten blijft het werven van opdrachtgevers in de particuliere sfeer een belangrijk aandachtsgedebied. Vooral meerjarig onderhoud in het primaire proces van de klant is interessant als markt. Daarbij gaat het om essentiële bedrijfsonderdelen die een opdrachtgever niet kan verwaarlozen zonder automatisch schade aan zijn bedrijfsvoering aan te richten, zoals landingsbanen, havens, vloeren in de procesindustrie of interne spoorwegen.

In dit verband is in 2008 Timmer-Verzijl overgenomen, dat particuliere wegwerkzaamheden verricht in het Europoort- en Botlekgebied.

VolkerWessels streeft niet alleen naar meer expertise bij het ontwerp, maar ook naar een versterking van het onderhoud en een geringere afhankelijkheid van toeleveranciers. Timmer-Verzijl heeft ook een handel in gebroken puin en versterkt daarmee de gewenste ketenintegratie.

Gang van zaken

De activiteiten van VolkerWessels in Nederland in de sectoren civiel, wegen en spoor lieten in 2008 een wisselend beeld zien. Met een groot aantal werken presteerde het marktsegment wegen tot tevredenheid, ondanks dat de prijsdruk groot blijft, vooral in het noorden van het land. Na het recordjaar 2007 is de asfaltproductie in het verslagjaar achtergebleven. Deze teruggang geldt voor alle asfaltproducenten. Hoewel de productie absoluut daalde, wist VolkerWessels wel haar relatieve aandeel bij de afzet van asfalt te vergroten. Ook beton- en waterbouw scoorde voldoende, ondanks de nog altijd optredende prijsdruk. Bij het marktsegment spoor stond het resultaat opnieuw onder druk. Een lager werkaanbod en dientengevolge lagere aanbestedingsprijzen zijn hiervan de oorzaak.

Binnen de beton- en waterbouw zijn de staalactiviteiten van Van Splunder en de funderingstechnieken van Visser & Smit Bouw in de loop van 2008 samengevoegd tot Volker Staal en Funderingen. Deze combinatie geeft in het eerste jaar van haar bestaan een tevredenstellend resultaat te zien met vele nieuwe marktkansen in binnen- en buitenland. Alle funderingstechnieken binnen VolkerWessels zijn nu doelbewust op één centrale plek ondergebracht. Funderingswerk is buitengewoon hoogwaardig in kennis en techniek, maar gelijktijdig ook uiterst risicovol. Het is een wezenlijk onderdeel van de civiele techniek en vaak wervend voor nieuwe opdrachten, maar als er iets mis gaat bij een project is het vaak in de bodem. Vanuit die opvatting is zowel de kennis, het materieel als de uitvoeringskracht bijeengebracht in het nieuwe bedrijf. Vertrekpunt is vergroting van het professionalisme, maar door het clusteren van de activiteiten vermindert ook het risicoprofiel en ontstaat er een betere bezettingsgraad. VolkerWessels heeft inmiddels op dit terrein een vooraanstaande positie en is uniek in de combinatie van staal aan de waterkant met specialistische funderingstechnieken, zowel on- als offshore. Te denken valt aan zware en gecompliceerde afmeervoorzieningen voor schepen, zoals dukdalven, steigers en remming- en geleidewerken. In het verslagjaar zijn met succes verschillende van deze werken uitgevoerd. Van de deskundigheid bij VolkerWessels op het terrein van funderingstechnieken is in 2008 ook door andere partijen op de markt gebruik gemaakt bij enkele complexe projecten.

De gezamenlijke beton- en waterbouwsector bleef ook in het verslagjaar moeite houden met de nieuwe manier van aanbesteden en de bijbehorende contractvormen, waarbij de risico's worden gealloceerd bij de opdrachtnemers. De verantwoordelijkheid voor ontwerp en uitvoering van het

Duurzaam bedrijventerrein in Middelharnis

De energievoorziening op het nieuwe bedrijventerrein De Compagnie in Middelharnis is gebaseerd op een aantal duurzame concepten. Warmte- en koudelevering wordt gerealiseerd door een speciaal opslagsysteem. Alle gebouwen zijn aangesloten op een gesloten energiesysteem van warm en koud water. In de zomer wordt warmte via een bronsysteem diep opgeslagen in een watervoerend bodempakket; in de winter geldt dit voor de koude via een koude bronsysteem. Het energiegebouw vervult een centrale rol in dit systeem. Als onderdeel van dit concept is een asfaltcollector aangelegd, de Zonneweg®. In de verhardingsconstructie van het parkeerterrein is een speciale watervoerende laag aangebracht. Hiermee wordt in de zomer warmte gewonnen en in de winter koude. De opgewekte warmte en koude wordt met een buisleidingsysteem naar het energiegebouw getransporteerd. Via een speciale warmtewisselaar wordt deze energie aan het bronsysteem overgedragen.

complete bestek liggen steeds vaker bij de opdrachtnemer. Het betekent dat in de aanbestedingsfase meer geraamd moet worden. Om de risico's van de ramingen op een acceptabel niveau te houden, worden tenders zeer gedetailleerd uitgewerkt. Niet alleen lopen de kosten van een aanbesteding op deze manier sterk op, ook vindt er een aanslag plaats op de toch al schaarse capaciteit aan engineering en voorbereiding. Dezelfde projecten worden door verschillende potentiële gegadigden tot in een ver stadium uitgewerkt. De opdrachtnemers in de beton- en waterbouw zijn voorstander om meer te 'trechteren'.

In een eerdere fase kan op een hoger abstractieniveau door de opdrachtgever al de kwaliteit van het ontwerp worden beoordeeld en moet eerder een keuze gemaakt worden met welke opdrachtnemer(s) in zee wordt gegaan.

In het verslagjaar zijn de eerste signalen ontvangen dat grote opdrachtgevers dit probleem serieus onderkennen. Tussen Rijkswaterstaat en de markt is een dialoog op gang gekomen over het beter benutten van de schaarse capaciteit bij zowel civiele werken als wegen. VolkerWessels is positief over deze ontwikkeling, waarbij er bereidheid is in bouwstromen te gaan denken. Als een wegvak een aantal keren verbreed moet worden, kan in deze aanpak bijvoorbeeld worden volstaan met het gedetailleerd uitwerken van één traject waarna de uitkomst wordt geëxtrapoleerd naar de overige uit te voeren weggedelen. Op deze manier worden de minste kosten gemaakt en wordt onnodig capaciteitsbeslag op schaarse ingenieurs en andere middelen voorkomen.

Een belangrijke tegenvaller in de weg- en waterbouw is het voortijdig afbreken van de bouw van een betonnen drijvend hefschip (de MPU Heavy Lifter) bestemd voor het liften, vervoeren en demonteren van offshore platforms die buitendienst zijn gesteld. Hoewel de bouw van dit geavanceerde vaartuig volgens plan verliep, het ontwerp aan alle technische specificaties voldeed en het schip duidelijk in een behoefte voorzag, moest het werk door gebrek aan financiële middelen bij de Noorse opdrachtgever in het verslagjaar voortijdig worden gestaakt. VolkerWessels is zich gedurende het gehele project bewust geweest van de financiële risico's en heeft daar ook altijd naar gehandeld.

VolkerWessels streeft al langer naar een groter aandeel van meerjarig onderhoud in de portfolio. Bij het verwerven van deze opdrachten wordt geput uit de kennis en de expertise die is opgebouwd in de railinfrastructuur. Onderhoud aan het spoor is vanouds complex door de stringente randvoorwaarden waaronder het uitgevoerd moet worden. Deze hoge eisen spelen inmiddels ook een grote rol bij het asset management, de in de infrastructuur inmiddels ingeburgerde term voor het onderhoud aan de weg. In 2008 wisten de spoor- en wegenactiviteiten van VolkerWessels door een nauwe samenwerking gezamenlijk de order te verwerven voor het meerjarig onderhoud van de Schipholtunnels en de Zeeburgertunnel. Met Rijkswaterstaat werd na een openbare aanbesteding tevens overeengekomen dat VolkerWessels voor een periode van 5 jaar alle installaties in het waterdistrict Noord-Holland gaat beheren. Alle mechanische en elektrische systemen van de sluizencomplexen in het Noordzeekanaal in Amsterdam en IJmuiden, alsmede het gemaal in IJmuiden en de aanlegsteigers van de veerdienst Den Helder- Texel vallen onder het nieuwe contract.

Het op inventieve wijze op gang houden van verkeersstromen speelt inmiddels een wezenlijke en groeiende rol bij het aanbesteden van contracten. In het verslagjaar zijn zowel voor het werken aan het spoor als voor de wegeaanleg verschillende innovaties doorgevoerd die een ongehinderde doorstroming bevorderen. Zo is in 2008 een meettrein in gebruik genomen die verschillende hoogwaardige inspectietechnieken combineert en waarbij de werkzaamheden tussen het reguliere spoorverkeer door kunnen plaatsvinden. Ook werd een in eigen huis ontwikkelde machine in gebruik genomen die VolkerRail in staat stelt op zeer snelle en veilige wijze raildempers aan te brengen. Met de al eerder geïntroduceerde mobiele werkplaats zijn in 2008 de eerste experimenten gedaan om onderhoud te plegen, zoals het vervangen van een spoorstaaf, zonder dat de dienstregeling hoeft te worden onderbroken.

In het verslagjaar zijn in Nederland de eerste onderhoudscontracten voor het spoor openbaar aanbesteed. Het resultaat was gezien de uitslagen en de prijsniveaus teleurstellend.

Het werk op en rond het spoor kan onderscheiden worden in onderhoud en vernieuwing. Bij de aanbestedingen voor onderhoud gingen contracten voor bodemprijzen weg. De onderhoudsmensen van VolkerRail voelen zich vanouds gedelegeerd beheerder van het spoor. Met het op scherp zetten van de contracten verdwijnt dit gevoel en wordt de loyaliteit op de proef gesteld van medewerkers die gelijktijdig geacht worden bij nacht en ontij en in de weekeinden aan het spoor te werken om de doorstroming te bevorderen. Ook bij aanbestedingen voor vernieuwing van het spoor werd laag ingeschreven, waardoor bedrijven met grote capaciteitskosten, zoals VolkerRail, in het nadeel zijn. In de eerste periode van 2008 ging voor het eerst een aantal van deze contracten naar Duitse aanbieders. Door alle ontwikkelingen bleef in 2008 het werkvolume bij het spoor in Nederland opnieuw achter. Het gevolg was onderbezetting van mensen en machines en een achterblijvend resultaat.

In 2008 was VolkerWessels dag en nacht actief op verschillende tracés op de drukke snelweg A2. Het project A2 Hooggelegen omvat het ontwerpen en bouwen van de verbreding tussen Leidsche Rijn en Knooppunt Oudenrijn met verschillende viaducten, omleggingen, reconstructies en het aanbrengen van geluidswerende voorzieningen. De uitvoering van dit werk vindt plaats in alliantie met Rijkswaterstaat. Voor het deel van de A2 tussen Holendrecht en Maarssen is in 2007 een versnellingsopdracht ontvangen waardoor de 2x5 rijstroken niet in 2012, maar medio 2010 beschikbaar moeten zijn. Het werk rondom 's-Hertogenbosch dat enige tijd stil heeft gelegen, is in 2008 met hernieuwde inzet hervat en zal mogelijk ook versneld worden uitgevoerd.

Wegen Buitenland

De wegenbouw in Duitsland heeft een goed jaar achter de rug. Dit was mede te danken aan de eerste Publiek Private Samenwerking (PPS) in Duitsland waar de Duitse wegenbouwer Trapp Infra Wesel bij betrokken is. Het betreft hier een zogenaamd DBFMO (Design, Build, Finance, Maintain en Operate) contract. Het consortium neemt al deze elementen voor haar rekening bij de verbreding van een belangrijk stuk snelweg (A8) tussen Augsburg en München. De kosten van dit project moeten uiteindelijk worden terugverdiend via tolheffing voor vrachtwagens. Naar verwachting worden er in 2009 weer enkele nieuwe DBFMO-contracten afgesloten voor snelwegverbreding. Door Trapp Infra is in 2008 opnieuw een vijfjarig onderhoudscontract met energieleverancier Vattenfall in Wertheim gesloten. Op dit moment is VolkerWessels in Duitsland met wegenbouw vooral actief in Wesel en in Nordrhein-Westfalen. Gezien de positieve resultaten in 2008 lijkt verdere uitbouw kansrijk.

Spoor buitenland

De spoorwegactiviteiten in het Verenigd Koninkrijk vinden plaats via GrantRail, een gezamenlijke onderneming van Corus en VolkerWessels. In 2007 is Corus overgenomen door het Indiase staalbedrijf Tata Steel LTD. Als gevolg van deze overname heeft VolkerWessels in 2008 de resterende 50% van de aandelen van GrantRail verworven. In 2007 eindigde voor GrantRail een belangrijk contract met opdrachtgever Network Rail op het gebied van spoorvernieuwing. In het verslagjaar is dit verlies aan werken volledig gecompenseerd en slaagde GrantRail erin met een aantal grote integrale projecten een duidelijk nieuw gezicht in de markt te zetten. Het bedrijf is 2009 ingegaan met een gezonde en winstgevend orderportefeuille. Vanuit Network Rail was in 2008 grote belangstelling voor de innovatieve technologie die in Nederland wordt gebruikt, zoals de Mobiele Werkplaats en het stomplassen van spoorstaven in combinatie met een superpuller.

Samen met een Zweedse partner neemt GrantRail de aanleg van de uitbreiding aan de ondergrondse ten oosten van Londen voor haar rekening. Deze spoorverbinding, de Docklands Light Railway (DLR) is van groot belang voor toekomstige evenementen in Londen. Behalve de uitbreiding moeten in totaal 7 nieuwe metrostations worden gebouwd of gerenoveerd. GrantRail maakt voor haar werkzaamheden steeds meer gebruik van de machines op het continent waardoor de bezettingsgraad van deze kostbare apparatuur toeneemt. Met uitzondering van het seinwezen was VolkerWessels over alle activiteiten in het Verenigd Koninkrijk tevreden. Bij het seinwezen is te weinig werk om de hoogwaardige specialisten voldoende aan het werk te houden. Vanwege de lokale techniek is het niet mogelijk deze medewerkers elders in Europa crossborder in te zetten. De Duitse spoormarkt bleef met vele spelers en gebrek aan regie bij de belangrijkste klant ook in 2008 moeilijk. In het verslagjaar zijn de spooractiviteiten geconcentreerd in Wesel, waar ze zijn

Plaatsing liggers A2

De bouwcombinatie InfrA2, waarin KWS Infra, Van Hattum en Blankevoort en Vialis samenwerken, ontwerpt en bouwt in opdracht van Rijkswaterstaat Noord-Brabant het project A2 Rondweg Den Bosch. Tussen de Maas en Vught wordt de A2 omgebouwd van 2x3 naar 4x2 rijstroken. Daarbij wordt het doorgaande verkeer gescheiden van het lokale en regionale verkeer. Het doorgaande verkeer beschikt dan over twee hoofdrijbanen. Bijna alle bruggen en viaducten op dit traject worden vernieuwd en de knooppunten Empel en Hintham worden ingrijpend omgebouwd. Voor de toekomstige omlegging van de Zuid-Willemsvaart bouwt InfrA2 in de A59 tussen knooppunt Hintham en het viaduct Berlicumseweg twee bruggen. Daar zijn kokerliggers met een lengte van 53 meter toegepast.

gehuisvest bij Trapp Infra, zodat alle activiteiten nu op één locatie zijn geconcentreerd. Over en weer kunnen partijen nu profiteren van onderlinge capaciteit en van de wederzijdse kennis en kunde. Bij het spoor werd een meerjarig onderhoudscontract verlengd en in Keulen is een aantrekkelijke tramorder verkregen. VolkerWessels is in Duitsland uitsluitend actief met baanwerk. De markt voor bovenleidingen en installatie- en verkeerstechniek is daar te concurrerend om een winstgevende positie te kunnen veroveren.

In Polen heeft VolkerRail inmiddels vaste voet aan de grond gekregen met een gedegen organisatie, die in staat wordt geacht de activiteiten te verbreden met de eerste voorzichtige aanzetten naar wegenbouw. In het verslagjaar is kwalitatief goed werk verkregen. De activiteiten zijn in het verslagjaar uitgebreid met werkzaamheden aan de bovenleidingen. In Estland werd in 2008 een onderhouds- vernieuwingscontract verloren aan de Finse staatsspoorwegen. Ondanks dit verlies slaagde VolkerRail er in de loop van het jaar in om voldoende vervangende en andere opdrachten binnen te halen, waardoor de marktpositie gehandhaafd bleef. Ook in Litouwen, Estland en Finland met overal breedspoor wordt meer en meer materieel uitgewisseld. Deze landen droegen daarmee bij aan de succesvolle crossborder inzet van mankracht en materieel, waar in 2008 bij VolkerRail duidelijk op is gestuurd. De spoorwegactiviteiten in Polen en de Baltische Staten vinden allemaal plaats in opdracht van de EU en worden merendeels vanuit Brussel gefinancierd. VolkerRail verwacht daarom niet getroffen te worden door de betalingsproblemen waarmee deze landen kampen ten gevolge van de kredietcrisis. VolkerRail is in het buitenland verder nog actief in Zweden. In dat land werkt VolkerWessels sinds 2007 samen met Duitse Leonhard Weiss onder de naam VolkerWeiss Nordic. Dit samenwerkingsverband is opnieuw succesvol geweest in het verslagjaar.

Vooruitzichten

Begin januari 2009 is na jarenlang debatteren de Spoedwet Wegverbreding van kracht geworden. De eerste voorstellen om de normale wettelijke procedure met 2 jaar te versnellen dateren uit het jaar 2003. Die regeling stuitte op juridische bezwaren. In 2008 stelde minister Eurlings van Verkeer en Waterstaat voor om de spoedwet aan te passen waardoor de bezwaren zouden vervallen.

Na een positief advies van de Raad van State zijn begin 2009 de gewijzigde spoedwet en de eveneens gewijzigde Tracéwet aangenomen door de Tweede Kamer. Op 30 locaties kunnen nu, dankzij de nieuwe wet, versneld spitsstroken en andere wegverbredingen worden aangelegd.

'Boeiende plaats om te werken en vooral zeer divers'

'In 2000 liep ik stage bij KWS Infra. Inmiddels werk ik hier alweer zeven jaar, sinds anderhalf jaar op Schiphol. Vanuit de keet heb ik uitzicht op de start- en landingsbaan. Ik kan zomaar 's ochtends met een offerte bezig zijn en 's middags op een vliegtuig-afhandelingsplaats rondlopen om een storing te beoordelen. Het is een boeiende plaats om te werken en zeer divers. Uiteindelijk wil ik graag doorgroeien naar een functie op het bedrijfsbureau en gaan leidinggeven.

Jos Otten (1979) van KWS Infra.

Met een aantal daarvan zal zo spoedig mogelijk in 2009 worden begonnen om de huidige economische situatie het hoofd te kunnen bieden. Het wegwerken van het overige deel van de knelpunten zal in 2010 plaatsvinden. Voor VolkerWessels biedt deze versnelling goede vooruitzichten voor de orderportefeuille.

Door de strenge vorst in januari 2009 en de schade die dit heeft opgeleverd aan het wegdek zal de asfaltproductie naar verwachting weer gaan stijgen. Voor alle sectoren waar VolkerWessels op het gebied van infrastructuur in Nederland actief is, zijn de toekomstige marktkansen goed te noemen.

Voor de Nederlandse spoormarkt zijn de vooruitzichten voor 2009 en 2010 niet gunstig vanwege het beperkte werkaanbod van projecten. De gewijzigde marktomstandigheden hebben geleid tot het optimaliseren van de organisatie en het verbeteren van de efficiency.

Verenigd Koninkrijk (Civiel, Wegen en Bouw)

Markt en Strategie

Na vele jaren van groei en sterk stijgende prijzen van woningen en commercieel vastgoed, belandde de Britse economie in de laatste maanden van 2008 in grote problemen. De financiële crisis en de vele ontslagen die dit met zich meebracht hebben gezorgd voor een dalend vertrouwen bij consumenten en producenten. Een sterk oplopende werkloosheid, een sterke daling van de koers van het Britse pond en een sterk teruglopende woning- en commercieel vastgoedmarkt waren het gevolg.

Werden in 2007 op vele fronten nog de grenzen van de bouwcapaciteit bereikt, in het verslagjaar was er duidelijk sprake van meer evenwicht in de markt en normaliseerden de prijzen van grondstoffen en arbeid in snel tempo. De Britse werkmaatschappijen van VolkerWessels wisten zich ondanks de moeilijke marktomstandigheden in het algemeen goed staande te houden en volgens verwachting te presteren.

VolkerWessels grootste onderneming in het Verenigd Koninkrijk is Fitzpatrick. Van oorsprong een civiele aannemer, maar in de afgelopen decennia zijn de beton- en waterbouwactiviteiten uitgebreid met een breed scala van verwante werkzaamheden. Inmiddels wordt meer dan de helft van de omzet van bijna £ 500 miljoen gerealiseerd in het marktsegment bouw en vastgoed. Fitzpatrick richt zich daarbij uitsluitend op de utiliteitsbouw en dan vooral op de industrie, het onderwijs en de gezondheidszorg. Het geografische werkgebied omvat vanouds zuidoost Engeland en de Midlands. In de afgelopen jaren is het werkgebied ten gevolge van specifieke opdrachten sterk uitgebreid. Het bedrijf heeft in het verleden een duidelijk omslag gemaakt naar duurzaam bouwen en het streven naar een actieve CO₂ reductie. In 2008 leverde dit verschillende prijzen op waaronder The Sustainability Award 2008 voor het eigen nieuwe hoofdkantoor, waarvan de CO₂ uitstoot met tweederde is teruggebracht. Voor het tweede achtereenvolgende jaar is Fitzpatrick uitgeroepen tot beste werkgever in de bouwsector.

Na de overstromingen van 2007 kwam in Engeland een groot aantal projecten op de markt ter bescherming tegen wateroverlast. In het verslagjaar zette deze ontwikkeling niet door. De markt voor overige civiele projecten ontwikkelde zich daarentegen boven verwachting, vooral in de regio Oost Londen waar in 2012 de Olympische Spelen worden gehouden. In 2008 verwierf Fitzpatrick het onderhoudscontract voor de wegen in en rond het Olympisch dorp. De algemene teruggang in de markt wordt voor Fitzpatrick voor een belangrijk deel gecompenseerd door werken voor dit evenement.

Ten opzichte van dit algemene beeld laten de activiteiten in de beton- en waterbouw in de Midlands in 2008 een negatief beeld zien. Omdat deze situatie niet op korte termijn zal verbeteren, vormde dit

gegeven voor Fitzpatrick aanleiding om zich te bezinnen op de organisatiestructuur van de civiele activiteiten. Door het samenvoegen van bedrijven en het bezuinigen op de overhead zijn de kosten in overeenstemming gebracht met de marktsituatie. De highway services in Londen hebben een aantal jaren achtereen minder goede resultaten behaald. De reorganisatie die hierop volgde is goed verlopen zodat het jaar met een positief resultaat is afgesloten. Inmiddels zijn diverse kleine verliesgevendende activiteiten afgestoten.

De doorgevoerde organisatorische aanpassingen in Engeland, zijn ook een gevolg van overnames in eerdere jaren. In lijn hiermee is VolkerWessels in 2008 begonnen de leiding van de Engelse bedrijven meer te centraliseren en is een aanzet gegeven om de ondernemingen meer onder één merk in de markt te positioneren. Na het verwerven van de resterende aandelen in GrantRail, zijn tevens de eerste stappen gezet om de synergie tussen de rail- en de bouwbedrijven te vergroten. Klanten hebben in het verleden regelmatig te kennen gegeven behoefte te hebben aan een nauwere samenwerking. VolkerWessels heeft dan ook goede verwachtingen van deze ontwikkeling.

De ambitie om de groei in het Verenigd Koninkrijk te versnellen door middel van acquisities blijft. In het verslagjaar werden, evenals in 2007, geen acquisities in de sector civiel, wegen en bouw gerealiseerd, afgezien van de overname van de resterende 50% van het belang van Corus in GrantRail. De overnameprijzen bevinden zich nog altijd op een zodanig niveau dat ze niet konden voldoen aan de criteria die VolkerWessels stelt. Door de verslechterende economische situatie lijken wel nieuwe kansen op de overnamemarkt te ontstaan. VolkerWessels kijkt vooral naar mogelijkheden in het zuiden van het Verenigd Koninkrijk.

Hoewel de economie in het Verenigd Koninkrijk in 2008 hard is geraakt door de internationale financiële crisis lijken de vooruitzichten voor de marktsegmenten voor de Britse dochterbedrijven van VolkerWessels niet ongunstig. De orderportefeuille van de meeste werkmaatschappijen zijn redelijk tot goed gevuld en bij sommige van de bedrijven vult ook het orderboek van 2010 zich al boven verwachting.

Gang van zaken

De Britse werkmaatschappijen van VolkerWessels presteerden in 2008 volgens verwachting. Fitzpatrick liet opnieuw een goed resultaat zien. De raildivisie wist de goede cijfers uit het voorgaande jaar vast te houden. Ook de beton- en waterbouwactiviteiten van de divisie civil engineering lieten een goed resultaat zien. De bouwdivisie realiseerde een hogere omzet dan geprognosticeerd, maar het resultaat bleef onder meer achter door enkele tegenvallers bij bouwprojecten.

Een van de specialiteiten van Fitzpatrick is de bouw van grootschalige distributiecentra. Ondanks de voorspelde sterke teruggang van de markt voor distributiecentra is deze neergang tot nu toe uitgebleven. Ook in 2009 zal de bouw van deze centra naar verwachting nog een belangrijke bijdrage aan de omzet leveren. Door de financiële crisis neemt de onzekerheid in deze markt wel toe.

De resultaten van Laser Group waren in 2008 opnieuw teleurstellend. Het bedrijf is vooral actief in de Midlands en in het oosten van Wales. De problemen bij de bouwdivisie, onder meer als gevolg van de afwikkeling van oude projecten, waren in het verslagjaar onder controle. De omvang van deze divisie, is inmiddels in lijn gebracht met de marktomstandigheden. De divisie civil engineering, voornamelijk actief op het terrein van toegangswegen, verkeersknooppunten en infrastructurele werken voor particuliere ontwikkelaars, kampte met een tekort aan werk en een als gevolg van de algemene zwakte van de markt zwaar onder druk staand prijsniveau. De resultaten van dit onderdeel waren teleurstellend. Laser Special Projects presteerde opnieuw boven verwachting. Deze divisie is de afgelopen jaren uitgegroeid tot een veel geraadpleegde specialist voor herstel van bouwschade en het waterdicht maken van constructies. De divisie opereert inmiddels door het hele land en in Ierland.

Het wegenonderhoudsbedrijf Crowley heeft in 2008 met succes veel aandacht besteed aan het optimaliseren van de bedrijfsvoering. Crowley is van een wegenbouwer uitgegroeid tot een brede dienstverlener op en langs de weg met activiteiten als asfaltering, wegmarkering, bestrating van lokale wegen en pleinen en onderhoud. De resultaten in 2008 waren positief en de orderportefeuille is goed gevuld. De samenwerking met Gabriel verloopt voorspoedig. Gabriel is actief in Londen en het zuidoosten van Engeland met kleinere civiele projecten. De afgelopen jaren is het bedrijf zich actief gaan richten op klanten uit de particuliere sector. Inmiddels is meer dan de helft van de omzet afkomstig uit deze markt. Gezien de kwaliteit van de orderportefeuille zijn ook bij Gabriel de vooruitzichten goed.

De dochteronderneming Volker Stevin is een landelijk opererende bouwer, die zich bezighoudt met een reeks van activiteiten als infrastructuur, havenwerken, bruggen, renovatie en dijken. In 2008 werd het bedrijf uitgeroepen tot Aannemer van het Jaar in de categorie middelgrote bedrijven. In 2008 is de renovatie van de sluis in het Prescott Channel afgerond. De sluis is van belang als toegangsweg voor de aanvoer van bouwmaterialen voor de bouw van het Olympisch dorp. De groei bij de bouwdivisie van Volker Stevin verliep in 2008 minder snel dan verwacht wegens onvoldoende werkaanbod. De resultaten van de gerealiseerde projecten zijn wel bevredigend.

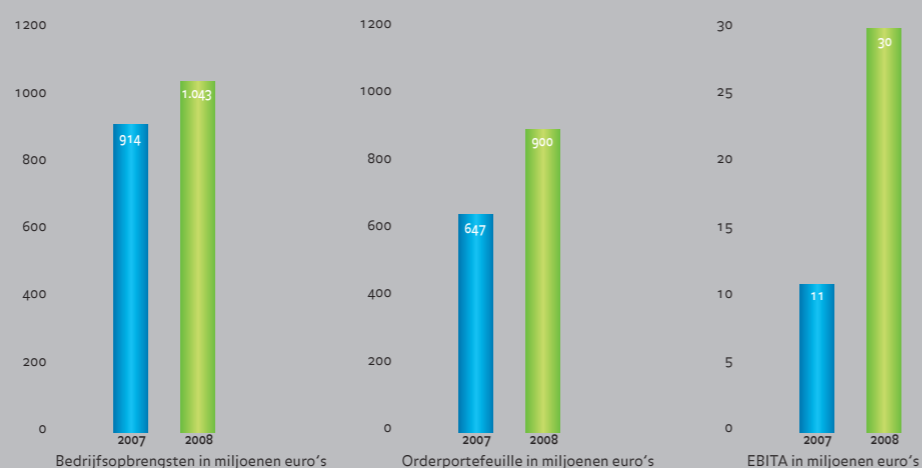
Een deel van de activiteiten concentreerde zich in het verslagjaar rond de rivier de Tyne bij het plaatsje Northumberland. Om dit stadje te ontlasten van de verkeersoverlast van de A69 wordt een omleiding aangelegd met verschillende bruggen en tunnels. Volker Stevin was betrokken bij de bouw van enkele bruggen en de maritieme divisie ontving in 2008 de opdracht voor de bouw, het transport en het plaatsen van de tunneldelen voor de nieuwe verkeerstunnel onder de Tyne. Volker Stevin Marine voltooide in het verslagjaar de bouw van een 300 meter lange steiger op het Isle of Grain. Het project is onderdeel van de renovatie en herinrichting van een bestaande aanlanding en opslag van vloeibaar gas. Door de nieuwe steiger neemt de laad- en loscapaciteit van de terminal voor Liquefied Natural Gas (LNG) sterk toe.

In Wales was werkmaatschappij Volker Stevin Construction Europe via een joint venture een groot deel van het jaar betrokken bij de bouw van een andere LNG-terminal. Tijdens de bouw is dit project getroffen door meerdere tegenslagen, zoals aanvullende ontwerpeisen, lange levertijden, tegenvallende inkooprijzen en problemen met betrokken vakbonden. Vlak voor de jaarwisseling is met de opdrachtgever overeenstemming bereikt over beëindiging van de bemoeienis van de bouwcombinatie met het werk. Overeengekomen is dat de klant zelf zal zorgdragen voor de afbouw van het project in de laatste fase. Helaas is het werk met een teleurstellend resultaat afgesloten.

Het transport en de aanlanding van vloeibaar aardgas blijft een groeimarkt en biedt Europa de mogelijkheid om minder afhankelijk te worden van Russisch gas. Om nieuwe initiatieven op dit terrein te ontwikkelen is in het verleden VolkerGas opgericht. Deze onderneming richt zich vooral op de technische realisatie van LNG-terminals.

INFRATECHNIEK EN TELECOM

(in miljoenen euro's)	2008	2007
Bedrijfsopbrengsten	1.043	914
Orderportefeuille	900	647
EBITA	30	11
EBIT	26	8
Afschrijving materiële vaste activa	7	6
Amortisatie	4	3
Netto investeringen in materiële vaste activa	5	5
Netto investeringen in immateriële vaste activa	4	10
Werkzaam vermogen	205	219
EBITA/werkzaam vermogen	14,5%	5,0%
EBIT/werkzaam vermogen	12,6%	3,7%
Operationele marge:		
EBITA/bedrijfsopbrengsten	2,9%	1,2%
EBIT/bedrijfsopbrengsten	2,5%	0,9%
Gemiddeld aantal medewerkers	4.000	3.900
Gemiddelde bedrijfsopbrengsten per medewerker (x € 1.000)	261	234

Markt, strategie en gang van zaken

Netwerken (Kabels en Leidingen)

VolkerWessels heeft een leidende positie als het gaat om het leggen van kabels en boven- en ondergrondse leidingen voor energie, water en communicatie en de daarbij behorende installaties, zowel op land als offshore. Tot de opdrachtgevers behoren nutsbedrijven, industriële ondernemingen, telecombedrijven en overheidsinstanties in binnen- en buitenland. Het bedrijf waar al deze expertise bijeen is gebracht is het inmiddels meer dan 100 jaar oude Visser & Smit Hanab met vestigingen in Nederland, België, het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk, Duitsland en Hongarije.

Visser & Smit Hanab heeft in het verleden de aandacht verschoven van de klassieke distributiewerken naar andere markten, zoals olietransportleidingen, de bouw van grote installaties, onder meer vuilverbrandingen, en de markt voor ondergrondse opslag van gas en CO₂. Distributie, zoals het verzorgen van aansluitingen bij huizen, is een markt met veel concurrentie met als gevolg lage prijzen en weinig innovatie. Olietransport en energie is daarentegen een groeiende markt, waar VolkerWessels inmiddels een vooraanstaande positie inneemt, vooral in het offshoregedeelte.

De onderneming weet haar marktpositie uit te bouwen door mee te groeien met de snelle technologische ontwikkelingen in de verschillende sectoren. Zo staat het bedrijf aan de basis van verschillende innovatieve ondergrondse boortechnieken, die noodzakelijk zijn in een land dat druk doorsneden is met kanalen, dijken, spoor- en autowegen en bestaande kabel- en leidingnetwerken. Nauwkeurige bestuurbare ondergrondse boringen, waarbij de bovengrond gespaard blijft, bieden dan uitkomst. Deze kennis is ook goed te vermarkten in het buitenland. Naast de rol van klassieke aannemer speelt Visser & Smit Hanab een groeiende rol bij het ontwerpen en ontwikkelen van projecten.

Visser & Smit Hanab profiteerde in het verslagjaar sterk van de al enige jaren aantrekkelijke markt voor de offshore industrie. De hoge energieprijzen en het groeiend milieubewustzijn vertalen zich in de versnelde aanleg van windmolenparken. De onderneming richt zich met haar activiteiten vooral op near shore ofwel 'ondiep water'. Gecombineerd met de kennis en het maritieme materieel van zustermaatschappij Stemat verzorgt Visser & Smit Hanab de verbindingen tussen de windmolens naar een verzamelstation en vandaar de grote leidingen naar de wal.

Overheden hebben zich verplicht op het gebied van duurzame energie bepaalde doelstellingen te realiseren. Dit biedt goede mogelijkheden voor bedrijven die actief zijn op het gebied van windenergie. Visser & Smit Hanab is vooral toegesneden op het complexe werk, zoals aanlandingen vanaf zee. In het verslagjaar werd een groot project in Dubai uitgevoerd, waarbij de verbindingen tussen nieuw aangelegde eilanden en het vasteland gerealiseerd zijn. In de Westerschelde werden in 2008 middels complexe boringen verschillende elektriciteitsverbindingen vervangen, onder andere tussen Terneuzen en Ellewoutsdijk.

Nederland heeft zich ten doel gesteld om een hoofdrol in Europa te spelen als het om gastransport gaat. Transport, drilling en marine, verantwoordelijk voor grote transportleidingen bij Visser & Smit Hanab, was in 2008 betrokken bij de uitbreiding van het gasdistributienetwerk.

Via dit netwerk moet niet alleen Russisch en ander gas verspreid worden, maar op termijn ook de distributie worden verzorgd van vloeibaar gas dat aanlandt via LNG-terminals in de verschillende Nederlandse zeehavens en de Maasvlakte. In het verlengde van dit werk zijn inmiddels ook opdrachten uit Frankrijk en België ontvangen en in de toekomst zullen deze werkzaamheden zich mogelijk ook uitbreiden naar Duitsland en Polen. Zo is in 2008 in opdracht van Gaz de France begonnen met de aanleg van een 40 kilometer lange transportgasleiding in de Elzas. Door de moeilijke ondergrond en de vele bovengrondse obstakels moeten bijna alle beschikbare boortechnieken worden ingezet om wijngaarden en woonkernen te ontzien.

VolkerWessels is ook actief in de bouw van vuilverbrandingsinstallaties. Dit sluit goed aan op de jarenlange ervaring op het gebied van industriële ketel- en verbrandingssystemen. Visser & Smit Hanab is betrokken bij de bouw van het grensoverschrijdende EVI (Europark Verbrennungs Installation) in Coevorden, waarbij Nederland en Duitsland samenwerken bij de realisatie van meerdere vuilverbrandingsinstallaties. Dit project is in 2008 afgerond. In het verslagjaar is begonnen met de bouw van een vijfde verbrandingslijn in Dordrecht, waarvoor in 2007 de opdracht is ontvangen.

Een andere duidelijke groeimarkt is de ondergrondse gasopslag. VolkerWessels levert de omvangrijke installaties ten behoeve van deze opslag. De omvang van deze projecten loopt vaak in de tientallen miljoenen euro's, waarbij de markt twee types opslag kent. Er is de relatief kortdurende opslag in kleine ruimtes, vooral bedoeld om in te spelen op prijschommelingen op de spotmarkt. Verder is er de strategische opslag in grote ruimtes, die vooral is bedoeld voor de lange termijn. Er zijn inmiddels vergaande plannen voor een dergelijke gasopslag bij Alkmaar. In 2008 verwierf Visser & Smit Hanab de opdracht voor uitbreiding van de ondergrondse gasopslag in het Duitse Epe met drie extra cavernes op 1.200 meter diepte voor in totaal 80 miljoen m³ aardgas.

Een markt waar in 2008 de effecten van de conjuncturomslag wel merkbaar waren, was de industriële markt. VolkerWessels is vooral actief in de (petro)chemische industrie. Deze markt vertraagde merkbaar in het verslagjaar: investeringen werden opgeschort en projecten lieten langer op zich wachten. In 2008 werd de geprognosticeerde omzet behaald, maar voor 2009 wordt rekening gehouden met een lagere productie. In het verslagjaar is in het Botlekgebied de uitbreiding van de steiger capaciteit afgerond voor het terminalcomplex van Odfjell, de Noorse reder van petrochemische producten. In Amsterdam werd in opdracht van British Petroleum begonnen met de uitbreiding van de brandstofterminal, waarbij bestaande aanlegsteigers worden aangepast en nieuwe gebouwd voor zowel binnenvaartschepen als zeeschepen. Visser & Smit Hanab is verantwoordelijk voor de aanleg van het leidingwerk tussen de steigers en de opslag tanks.

Een nichemarkt die in het verleden veel aandacht heeft gekregen is het OCAP-project waarbij CO₂ via een omvangrijk netwerk van het Botlekgebied naar het Westland wordt getransporteerd om daar in de kassen te worden gebruikt. In het verslagjaar kreeg dit project een vervolg in de provincie Zeeland. Rond Terneuzen komt een nieuw gebied voor glastuinbouw waar gebruik gemaakt gaat worden van restwarmte en CO₂ van een kunstmestfabriek. Tuinders in dit project WarmCO₂ besparen in het gebied van 400 hectare zo'n 90% aan energie ten opzichte van traditionele kassen. Het verschil met OCAP is dat in dit geval niet alleen CO₂, maar ook restwarmte wordt ingezet voor de kassen. Andere kansrijke markten in deze sfeer zijn warmte/koude opslag en diepe geothermische boringen. Voor afzonderlijke woningen is de techniek van warmte/koude opslag niet geschikt, voor complete woonwijken echter wel. Om synergievoordelen te behalen werkt Visser & Smit Hanab op dit punt nauw samen met de bouwbedrijven van VolkerWessels.

Ook in het buitenland was Visser & Smit Hanab in het verslagjaar succesvol. De Belgische vestiging had in 2007 een moeilijk jaar. In het verslagjaar is er gereorganiseerd en is er selectiever met de aanbestedingsmarkten omgegaan. Gevolg hiervan is dat België in 2008 een goed resultaat heeft laten zien. In het Verenigd Koninkrijk werd in 2008 de bestaande drinkwaterleiding van het vaste land naar het Isle of Wight succesvol vervangen. Visser & Smit Hanab wordt met haar specialistische kennis steeds vaker betrokken bij projecten van Britse zusterbedrijven.

De vooruitzichten voor Visser & Smit Hanab zijn goed. De orderportefeuille is zo gevuld dat in 2009 de capaciteitsgrenzen in zicht komen. Op termijn kan de nieuwe wetgeving over de splitsing van de huidige energiebedrijven in een netwerk- en een energiebedrijf voor nieuwe activiteiten zorgen. Op dit moment hebben de energiebedrijven nog eigen onderhoudsdiensten. Na de splitsing moet er een gereguleerde markt ontstaan waarbij bedrijven toegang krijgen tot het netwerk om stroom te leveren. Deze situatie biedt mogelijkheden voor outsourcing van onderhoudsactiviteiten, zoals dat indertijd ook bij KPN en delen van de Nederlandse Spoorwegen is gebeurd. VolkerWessels heeft bij die outsourcing ruime ervaring opgedaan.

Netwerken (Telecom)

In de sector telecom vond in 2008 een aantal belangrijke ontwikkelingen plaats. De al eerder ingezette consolidatie van mobiele netwerken zette door. Er was nauwelijks groei in deze markt omdat de behoefte aan nieuwe netwerken steeds minder wordt. Gelijktijdig lijken de glasvezelnetwerken definitief vaste voet aan de grond te krijgen nadat telecomaandier KPN en glasvezelbouwer Reggefiber in 2008 hun krachten bundelden. Gezamenlijk willen beide bedrijven rond 2015 tot een landelijk dekkend glasvezelnetwerk komen. Buitengebieden worden bediend met draadloze alternatieven, zoals Wimax en WiFi. Huishoudens krijgen door de directe aansluiting op glasvezel nieuwe mogelijkheden met telefonie, breedband, HDTV en video on demand. Voor VolkerWessels Telecom biedt deze ontwikkeling goede kansen in de markt. Medio 2008 is begonnen met de verglazing van de Amersfoortse wijk Nieuwland. In deze wijk worden uiteindelijk 5000 woningen aangesloten op een 40 kilometer lang glasvezelnetwerk.

VolkerWessels Telecom is vooral een telecominfra bedrijf. Tevens ontwerpt, realiseert, onderhoudt en beheert dit onderdeel vaste, mobiele en draadloze netwerken. Bij dit alles wordt nauw samengewerkt met andere bedrijfsonderdelen binnen het concern, zoals de wegen- en railbedrijven, het installatiebedrijf HOMIJ, Vialis met zijn verkeerstechnieken of de woningbouwbedrijven. Het bedrijf opereert in een dynamische markt, waarbij de technologische ontwikkelingen zich uiterst snel voltrekken. De nieuwe netwerken kennen steeds grotere transmissiesnelheden zowel in de lucht als bij de vaste verbindingen in de bodem.

De strategie bij VolkerWessels Telecom is gericht op verlenging van de productieketen. Bij veel glasvezelprojecten beperkt de huidige inbreng zich tot de engineering en het aansturen van het proces. In de toekomst streeft VolkerWessels Telecom naar meer capaciteit om zelf kabels aan te leggen, waardoor efficiencyverlies door het moeten overdragen van kennis en verantwoordelijkheid aan derden wordt voorkomen. VolkerWessels bezit een aantal specifieke licenties om glasvezel in te brengen die beter functioneren dan de klassieke methode. Met succes wordt op deze manier een 100 kilometer lang glasvezelnetwerk langs de A2 aangelegd.

In 2008 is ook het gesloten netwerk voor de landelijke hulpverleningsdiensten van politie, brandweer en ambulance uitgebreid met enkele tientallen nieuwe opstelpunten, waardoor het bereik toeneemt. In Amsterdam werd een volgende fase in de verhoging van de hoofdstedelijke telecomtoren gerealiseerd met het bouwen van een tijdelijke mast van 150 meter hoog voor de huidige antennesystemen. In Lelystad moet door de komst van de nieuwe Hanzelijn het huidige station worden omgebouwd. Alle telecommunicatie installaties moeten daarom voor 2011 gefaseerd worden verdubbeld. Ook dit werk is in 2008 van start gegaan. Nederland kampt jaarlijks met honderden miljoenen euro's aan schade door graafwerkzaamheden. Om deze kostenpost in te perken is de Wet Informatie-uitwisseling Ondergrondse Netwerken (WION) ingevoerd. Voortaan moeten bedrijven de ligging van hun kabels digitaal ter beschikking van derden stellen. VolkerWessels Telecom is in het verslagjaar begonnen bedrijven te ondersteunen bij het inventariseren van hun kabels en leidingen. Een van de grootste Nederlandse kabelmaatschappijen gaf in het verslagjaar aan VolkerWessels Telecom opdracht om het volledige tekeningenbestand van haar kabels digitaal beschikbaar te maken.

VolkerWessels is ook actief in de bouw van datacenters. Mede door nieuwe wetgeving, waarbij internetproviders opgevraagde pagina's en verstuurd mail jarenlang moeten bewaren, blijft de vraag naar opslagcapaciteit toenemen.

In de loop van 2008 is het door VolkerWessels Telecom bij Almere ontworpen en gerealiseerde datacenter CyberCenterFlevoland (CCF) opgeleverd aan de eindgebruiker. De integrale aanpak, waarbij ontwerp en uitvoering in één hand was, heeft duidelijk geleid tot een korte doorlooptijd. Bij dit project is intensief samengewerkt met andere VolkerWessels bedrijven.

De in 2007 ingezette reorganisatie bij VolkerWessels Telecom vertaalde zich in 2008 in goede jaarresultaten. Bij de onderneming wordt steeds meer tekenwerk uitbesteed naar India. In België bleven de werkzaamheden verliesgevend vanwege onvoldoende controle en focus op de dynamiek van de markt. Kenmerkend voor telecom is dat oude markten snel verdwijnen om plaats te maken voor nieuwe. Hierop goed kunnen inspelen maakt het verschil. Inmiddels is in België een proces van reorganisatie en beperking van de activiteiten ingezet. De eerste vruchten hiervan zijn al zichtbaar. In Duitsland is de organisatie in 2008 aangepast om beter aan te sluiten bij de ontwikkeling van één grote Europese interne markt. Op het gebied van internet en mobiele telefonie lopen Duitsland en het Verenigd Koninkrijk achter bij de rest van Europa, maar beide landen zijn bezig met een inhaalslag, hetgeen nieuwe kansen biedt.

Verkeers- en railtechniek

De sector verkeers- en railtechniek profiteert mee van de doelstelling om de doorstroming op de Nederlandse wegen te vergroten. Het leveren van diensten en producten die de mobiliteit en de veiligheid op de weg, het spoor en in het openbaar vervoer bevorderen, is bij VolkerWessels ondergebracht bij Vialis. In de afgelopen decennia is deze onderneming getransformeerd van een leverancier van producten tot een brede dienstverlener.

Een van de belangrijkste aandachtsgedebieden in 2008 voor Vialis was de invoering van de nationale chipcard voor het openbaar vervoer. De uitrol van dit project is herhaaldelijk vertraagd. Gevreesd werd dat de beveiliging van de kaart te wensen overliet.

Op 1 januari 2009 werd in Rotterdam als eerste gemeente de OV-chipkaart in gebruik genomen. Door het uitstel bij de invoering van de OV-chipkaart liepen ook de onderhoudscontracten vertraging op, hetgeen voor Vialis negatieve gevolgen had voor omzet en resultaat. Op termijn zullen nagenoeg alle openbaarvervoerbedrijven de kaart gaan gebruiken. Voor de chipcard zijn nog tal van andere geschikte toepassingen denkbaar, zoals in het betalingsverkeer ter vervanging of als aanvulling op de pinpas en de chipknip, als toegangscontrole bij gebouwen, als parkeerkaart of als toegangsbewijs bij evenementen. Door de unieke, in de chip ingebakken code, is de fraudegevoeligheid veel geringer dan algemeen aangenomen wordt. Dit wordt in de praktijk bevestigd.

Ter versterking van de positie op de markt voor verkeersregelinstallaties is eerder branchegenoot TPA overgenomen. De integratie van dit bedrijf is in 2008 goed verlopen. De overname zal leiden tot fors lagere ontwikkelingskosten. Bij Vialis is in het verslagjaar veel aandacht besteed aan efficiëntere werkprocessen. Zo wordt steeds meer engineering en inkoop uitbesteed naar landen als Indonesië

en China, hetgeen een positieve uitwerking heeft op de resultaten. Vialis heeft hoge verwachtingen van een nieuw radarsysteem, waarbij de snelheid niet langer door lussen in de weg wordt gemeten. Het nieuwe systeem, dat inmiddels operationeel is, is boven de weg geplaatst en is in staat de snelheid per rijbaan te meten. De nieuwe radar is niet alleen goedkoper, maar is ook gemakkelijker te installeren en beter te onderhouden. Vialis ziet voor het systeem belangrijke mogelijkheden bij de routetijdinformatie, die op steeds meer snelwegen wordt geïnstalleerd.

Vialis kreeg in 2008 opdracht voor enkele grootschalige verkeerssystemen, zoals voor de A10 en voor de provinciale weg N302 bij Harderwijk. Op de N302 moeten in de toekomst rijstrooksignaling, route-informatie, parkeerwijzing, verkeersregelinstallaties, een weerstation en zelfs de mogelijkheid om overbeladen vrachtwagens te signaleren allemaal vanuit één centrale worden bediend. In 2010 moet het systeem operationeel zijn. Vervolgens zorgt Vialis ervoor dat het systeem de komende 15 jaar blijft functioneren. In het verslagjaar werden op de aanvoerstroken van de A10 enige tientallen installaties geplaatst, die het verkeer gecontroleerd op de snelweg toelaten. Rijkswaterstaat nam in 2008 de eerste twee nieuwe verkeerscentrales in gebruik met een door Vialis ontwikkeld beheerssysteem. Via de nieuwe centrales kunnen alle verkeersinstallaties in de regio worden bediend. In 2009 worden de resterende twee centrales opgeleverd. In Zweden zijn in het verslagjaar twee belangrijke tunnels ten noorden van Stockholm in gebruik genomen, waarbij Vialis alle verkeerssystemen leverde.

Informatieverstrekking is een belangrijk middel om verkeerscongestie te bestrijden en doorstroming te bevorderen. In het verslagjaar werden ten behoeve van busstations van meerdere gemeentes displays geleverd met de actuele vertrektijden. Op diverse plaatsen in het land zijn informatiepanelen met actuele verkeersinformatie in gebruik genomen, onder meer bij de Zeelandbrug en op de A9. Voor hetzelfde doel leverde Vialis in het verslagjaar 100 panelen met verkeersinformatie bij de diverse attractieparken, dierentuinen en het strand van Hoek van Holland. Op een website in de regio Haaglanden is zichtbaar met welk vervoermiddel het snelst gereisd kan worden: de fiets, de auto of het openbaar vervoer. Ook het buitenland ontdekt de toegevoegde waarde van informatieverstrekking. Dynamische informatieborden werden onder meer geplaatst bij de Belgische zeeluis te Wintam. Van de Belgische stad Gent kreeg Vialis de opdracht voor een systeem voor verkeersgeleiding.

De railactiviteiten in het Verre Oosten worden afgebouwd sinds de Nederlandse overheid de financiering van dergelijke projecten via het Ministerie van Ontwikkelingsamenwerking heeft beëindigd. Zo leverde Vialis in 2008 aan Indonesië een compleet treinbeveiligingssysteem voor het grootste treindepot in Zuidoost-Azië dat plaats biedt aan maximaal 224 treinen. De activiteiten in Indonesië hadden ook een positieve uitstraling naar de activiteiten in Australië. De vooruitzichten voor de komende jaren zijn bij Vialis gunstig. Het uitrollen van de OV-chipcard komt van de grond en er is in binnen- en buitenland veel belangstelling voor verbetering van de verkeersinfrastructuur.

Installatietechniek

Het installatiebedrijf HOMIJ had opnieuw een goed jaar. Het bedrijf profiteerde niet alleen van het grote werkaanbod, maar slaagde er ook in de verkregen opdrachten goed uit te voeren, waardoor uitvoeringsverliezen op projecten tot een minimum beperkt bleven.

Het zwaartepunt van de werkzaamheden van HOMIJ Technische Installaties ligt bij projecten op het gebied van elektrotechniek en werktuigbouwkunde. Het bedrijf telt drie divisies met ieder zijn eigen aandachtsgedebieden. Utiliteit richt zich op installaties en voorzieningen voor ondermeer de gezondheidszorg, het onderwijs en culturele instellingen. Infra en Industrie houdt zich naast voorzieningen voor wegen en spoor, vooral ook bezig met watergerelateerde werken, zoals rioolwaterzuiveringen, pompstations en gemalen. De divisie Technische Facility Management neemt tenslotte het onderhoud en het beheer van kantoren, ziekenhuizen, overheidsgebouwen en installaties voor haar rekening.

Winschoten krijgt eerste Zware Overweg Op Maat

De gemeente Winschoten heeft de eerste Zware Overweg Op Maat (ZOOM) gekregen. Deze geprefabriceerde plaat, compleet met spoorstaven, verkort de bouwtijd in de baan met 8 uur, waardoor een kortere buitendienststelling nodig is. Ook is de kwaliteit van de overweg, aangelegd door VolkerRail in het baanvak Groningen-Nieuweschans, aanzienlijk verbeterd.

In 2008 werd in Utrecht het nieuwe kantoor van de bouwdienst van Rijkswaterstaat officieel opgeleverd met vele technische vernieuwingen. HOMIJ leverde de werktuigbouwkundige installaties. Het goede verloop van dit project vormde een belangrijke basis voor de opdrachtverwerving voor de nieuwbouw van de installaties van de ministeries van Justitie en Binnenlandse Zaken in Den Haag. De twee departementen vormen in de toekomst het grootste rijksgebouw van Nederland. Het gebouw wordt energiezuinig met onder meer ondergrondse koude- en warmteopslag. HOMIJ wordt medeverantwoordelijk voor de elektrotechnische voorzieningen en de lucht- en klimaattechnologie, inclusief data en ICT-infrastructuur. In 2012 moet de bouw voltooid zijn.

In het verslagjaar is HOMIJ ook betrokken bij de restauratie en uitbreiding van het Rijksmuseum in Amsterdam. Het bedrijf wordt verantwoordelijk voor alle technische installaties en de data-infrastructuur. De opdracht behelst onder meer een ingenieus verlichtingsplan, waardoor kunstvoorwerpen op een zo natuurlijk mogelijke manier worden geëxposeerd. Lichtdoorlatende dakkappen worden daartoe uitgerust met bestuurbare zonwering en regelbare TL-verlichting, die zich aan elk seizoen aanpassen. In 2011 moet dit prestigieuze werk afgerond zijn. HOMIJ heeft inmiddels een gevestigde naam voor bijzondere projecten. Zo werd samen met twee andere bedrijven van VolkerWessels, het bouwbedrijf Ufkes en ingenieursbureau Aveco de Bondt, in het verslagjaar een nieuw distributiecentrum voor TNT gerealiseerd dat volledig CO₂ neutraal is.

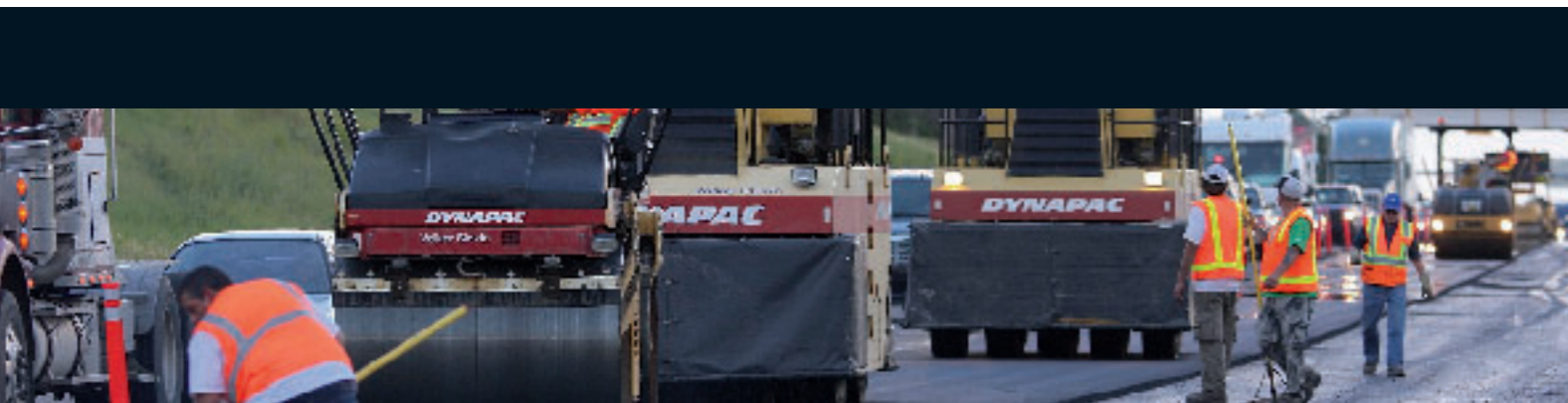
HOMIJ en Vialis werkten in het verslagjaar gezamenlijk aan twee tunnelprojecten. In Den Haag werd de langste stadstunnel van Nederland, de Hubertustunnel, in 2008 in gebruik genomen. De autotunnel van 1600 meter gaat deel uitmaken van de Noordelijke randweg in Den Haag. Met de bouw is in 2004 gestart. De werkzaamheden aan de A73 bij de tunnels bij Swalmen en Roermond liepen in 2008 opnieuw vertraging op door de complexiteit van de installaties, een gevolg van de nieuwe Europese eisen op het gebied van veiligheid in tunnels. De installatie van de systemen is inmiddels afgerond. In 2009 zal het inregelen de laatste fase ingaan, waarna de tunnels definitief in gebruik kunnen worden genomen.

Ook voor de komende jaren zijn de vooruitzichten van HOMIJ Technische Installaties goed. Veel aandacht zal uitgaan naar de renovatie van de Haringvliet- en Volkerak sluiscomplexen. Deze omvangrijke opdracht werd in 2007 van Rijkswaterstaat gekregen. In 2008 is de engineering van dit project afgerond en zijn de feitelijke werkzaamheden begonnen.

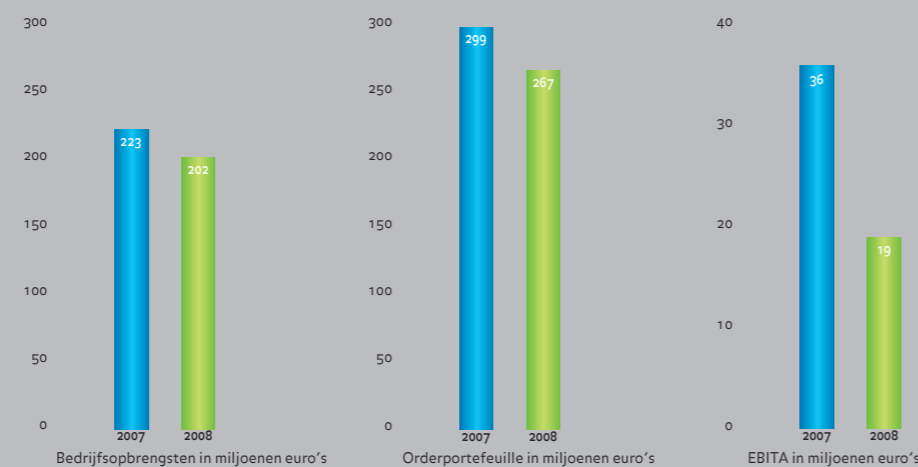

WarmCO₂

WarmCO₂ is een project, aangelegd door Visser & Smit Hanab ingezet voor milieuvriendelijke en duurzame glastuinbouw. WarmCO₂ aan tuinders die zich vestigen in een nieuw glastuinbouwgebied. Dit glastuinbouwgebied wordt hiermee het meest duurzame gebied.

INFRASTRUCTUUR EN GEBIEDSONTWIKKELING USA/CANADA

(in miljoenen euro's)	2008	2007
Bedrijfsopbrengsten	202	223
Orderportefeuille	267	299
EBITA	19	36
EBIT	19	36
Afschrijving materiële vaste activa	5	5
Amortisatie	-	-
Netto investeringen in materiële vaste activa	3	11
Netto investeringen in immateriële vaste activa	-	-
Werkzaam vermogen	136	130
EBITA/werkzaam vermogen	14,0%	27,7%
EBIT/werkzaam vermogen	14,0%	27,7%
Operationele marge:		
EBITA/bedrijfsopbrengsten	9,4%	16,1%
EBIT/bedrijfsopbrengsten	9,4%	16,1%
Gemiddeld aantal medewerkers	900	1.000
Gemiddelde bedrijfsopbrengsten per medewerker (x € 1.000)	224	223

Markt en strategie

De bedrijven van VolkerWessels in de VS en Canada konden zich in 2008 maar ten dele onttrekken aan de wereldwijde financiële crisis. De markt voor infrastructuur in Canada, de provincie Alberta, bleef op een hoog niveau vanwege de in de afgelopen periode vrijgemaakte investeringsbudgetten op dat gebied. Dit in tegenstelling tot de landdevelopmentactiviteiten in de Verenigde Staten waar de neergang ditmaal ook de relatief economisch sterke regio Seattle trof, het gebied waar VolkerWessels actief is. Het werkaanbod in de sector infrastructuur bleef in de VS nog redelijk op peil, maar de concurrentie verhevigde sterk.

Canada

De economische ontwikkelingen in de Canadese provincie Alberta zijn sterk afhankelijk van de olie industrie. In 2008 fluctueerde de olieprijs sterk: in het begin van het jaar werd een recordhoogte bereikt van meer dan \$ 140 per vat om vervolgens tegen het einde van het jaar weer terug te zakken tot rond de \$ 40. Deze prijsdaling had direct effect op de oliewinning in Alberta. De Athabasca Oil Sands in het noordoosten van de provincie bevatten enorme oliereserves, maar het winnen van de olie uit deze teerzanden is kostbaar en arbeidsintensief. Voor een winstgevende exploitatie is een olieprijs van minimaal \$ 50 tot \$ 60 noodzakelijk. Door de recordprijzen voor olie van de afgelopen jaren konden teerzanden probleemloos in ontwikkeling worden genomen, maar door de prijsdaling van 2008 werden nieuwe investeringen onmiddellijk stopgezet. Dit leidde tot een vermindering van de economische activiteiten en een getemperde groei in Alberta. Door de vertraagde groei ontspande de arbeidsmarkt naar meer normale verhoudingen, maar is het desondanks nog steeds moeilijk om aan gekwalificeerde medewerkers te komen.

Het centrum van de oliehandel zetelt in Calgary, Alberta. Door de olieindustrie, het toerisme en een bloeiende dienstensector is deze stad in de afgelopen decennia razendsnel gegroeid. De snelle bevolkingsgroei leidde tot een permanente krapte op de woningmarkt, met als gevolg een zeer hoog prijsniveau. Dit hoge prijsniveau begon zich in 2008 te wreken omdat voor een groeiende groep inwoners de koopmarkt voor woningen onbereikbaar is geworden. Bouwers reageren op deze marktontwikkeling door over te schakelen op een goedkoper type woning, vooral appartementen. Deze ontwikkeling raakt de gebiedsontwikkelingsactiviteiten van VolkerWessels die zich vooral richten op percelen voor grondgebonden woningen.

De strategie in Canada is erop gericht om ook in mindere tijden de vanouds sterke positie van Volker Stevin Contracting in Calgary en omgeving te bestendigen. In het verleden was krapte aan gekwalificeerde medewerkers in deze dynamische regio een belangrijk gegeven.

In de huidige situatie met zijn teruglopende groei is het de uitdaging om personeel vast te houden via creatieve oplossingen om ook voor de langere termijn, als de economie weer aantrekt, verzekerd te zijn van goede en loyale medewerkers.

Verenigde Staten

In de Verenigde Staten waren in 2008 de gevolgen van de financiële crisis en de sterke teruggang in de woningsector in het hele land merkbaar. VolkerWessels is met de activiteiten op het gebied van gebiedsontwikkeling vooral actief in de regio Seattle in de staat Washington. Met grote werkgevers als Boeing en Microsoft en de aantrekkingskracht die deze bedrijven hebben op hoogwaardige toeleveranciers is Seattle minder gevoelig voor conjuncturele schommelingen, maar ook deze regio kon in 2008 niet ontsnappen aan de gevolgen van de wereldwijde kredietcrisis. Boeing had te lijden van een twee maanden durende staking van vele tienduizenden medewerkers. Bovendien werd het bedrijf getroffen door de dalende olieprijs waardoor de vraag naar energiezuinige vliegtuigen inzakte. De ontslagen die dit met zich meebracht, verhoogde de onzekerheid bij de inwoners van de regio.

Het gevolg was dat de woningbouw en in het kielzog de gebiedsontwikkeling volledig stilviel. De rentelasten van de aangekochte grond drukten gelijktijdig wel op de resultaten. VolkerWessels zag zich in de VS genoodzaakt om de ontwikkelingsafdeling van landdevelopment gedeeltelijk af te bouwen in afwachting van het opnieuw aantrekken van de markt.

De infrastructurele werken in opdracht van de staat Washington daalden in 2008 slechts in beperkte mate, maar door de stilstand op de private markt richtten bouwers en aannemers zich meer op de door de overheid gefinancierde markt waardoor de prijzen in dit segment sterk onder druk kwamen te staan.

Gang van zaken

Vraag naar verbetering infrastructuur blijft in Canada

VolkerWessels is in en rond Calgary actief met infrastructurele projecten, zoals de aanleg en het onderhoud van wegen en met landdevelopment in de omgeving en de buitenwijken van de stad. VolkerWessels koopt, veelal in partnership met derden, stukken grond, verdeelt deze grond in percelen, vraagt de benodigde vergunningen aan en maakt het gebied vervolgens bouwrijp door de aanleg van alle benodigde wegen en nutsvoorzieningen. Het feitelijk bouwen van de woningen laat VolkerWessels aan derden over. In 2008 gaf deze markt een verminderde vraag te zien.

Met uitzondering van de landdevelopment activiteiten hebben de Canadese bedrijven van VolkerWessels opnieuw op zeer goed niveau gepresteerd. In 1996 sloot Volker Stevin Contracting een eerste contract met de autoriteiten van Alberta voor wegenonderhoud. Inmiddels beheert deze zelfstandige divisie het door de autoriteiten toegestane maximum contingent van zeven gebieden met in totaal 8000 kilometer snelweg en lokale wegen.

De divisie infrastructuur, gericht op de aanleg van wegen en watergerelateerde werken, zoals rioolwerkzaamheden, boekte eveneens goede resultaten in 2008. De afdeling gebiedsontwikkeling wist, ondanks de sterk teruglopende markt, toch nog een klein positief resultaat te realiseren. Dit resultaat werd niet alleen negatief beïnvloed door de huidige marktsituatie, maar ook door de hoge verkopen in de laatste weken van 2007, die negatief doorwerkten in de cijfers van 2008. Landdevelopment en de daaraan gerelateerde werkzaamheden staan in Canada duidelijk minder onder druk dan in de Verenigde Staten. Voor 2009 wordt daarom gerekend op een licht herstel van de markt. De orderportefeuille van de overige activiteiten voor 2009 stemmen tot tevredenheid in het licht van de algehele marktsituatie.

Stagnerende grondverkoop en oplopende financieringskosten in Verenigde Staten

De goede resultaten van VolkerWessels dochter MidMountain Contractors in de VS konden de minder positieve resultaten bij de gebiedsontwikkeling niet compenseren. Het gevolg was dat de Amerikaanse activiteiten in totaliteit het jaar met een negatief resultaat hebben afgesloten. De Amerikaanse landdevelopment-activiteiten zijn ondergebracht bij YarrowBay Group en GraniteBay Development. Beide bedrijven zagen zich geconfronteerd met stagnerende grondverkoop en oplopende financieringskosten.

In deze situatie lijkt ook in 2009 geen verandering te komen. VolkerWessels verwacht pas in 2010 enig herstel van de markt. In afwachting hiervan is de ontwikkelingsafdeling in 2008 afgeslankt. De orderportefeuille van MidMountain Contractors is, dankzij het werkaanbod vanuit de publieke sector, ook in 2009 goed gevuld.

Innovatieprijs voor KWS Infra

De geluidreducerende topplaag Konwé FT (FluisterTop), ontwikkeld door KWS Infra, heeft in november de Innovatieprijs 2008 gewonnen op het congres Geluid, Trillingen en Luchtkwaliteit. Met het rijden van veilingkarren in hallen en loodsen kan een zeer hoog geluidsniveau ontstaan. Hiervoor is een speciale topplaag ontwikkeld met een glad en vlak oppervlak dat goed bestand is tegen de relatief hoge belastingdruk van de kleine wieltjes. Het geluid neemt met 8 decibel af door deze noviteit.

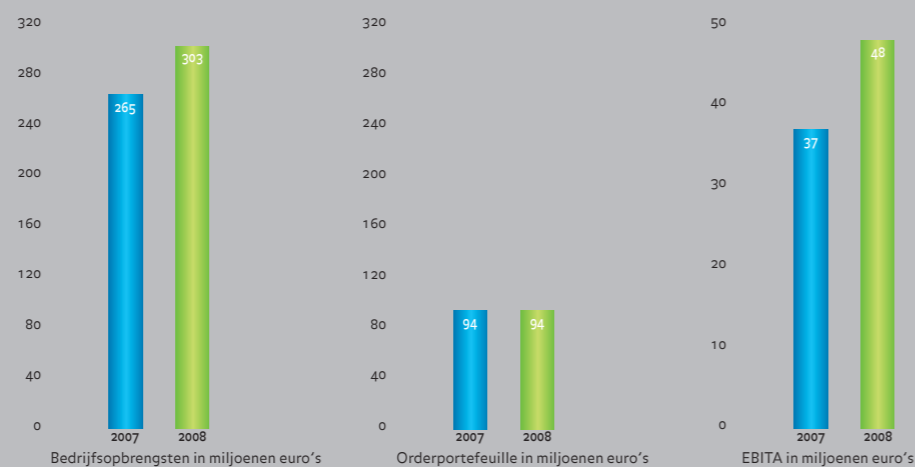
Wegonderhoud Canada

Medewerkers van Volker Stevin Contracting aan het werk in Canada, waar VolkerWessels een meerjarig wegonderhoudscontract heeft om in de Provincie Alberta meer dan 8.000 km wegonderhoud te verzorgen.

TOELEVERING EN DIENSTVERLENING

(in miljoenen euro's)	2008	2007
Bedrijfsopbrengsten	303	265
Orderportefeuille	94	94
EBITA	48	37
EBIT	48	37
Afschrijving materiële vaste activa	31	29
Amortisatie	-	-
Netto investeringen in materiële vaste activa	43	49
Netto investeringen in immateriële vaste activa	-	-
Werkzaam vermogen	159	149
EBITA/werkzaam vermogen	30,2%	24,8%
EBIT/werkzaam vermogen	30,2%	24,8%
Operationele marge:		
EBITA/bedrijfsopbrengsten	15,8%	14,0%
EBIT/bedrijfsopbrengsten	15,8%	14,0%
Gemiddeld aantal medewerkers	1.700	1.600
Gemiddelde bedrijfsopbrengsten per medewerker (x € 1.000)	178	166

Markt, strategie en gang van zaken

De sector Toelevering en Dienstverlening heeft in 2008 kunnen profiteren van het hoge productieniveau van veel bouwbedrijven. Dit betekende niet alleen een hoge bezettingsgraad bij de verhuur van materieel, maar ook dat de toeleverende bedrijven ook zelf op volle capaciteit konden produceren.

De resultaten van de (industriële) toeleveringsbedrijven, de maritieme activiteiten en de materieeldiensten hebben zich als gevolg van de positieve marktomstandigheden in het verslagjaar zeer gunstig ontwikkeld.

De bedrijven in de sector Toelevering en Dienstverlening opereren voor circa tweederde voor externe opdrachtgevers, verder vervullen ze een belangrijke ondersteunende rol bij de overige activiteiten van VolkerWessels. VolkerWessels kent meerdere toeleverende bedrijven. De Groot Vroomshoop levert permanente en semi-permanente huisvesting voor onderwijs, gezondheidszorg en bedrijven. Verder is de onderneming actief op het gebied van houtskeletbouw, dak- en gevelelementen en gelijkde houtconstructies. Op het gebied van prefab houten bergingen is De Groot Vroomshoop marktleider. Ook Timmerfabriek de Mors Rijssen en Westo Prefab Betonsystemen hebben een goed resultaat gerealiseerd door positieve marktomstandigheden. Met de productie van bijna een half miljoen deuren en montagekozijnen per jaar voor vooral de utiliteitsbouw is Reinaardt Deuren één van de grotere fabrikanten in Europa. In het verslagjaar wist het bedrijf het marktaandeel in Nederland verder te vergroten. Met de productie van witlakdeuren voor de woningbouw is bovendien een nieuw marktsegment betreden. De Duitse dochter EDCO Türen, die in het verleden last had van goedkope concurrentie uit Polen, heeft in 2008 de productie aangepast aan de gewijzigde marktomstandigheden. De gunstige omstandigheden voor de toeleveringsbedrijven in het verslagjaar, lijken in 2009 in belangrijke mate verdwenen. De verwachting lijkt daarom gerechtvaardigd dat de hoge marges uit het verslagjaar niet gehandhaafd kunnen worden en de resultaten bij de toeleveringsbedrijven onder druk komen te staan in vergelijking met het jaar 2008.

VolkerWessels heeft het materieelbeheer georganiseerd naar de verschillende vormen van dienstverlening. VolkerWessels Bouwmaterieel richt zich met steigers, kranen en andere ondersteunende middelen vooral op de bouw, terwijl Volker Stevin Materieel met asfaltmachines en gespecialiseerde graaf- en boormachines vooral de infrabedrijven bedient. Tenslotte ondersteunt Stemat met haar vloot van meer dan 50 gespecialiseerde schepen de maritieme activiteiten. Alle drie de bedrijven hadden in 2008 een goed jaar. Het bouwmaterieel profiteerde met hoge bezettingsgraden mee van de hoge bouwproductie. Volker Stevin Materieel liet niet alleen goede cijfers zien door de hoge bezettingsgraad bij de verschillende werkmaatschappijen, maar ook door de aanhoudende ambitie om de bedrijfsprocessen te verbeteren.

Stemat verhuurde in 2008 veel schepen aan de baggerindustrie en profiteert ook sterk van de groeiende vraag naar windmolens op zee. Door de hoge olieprijsen tot medio 2008 zit de offshore markt al enige jaren in de lift.

Ook deze ontwikkeling leidde tot een hoge bezettingsgraad van het materieel en een daarmee samenhangend goed prijsniveau. De kracht van VolkerWessels in dit segment schuilt in goed materieel in combinatie met gekwalificeerd personeel.

Ingenieurs- en adviesbureau Aveco de Bondt boekte in 2008 wederom een goed resultaat. Dit was mede te danken aan de hoge capaciteitsbehoefte in de hele bouwrijverheid. In toenemende mate worden ook de vruchten geplukt van het vroegtijdig inspelen op de behoefte in de markt aan duurzame gebouwen en efficiënt energiegebruik. De toegenomen complexiteit van bouwwerken en planontwikkelingen werkt eveneens positief door op de vraag naar adviesdiensten van Aveco de Bondt. De verslechterende marktomstandigheden zullen ook bij Aveco de Bondt de orderportefeuille beïnvloeden. De vooruitzichten voor 2009 lijken daarmee voor Aveco de Bondt minder goed dan in het verslagjaar.

Parkeer Combinatie Holland (PCH) speelt in op de aanhoudende tendens bij gemeenten naar privatisering van de diensten op het gebied van parkeerbeheer. Het bedrijf is nu nog vooral actief in en om Amsterdam, maar werkt aan de noodzakelijke kritische massa in andere delen van het land. In de markt worden zogenaamde DBFMO (Design, Build, Finance, Maintain en Operate) contracten steeds belangrijker. Opdrachtnemers nemen daarbij niet alleen ontwerp en bouw van vastgoed voor hun rekening, maar in een later stadium ook alle facetten van het beheer. Een onderdeel van PCH is de Munt Centrale Holland. De geldtransporten van deze onderneming passen in het streven naar uitbouw van het facility management voor parkeergarages en supermarkten, waarin dagelijks grote geldstromen omgaan. In 2008 is PCH begonnen met het beheren van geldautomaten bij supermarkten. Een belangrijk voordeel van dit type dienstverlening is de (relatieve) ongevoeligheid voor conjuncturele schommelingen.

'Oplossingsgericht en innovatief'

'Iets bedenken en dan buiten zien hoe het tot stand komt. Daar kan ik heel enthousiast van worden. Het draait bij Rottinghuis' om resultaat en kwaliteit maar het is ook een sociaal en integer bedrijf met respect voor mens en omgeving. Bovendien krijg ik de ruimte om me te ontwikkelen en allround te scholen. In drie jaar tijd ben ik al technisch planbegeleider, kopersbegeleider en werkvoorbereider geweest. Ik denk dat je hier goed past als je oplossingsgericht en innovatief bent. Een goede mix van zakelijkheid en creativiteit.'

Sandra Eitens (1982), werkvoorbereider bij Rottinghuis' Aannemingsbedrijf.

'Anchor Handling'

De Sidi-C van Stemat wordt gebruikt voor 'anchor handling' van installatieplatforms, onder andere bij windmolenparken. Bijzonder aan dit schip is dat het ook heel goed in ondiep water ingezet kan worden.

Jaarrekening 2008

Geconsolideerde balans

Voor winstbestemming			
Bedragen in 1.000 euro's	Noot	31 december 2008	31 december 2007
Vaste activa			
Immateriële vaste activa	(1)	77.629	81.361
Materiële vaste activa	(2)	451.760	428.516
Financiële vaste activa	(3)	351.101	362.959
		<u>880.490</u>	<u>872.836</u>
Vlottende activa			
Terreinen	(4)	442.067	462.303
Vastgoed bestemd voor verkoop	(5)	20.079	20.893
Voorraden	(6)	83.494	82.337
Onderhanden werken	(7)	153.965	188.335
Vorderingen	(8)	1.244.616	1.161.069
Liquide middelen	(9)	408.413	316.705
		<u>2.352.634</u>	<u>2.231.642</u>
Kortlopende schulden			
Bankkredieten	(10)	279.651	363.029
Overige schulden	(11)	1.383.968	1.169.303
		<u>1.663.619</u>	<u>1.532.332</u>
Saldo vlottende activa en kortlopende schulden		<u>689.015</u>	<u>699.310</u>
		<u>1.569.505</u>	<u>1.572.146</u>
Langlopende schulden			
	(12)	423.875	431.363
Voorzieningen			
	(13)	177.282	229.526
Minderheidsbelang derden			
	(14)	3.073	4.467
Eigen vermogen			
	(15)	965.275	906.790
		<u>1.569.505</u>	<u>1.572.146</u>

Geconsolideerde winst- en verliesrekening

Bedragen in 1.000 euro's	Noot	2008	2007
Bedrijfsopbrengsten	(16)	5.392.658	4.828.154
Bedrijfslasten			
Kosten van grond- en hulpstoffen		- 1.470.413	- 1.360.302
Kosten van uitbesteed werk en andere externe kosten		- 2.644.024	- 2.240.957
Lonen, salarissen, pensioenlasten en sociale lasten	(17)	- 918.008	- 906.014
Amortisatie		- 14.539	- 13.941
Afschrijving materiële vaste activa	(18)	- 74.369	- 67.919
Overige bedrijfskosten		- 88.634	- 58.334
		<u>- 5.209.987</u>	<u>- 4.647.467</u>
Resultaat deelnemingen na belastingen	(19)	<u>13.203</u>	<u>14.776</u>
Bedrijfsresultaat		195.874	195.463
Financiële baten en lasten	(20)	- 10.781	- 5.662
Resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening voor belastingen		185.093	189.801
Belastingen	(21)	- 42.495	- 44.735
Resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening na belastingen		142.598	145.066
Minderheidsbelang derden		- 746	795
Winst na belastingen		<u>141.852</u>	<u>145.861</u>
Bedrijfsresultaat voor afschrijvingen en amortisatie (EBITDA)			
		284.782	277.323
Afschrijvingen materiële vaste activa		- 74.369	- 67.919
Bedrijfsresultaat voor amortisatie (EBITA)		210.413	209.404
Amortisatie		- 14.539	- 13.941
Bedrijfsresultaat na amortisatie (EBIT)		<u>195.874</u>	<u>195.463</u>

Geconsolideerd kasstroomoverzicht

Bedragen in 1.000 euro's	2008	2007
Kasstroom uit operationele activiteiten		
Winst na belastingen	141.852	145.861
Amortisatie	14.539	13.941
Afschrijvingen materiële vaste activa	74.369	67.919
Resultaten niet geconsolideerde deelnemingen na aftrek dividend	4.232	- 13.516
Mutaties in terreinen / vastgoed bestemd voor verkoop	2.750	- 89.728
Mutaties in voorraden /onderhanden werken	39.533	- 38.698
Mutaties in vorderingen	- 21.474	- 45.865
Mutaties in overige schulden	174.363	28.423
Mutaties in voorzieningen	- 58.721	- 11.062
Kasstroom uit operationele activiteiten	371.443	57.275
Kasstroom uit investeringsactiviteiten		
Investerings in immateriële en materiële vaste activa	- 112.650	- 132.450
Desinvesteringen van materiële vaste activa	30.653	15.639
Verwerving/verkoop groepsmaatschappijen	- 40.631	- 17.830
Des-/investerings in niet-geconsolideerde deelnemingen	9.480	- 16.812
Verstekte lening aan Victor Holdings bv	-	- 225.000
Mutaties overige vorderingen	2.849	- 6.649
Kasstroom uit investeringsactiviteiten	- 110.299	- 383.102
Kasstroom uit financieringsactiviteiten		
Opgenomen leningen op lange termijn	44.132	371.014
Aflossingen achtergestelde lening	-	- 1.901
Aflossingen leningen op lange termijn	- 45.430	- 77.090
Betaald dividend	- 67.074	- 43.934
Koersverschillen eigen vermogen	- 16.293	- 2.664
Overige mutaties	- 1.393	621
Kasstroom uit financieringsactiviteiten	- 86.058	246.046
Verloop liquiditeitspositie		
Liquiditeitspositie per 1 januari	- 46.324	33.457
Kasstroom uit operationele activiteiten	371.443	57.275
Kasstroom uit investeringsactiviteiten	- 110.299	- 383.102
Kasstroom uit financieringsactiviteiten	- 86.058	246.046
Liquiditeitspositie per 31 december	128.762	- 46.324
Samenstelling liquiditeitspositie per 31 december		
Liquide middelen	408.413	316.705
Bankkredieten	- 279.651	- 363.029
	128.762	- 46.324

Overzicht van het totaalresultaat

Bedragen in 1.000 euro's								2008	2007
Eigen Vermogen	Geplaatst kapitaal	Agio-reserve	Reserve koersverschillen	Wettelijke reserve deelneming	Wettelijke reserve ontw. kosten	Overige reserves	Niet verdeelde winsten	Totaal eigen vermogen	Totaal eigen vermogen
Stand 1 januari	83.844	67.339	- 4.731	47.629	2.533	564.315	145.861	906.790	814.093
Aanpassing i.v.m. stelselwijziging	83.844	67.339	- 4.731	47.629	2.533	564.315	145.861	906.790	- 6.566
Toevoeging aan reserves						78.787	- 78.787	-	-
Dividend 2007/2006							- 67.074	- 67.074	- 43.934
Resultaat 2008/2007							141.852	141.852	145.861
Overige mutaties				- 2.825	1.221	1.604		-	-
Koersverschillen			- 16.293					- 16.293	- 2.664
Stand per 31 december	83.844	67.339	- 21.024	44.804	3.754	644.706	141.852	965.275	906.790

Grondslagen van de jaarrekening

ALGEMENE INFORMATIE

Verslaggevende entiteit

Koninklijke Volker Wessels Stevin nv is opgericht en gevestigd in Nederland.

In de geconsolideerde jaarrekening 2008 zijn de financiële gegevens opgenomen van de vennootschap en haar dochterondernemingen en haar aandeel in joint ventures.

Overeenstemmingsverklaring

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de in Nederland algemeen aanvaarde grondslagen voor financiële verslaggeving. Ten aanzien van de vennootschappelijke winst- en verliesrekening van Koninklijke Volker Wessels Stevin nv is gebruik gemaakt van de vrijstelling ingevolge artikel 402 boek 2 van het Burgerlijk Wetboek.

Stelselwijziging

Met ingang van 1 januari 2008 is de Richtlijn voor de Jaarverslaggeving 290 Financiële instrumenten ingevoerd. Financiële instrumenten omvatten investeringen in aandelen en obligaties, handels- en overige vorderingen, geldmiddelen, leningen en overige financieringsverplichtingen, handelsschulden, afgeleide financiële instrumenten en overige te betalen posten. VolkerWessels maakt in haar jaarrekening gebruik van de optie, welke is opgenomen in deze richtlijn, om kostprijshedge accounting te hanteren. Deze wijziging van de waarderingsgrondslagen heeft niet geleid tot een mutatie in het eigen vermogen.

GRONDSLAGEN VOOR CONSOLIDATIE

In de consolidatie worden opgenomen VolkerWessels en haar groepsmaatschappijen. Dit betreft alle maatschappijen waarmee VolkerWessels een organisatorische en economische eenheid vormt. Integraal in de consolidatie worden opgenomen deelnemingen waarin beslissende zeggenschap op het beleid kan worden uitgeoefend. In het algemeen betreft het deelnemingen waarin het belang meer dan 50% bedraagt. Proportioneel in de consolidatie worden opgenomen deelnemingen in aannemingscombinaties voorzover tenminste eenzelfde invloed op het beleid kan worden uitgeoefend als door elk der overige participanten. Looptijd en rechtsvorm zijn hierbij niet van belang. Indien aannemingscombinaties uitgeoefend worden in de vorm van een vennootschap onder firma wordt slechts rekening gehouden met hoofdelijke aansprakelijkheid, indien en voorzover daartoe aanleiding bestaat op grond van de financiële positie van de combinatie en/of van één of meer van de partners daarin.

OMREKENING VAN VREEMDE VALUTA

Activa en passiva van groepsmaatschappijen in niet-eurolanden worden omgerekend tegen de per balansdatum geldende koersen. De posten van de winst- en verliesrekeningen van deze ondernemingen worden omgerekend tegen de gemiddelde koers in het verslagjaar. De koersverschillen die voortvloeien uit de omrekening van het aan deze ondernemingen ter beschikking gesteld vermogen, worden rechtstreeks in het eigen vermogen verwerkt. Vorderingen en schulden in vreemde valuta worden omgerekend tegen de op balansdatum geldende koersen of tegen de oorspronkelijke termijankoers, indien voor valutapositities dekkingstransacties zijn afgesloten. De hierbij ontstane koersverschillen worden verantwoord in de winst- en verliesrekening.

GRONDSLAGEN VOOR WAARDERING

Financiële instrumenten

Financiële instrumenten omvatten investeringen in aandelen en obligaties, handels- en overige vorderingen, geldmiddelen, leningen en overige financieringsverplichtingen, handelsschulden en overige te betalen posten.

Financiële instrumenten omvatten tevens in contracten besloten afgeleide financiële instrumenten (derivaten). Deze worden door de onderneming gescheiden van het basiscontract en apart verantwoord indien:

- De economische kenmerken en risico's van het basiscontract en het daarin besloten derivaat niet nauw verwant zijn;
- Indien een apart instrument met dezelfde voorwaarden als het in het contract besloten derivaat aan de definitie van een derivaat zou voldoen; en
- Het gecombineerde instrument niet wordt gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening.

Grondslagen van de jaarrekening

Financiële instrumenten, inclusief de van de basiscontracten gescheiden afgeleide financiële instrumenten, worden bij de eerste opname verwerkt tegen reële waarde. Indien instrumenten niet zijn gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening maken eventuele direct toerekenbare transactiekosten deel uit van de eerste waardering.

In contracten besloten financiële instrumenten die niet worden gescheiden van het basiscontract worden verwerkt in overeenstemming met het basiscontract.

Na de eerste opname worden financiële instrumenten op de hierna beschreven manier gewaardeerd.

Verstrekte leningen en overige vorderingen

Verstrekte leningen en overige vorderingen worden gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieverentemethode, verminderd met bijzondere waardevermindering verliezen.

Investerings in eigen-vermogensinstrumenten

De beleggingen van de groep in aandelen worden, voor zover dit aandelen met een beursnotering betreft, na de eerste opname gewaardeerd tegen reële waarde. Veranderingen in de reële waarde worden, voorzover het resultaat van de individuele belegging cumulatief positief is, tot het moment van realisatie rechtstreeks in het eigen vermogen verwerkt. Wanneer de belegging niet langer in de balans wordt opgenomen, wordt de in het eigen vermogen opgenomen cumulatieve waardemutatie overgeboekt naar de winst- en verliesrekening. In geval van een cumulatieve waardevermindering tot onder de kostprijs wordt deze waardevermindering in de resultatenrekening verantwoord.

De beleggingen van de groep in aandelen zonder beursnotering worden tegen kostprijs gewaardeerd.

Overige financiële verplichtingen

Financiële verplichtingen die geen deel uitmaken van een handelsportefeuille worden tegen geamortiseerde kostprijs gewaardeerd op basis van de effectieve rentemethode.

Afgeleide financiële instrumenten

De onderneming maakt gebruik van valutatermijncontracten om valutarisico's af te dekken die voortvloeien uit in- en verkooptransacties. De onderneming past kostprijshedge accounting toe teneinde de resultaten uit waardeveranderingen van het valutatermijncontract en de afgedekte vordering of schuld gelijktijdig in de winst- en verliesrekening te verwerken.

De toepassing van kostprijshedge accounting leidt tot de volgende uitzondering op de hiervoor vermelde waarderingsgrondslagen voor financiële instrumenten.

De eerste waardering van valutatermijncontracten vindt plaats tegen kostprijs. Zolang het valutatermijncontract betrekking heeft op een verwachte toekomstige transactie wordt het valutatermijncontract niet geherwaardeerd. Zodra de afgedekte positie van de verwachte toekomstige transactie tot de verwerking van een financieel actief of een financiële verplichting leidt, worden de met het valutatermijncontract verbonden winsten of verliezen in dezelfde periode in de winst- en verliesrekening verwerkt als waarin het verkregen actief of de aangegane verplichting van invloed is op de winst of het verlies.

De resultaten uit het niet-effectieve deel van de hedgerelatie worden in de winst- en verliesrekening opgenomen.

Indien een valutatermijncontract niet langer voldoet aan de voorwaarden voor 'hedge accounting', afloopt of wordt verkocht, wordt de afdekkingsrelatie beëindigd. De cumulatieve winst of het cumulatieve verlies dat nog niet in de winst- en verliesrekening was verwerkt wordt opgenomen als overlopende post in de balans totdat de verwachte transactie heeft plaatsgevonden. Indien de transactie naar verwachting niet meer plaatsvindt wordt de cumulatieve winst of het cumulatieve verlies overgeboekt naar de winst- en verliesrekening.

Grondslagen van de jaarrekening

Immateriële vaste activa

Goodwill, die op het moment van verwerving van een onderneming wordt bepaald als het verschil tussen verkrijgingsprijs en de netto vermogenswaarde volgens de bij de vennootschap gebruikelijke grondslagen, wordt met ingang van 2001 geactiveerd en lineair afgeschreven. De afschrijvingstermijn wordt bepaald op basis van de geschatte economische levensduur. De verwerking van vóór 2001 betaalde goodwill is niet aangepast. Overige immateriële activa worden gewaardeerd op verkrijgingsprijs onder aftrek van afschrijvingen.

Materiële vaste activa

Materiële vaste activa worden gewaardeerd op verkrijgingsprijs onder aftrek van afschrijvingen.

Afschrijvingen op materiële vaste activa worden berekend volgens een vast percentage van de verkrijgingsprijs op basis van de geschatte economische levensduren. Afschrijving vindt plaats tot op residuwaarde.

Financiële vaste activa

Deelnemingen waarin invloed van betekenis op het zakelijke en financiële beleid kan worden uitgeoefend, worden gewaardeerd volgens de vermogensmutatiemethode op basis van de nettovermogenswaarde. Bij de bepaling van de nettovermogenswaarde worden de waarderingsgrondslagen van de onderneming gehanteerd. Deelnemingen met een negatieve nettovermogenswaarde worden op nihil gewaardeerd. Wanneer de onderneming garant staat voor de schulden van de betreffende deelneming wordt een voorziening gevormd. Deze voorziening wordt primair ten laste van de vorderingen op deze deelneming gevormd en voor het overige onder de voorzieningen ter grootte van het aandeel in de door de deelneming geleden verliezen, dan wel voor de verwachte betalingen door de onderneming ten behoeve van deze deelneming.

Deelnemingen waarin geen invloed van betekenis wordt uitgeoefend, worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs of duurzaam lagere bedrijfswaarde.

De grondslagen voor overige financiële vaste activa zijn opgenomen onder het hoofd financiële instrumenten

Terreinen

Terreinen in eigendom en terreinen waarvoor onvoorwaardelijke verplichtingen zijn aangegaan worden gewaardeerd op verkrijgingsprijs, vermeerderd met de kosten van ontwikkeling en overige uit het bezit van deze terreinen voortvloeiende kosten, onder aftrek van noodzakelijk geachte voorzieningen voor ontwikkelingsrisico's. Activering van rente vindt niet plaats.

Vastgoed bestemd voor verkoop

Vastgoed bestemd voor verkoop wordt gewaardeerd tegen kostprijs of lagere marktwaarde.

Voorraden

De voorraden worden gewaardeerd op kostprijs of marktwaarde per 31 december, indien deze lager is. De kostprijs is de verkrijgings- of vervaardigingsprijs onder toepassing van de First-In First-Out methode. Voor minder courante voorraden en andere risico's worden voorzieningen getroffen.

Onderhanden werken

Onderhanden werken worden gewaardeerd op integrale kostprijs, waarin begrepen de directe kosten, toegerekende indirecte kosten, rentebaten en rentelasten en de naar rato van de voortgang van het project verantwoorde projectwinst. Voortgang van het project wordt voor waarderingsdoeleinden bepaald op basis van de voortgang van de productie. Verwachte verliezen worden zodra deze blijken geheel genomen. Bij vastgoedontwikkeling voor eigen rekening wordt winst toegerekend op basis van de voortgang van de productie en de gerealiseerde verkopen. Gedeclareerde termijnen worden in mindering gebracht op het onderhanden werk.

Grondslagen van de jaarrekening

Vorderingen

De grondslagen voor de waardering van de vorderingen en effecten is beschreven onder het hoofd financiële instrumenten.

Liquide middelen

De liquide middelen worden gewaardeerd op nominale waarde.

Eigen vermogen

Financiële instrumenten die op grond van de economische realiteit worden aangemerkt als eigenvermogensinstrumenten, worden gepresenteerd onder het eigen vermogen. Uitkeringen aan houders van deze instrumenten worden in mindering van het eigen vermogen gebracht na aftrek van eventueel hiermee verband houdend voordeel uit hoofde van belasting naar de winst.

Financiële instrumenten die op grond van de economische realiteit worden aangemerkt als een financiële verplichting, worden gepresenteerd onder schulden. Rente, dividenden, baten en lasten met betrekking tot deze financiële instrumenten worden in de winst- en verliesrekening verantwoord als kosten of opbrengsten.

Minderheidsbelang derden

Het minderheidsbelang derden wordt gewaardeerd op het aandeel van derden in de netto vermogenswaarde, zo veel mogelijk bepaald overeenkomstig de waarderingsgrondslagen van de onderneming.

Lang- en kortlopende schulden

Financiële verplichtingen die geen deel uitmaken van een handelsportefeuille worden tegen geamortiseerde kostprijs gewaardeerd op basis van de effectieve-rentemethode.

Voorzieningen

De voorziening voor latente belastingverplichtingen vloeit voort uit verschillen tussen de bedrijfs-economische en fiscale waardering van bepaalde activa en passiva voorzover deze verschillen in de toekomst in de belastingheffing zullen worden betrokken. De voorziening is berekend tegen de geldende belastingtarieven.

Personeelsgerelateerde verplichtingen

Binnen VolkerWessels is zowel sprake van toegezegde bijdrageregelingen als toegezegde pensioenregelingen. De verplichtingen in verband met bijdragen aan pensioenregelingen op basis van toegezegde bijdragen worden als last in de winst- en verliesrekening opgenomen wanneer de bijdragen worden verschuldigd. De toegezegde pensioenregelingen worden door middel van jaarlijkse premiebetaling aan het pensioenfonds gefinancierd. Voor het saldo van de contante waarde van de toegekende pensioenaanspraken op balansdatum minus reële waarde van de fondsbeleggingen, wordt in de balans een voorziening getroffen voor pensioenverplichtingen respectievelijk een vordering opgenomen. Bij de berekening van het saldo van de vordering of verplichting wordt rekening gehouden met de op de balansdatum nog niet in het resultaat verwerkte actuariële resultaten. Indien de cumulatieve actuariële resultaten voor de toegezegde pensioenregelingen meer bedragen dan het hoogste bedrag van 10% van de contante waarde van de pensioenaanspraken en 10% van de reële waarde van de fondsbeleggingen, vindt verwerking in de winst- en verliesrekening plaats van het bedrag van de overschrijding gedurende de verwachte gemiddelde resterende diensttijd van de actieve deelnemers. De pensioenlast voor de toegezegde pensioenregelingen wordt actuariëel berekend aan de hand van verwachtingen betreffende het verloop in het onderhavige boekjaar van de contante waarde van de pensioenaanspraken en de fondsbeleggingen, het aan het huidige boekjaar toe te rekenen deel van de nog niet in de winst- en verliesrekening verwerkte cumulatieve actuariële resultaten en afschrijvingslast van de overgangsverplichting.

Wanneer de berekening resulteert in een positief saldo voor de Groep, wordt de opname van het actief beperkt tot een bedrag dat maximaal gelijk is aan het saldo van eventuele niet-opgenomen actuariële verliezen en pensioenkosten van verstreken diensttijd en de contante waarde van eventuele toekomstige terugstortingen door het fonds of lagere toekomstige pensioenpremies.

De voorziening voor jubileumuitkeringen betreft de contante waarde van de uitkeringen aan de medewerkers inzake jubilea. Bij de berekening van de voorziening is rekening gehouden met mutaties ten gevolge van einde dienstverband.

De overige voorzieningen zijn gebaseerd op de geschatte uiteindelijke uitstroom van middelen.

GRONDSLAGEN VOOR RESULTAATBEPALING**Netto-omzet**

De omzet omvat de opbrengsten van de in het verslagjaar opgeleverde werken, alsmede de opbrengsten van in het verslagjaar geleverde goederen en diensten. De omzet is exclusief omzetbelasting en exclusief binnen het concern uitgevoerde transacties.

Bedrijfsopbrengsten

Bedrijfsopbrengsten vormen het saldo van de productie van enig jaar tegen opbrengstwaarde, inclusief aan werken in uitvoering toegerekende winsten en/of getroffen verliesvoorzieningen. De omzet is exclusief omzetbelasting en exclusief binnen het concern uitgevoerde transacties.

Winstneming

Winsten op werken worden naar rato van de voortgang van de projecten verantwoord. Bij complexe projecten wordt niet eerder winst verantwoord dan nadat op grond van de voortgang van het project een verantwoorde inschatting mogelijk is.

Bedrijfslasten

Bedrijfslasten omvatten de tot de verantwoorde bedrijfsopbrengsten behorende directe en toegerekende indirecte kosten.

Resultaat deelnemingen

Als resultaat deelnemingen wordt opgenomen het groepsaandeel in de resultaten na belastingen van niet-geconsolideerde deelnemingen alsmede het resultaat op verkoop van deelnemingen.

Financiële baten en lasten

Als rentebaten respectievelijk rentelasten worden opgenomen de aan het verslagjaar toe te rekenen rente van respectievelijk aan derden.

Belastingen

De belastingdruk wordt berekend over de in het boekjaar behaalde resultaten, met inachtneming van fiscale faciliteiten en niet aftrekbare bedragen. Met in de toekomst verschuldigde belastingen wordt rekening gehouden.

Minderheidsbelang derden

Hieronder wordt opgenomen het minderheidsbelang in de resultaten van de groepsmaatschappijen.

KASSTROOMOVERZICHT

Het kasstroomoverzicht wordt opgesteld volgens de indirecte methode. De liquiditeitspositie in het kasstroomoverzicht bestaat uit de liquide middelen onder aftrek van bankkredieten.

Koersverschillen worden direct verwerkt onder de betreffende posten. De verkrijgingsprijs van de verworven groepsmaatschappijen respectievelijk verkoopprijs van de verkochte groepsmaatschappijen wordt opgenomen onder de kasstroom uit investeringsactiviteiten. De in de verworven respectievelijk verkochte groepsmaatschappijen aanwezige liquiditeiten worden op de aankoopprijs respectievelijk verkoopprijs in mindering gebracht. De investeringen in materiële vaste activa worden opgenomen onder aftrek van de onder overige schulden voorkomende verplichtingen uit hoofde van vaste activa in bestelling. Transacties waarbij geen ruil van liquiditeiten plaatsvindt, worden niet in het kasstroomoverzicht opgenomen.

BELANGRIJKSTE SCHATTINGEN EN BEOORDELINGEN IN DE JAARREKENING

Schattingen en beoordelingen worden voortdurend geëvalueerd en zijn gebaseerd op in het verleden opgedane ervaring en andere factoren, waaronder verwachtingen ten aanzien van toekomstige gebeurtenissen die zich gelet op de omstandigheden redelijkerwijs kunnen voordoen. VolkerWessels maakt schattingen en doet veronderstellingen ten aanzien van de toekomst. De werkelijkheid kan afwijken van de gemaakte schattingen.

Winstneming

Winsten op werken worden naar rato van de voortgang van de projecten verantwoord. Bij complexe projecten wordt niet eerder winst verantwoord dan nadat op grond van de voortgang van het project een verantwoorde inschatting mogelijk is. Verliesvoorzieningen op projecten worden genomen op het moment dat duidelijk is dat de kosten de opbrengsten van een project overstijgen. Per project wordt dit periodiek beoordeeld door de projectverantwoordelijke en het management van de betreffende werkmaatschappij. Deze beoordeling gebeurt met name op basis van de vastlegging in de projectdossiers, de projectadministratie en kennis en ervaring van betrokkenen. Inherent aan dit proces is dat inschattingen worden gemaakt. De werkelijkheid kan hiervan afwijken.

Voorzieningen

Getroffen voorzieningen zijn gebaseerd op de geschatte uiteindelijke uitstroom van middelen. De werkelijkheid kan hiervan afwijken.

Toegezegde pensioenregeling

Bij de bepaling van de voorziening voor toegezegde pensioenregelingen wordt rekening gehouden met een aantal actuariële grondslagen zoals disconteringsvoet, verwacht rendement op fondsbelegging en toekomstige salarisstijgingen. Deze actuariële grondslagen bevatten een schattingselement hetgeen invloed kan hebben op de hoogte van de voorziening.

GESEGMENTEERDE INFORMATIE

Er wordt gesegmenteerde informatie verstrekt voor de bedrijfs- en geografische segmenten van VolkerWessels. De primaire segmentatiebasis (bedrijfssegmenten) is gebaseerd op de bestuurlijke en interne rapportagestructuur binnen VolkerWessels.

Bedrijfssegmenten

Een segment is een bedrijfs onderdeel dat soortgelijke producten voortbrengt of diensten verleent en waarvan het rendements- en risicoprofiel afwijkt van dat van andere bedrijfsonderdelen. De segmenten van de groep zijn de sectoren: Bouw en Vastgoed Nederland; Civiel, Wegen en Spoor Europa; Infratechniek en Telecom; Infrastructuur en Gebiedsontwikkeling USA/Canada en Toelevering & Dienstverlening. De prijsstelling van interne leveringen tussen segmenten is gebaseerd op een zakelijke, objectieve grondslag.

Geografische segmenten

Voor de presentatie van informatie van geografische segmenten worden behaalde resultaten gealloceerd op basis van de geografische locatie van de onderneming. De prijsstelling van interne leveringen tussen segmenten is gebaseerd op een zakelijke, objectieve grondslag.

NOTATIE BEDRAGEN

Alle bedragen opgenomen in deze toelichting zijn in duizenden euro's, tenzij anders vermeld.

Toelichting op de geconsolideerde balans

	2008		2007	
	Goodwill	Overige immateriële vaste activa	Totaal immateriële vaste activa	Totaal immateriële vaste activa
(1) Immateriële vaste activa				
Stand 1 januari				
Aanschafwaarde	128.763	6.995	135.758	115.630
Cumulatieve afschrijvingen	- 53.984	- 413	- 54.397	- 46.207
Boekwaarde	74.779	6.582	81.361	69.423
Mutaties				
Betaalde goodwill met afschrijvingstermijn van 10 jaar	6.465		6.465	22.068
Betaalde goodwill met afschrijvingstermijn tussen 5-10 jaar	8.438		8.438	869
Betaalde goodwill met afschrijvingstermijn van 1-5 jaar	-		-	-
Betaalde goodwill met afschrijvingstermijn van 1 jaar	215		215	2.006
In consolidatie	1.232		1.232	-
Uit consolidatie genomen	- 58		- 58	-
Restitutie	- 474		- 474	-
Investering	-	2.587	2.587	5.717
Desinvestering	- 2	- 169	- 171	- 1.120
Amortisatie	- 13.168	- 1.371	- 14.539	- 13.941
Koersverschillen	- 7.427		- 7.427	- 3.661
Totaal mutaties	- 4.779	1.047	- 3.732	11.938
Stand 31 december				
Aanschafwaarde	133.306	9.198	142.504	135.758
Cumulatieve afschrijvingen	- 63.306	- 1.569	- 64.875	- 54.397
Boekwaarde	70.000	7.629	77.629	81.361
De afschrijvingstermijn wordt bepaald op basis van de geschatte economische levensduur.				
De in 2008/2007 betaalde goodwill heeft betrekking op:				
M.J.O. Holdings B.V. (belang 100%)			5.517	-
GrantRail Group Limited (belang resterende 50%)			3.788	-
Credo B.V. (belang resterende 20%)			2.049	-
Bruil Ede Groep B.V. (belang 100%)			991	-
Timmer Verzijl B.V. (belang 100%)			791	-
G&S Bouw B.V., Nederland (belang 100%)			-	9.000
G&S Vastgoedontwikkeling B.V., Nederland (belang 30%)			-	7.500
TPA Traffic & Parking Automation B.V., Nederland (belang 100%)			-	3.630
TNS B.V., Nederland (belang 100%)			-	1.938
Overige			1.982	2.875
			15.118	24.943

Toelichting op de geconsolideerde balans

	2008				2007	
	Bedrijfsgebouwen en -terreinen	Materieel en installaties	Andere vaste bedrijfsmiddelen	Materiële vaste activa in aanbouw/ vooruitbetalingen	Totaal materiële vaste activa	Totaal materiële vaste activa
(2) Materiële vaste activa						
Stand 1 januari						
Aanschafwaarde	265.748	575.993	99.785	6.477	948.003	880.379
Cumulatieve afschrijvingen	- 95.455	- 352.937	- 71.095	-	- 519.487	- 491.044
Boekwaarde	170.293	223.056	28.690	6.477	428.516	389.335
Mutaties						
Herrubricering	385	1.098	79		1.562	-
In consolidatie betrokken	1.758	8.958	723		11.439	5.466
Uit consolidatie	- 11.842	- 7.821	- 284		- 19.947	- 6.296
Investeringen	19.949	83.765	13.875	9.241	126.830	117.268
Desinvesteringen	- 2.675	- 6.309	- 890		- 9.874	- 8.044
In gebruik genomen	1.536	7.079	40	- 8.655	-	-
Afschrijvingen	- 9.427	- 52.784	- 12.158		- 74.369	- 67.919
Waardeverminderingen	- 27	- 83	- 19		- 129	- 179
Koersverschillen	- 6.294	- 5.236	- 450	- 288	- 12.268	- 1.115
Totaal mutaties	- 6.637	28.667	916	298	23.244	39.181
Stand 31 december						
Aanschafwaarde	268.039	618.410	104.072	6.775	997.296	948.003
Cumulatieve afschrijvingen	- 104.383	- 366.687	- 74.466	-	- 545.536	- 519.487
Boekwaarde	163.656	251.723	29.606	6.775	451.760	428.516
De toegepaste afschrijvingspercentages, gebaseerd op de geschatte economische levensduren, zijn:						
Bedrijfsgebouwen	2 – 10					
Materieel en installaties	5 – 50					
Andere vaste bedrijfsmiddelen	20 – 33					
Op bedrijfsterreinen wordt niet afgeschreven.						
De actuele waarde van de bedrijfsgebouwen en terreinen is bepaald op basis van taxaties en bedraagt per 31 december 2008 circa € 290 miljoen (2007: € 290 miljoen) en van materieel en installaties, bepaald met behulp van prijscouranten e.d. circa € 296 miljoen (2007: € 264 miljoen).						
Onder de materiële vaste activa zijn activa begrepen met een boekwaarde van circa € 10 miljoen (2007: € 7 miljoen), die zijn gefinancierd door middel van financial lease-overeenkomsten. Van deze activa berust het juridisch eigendom bij derden. De hiermee samenhangende verplichtingen zijn opgenomen onder de kort- en langlopende schulden.						

Toelichting op de geconsolideerde balans

	2008	2007
(3) Financiële vaste activa		
Deelnemingen	68.969	73.533
Vorderingen op niet-geconsolideerde deelnemingen	26.341	30.792
Overige vorderingen	30.791	33.634
Vorderingen op moedermaatschappij	225.000	225.000
	<u>351.101</u>	<u>362.959</u>
<i>Deelnemingen</i>	<i>2008</i>	<i>2007</i>
Stand 1 januari	73.533	49.788
Verworven	4.724	19.259
Verkocht	- 1.759	- 2.801
In consolidatie betrokken	4.135	- 1.479
Aandeel in resultaat	924	14.629
Ontvangen dividenden	- 5.156	- 1.113
Goodwill	-	- 7.500
Waardeverminderingen	- 250	-
Overige mutaties	- 2.238	2.853
Koersverschillen	- 4.944	- 103
	<u>68.969</u>	<u>73.533</u>
<i>Vorderingen op niet geconsolideerde deelnemingen</i>		
De vorderingen zijn in het algemeen langdurig dienstbaar aan de bedrijfsuitoefening.		
<i>Overige vorderingen</i>		
Dit betreft onder meer de schuldenregeling ter zake van Nigeriaanse handelsvorderingen die zijn afgewikkeld door middel van in US dollars luidende rentedragende schuldbekentenissen uitgegeven door de Centrale Bank van Nigeria. Betaling van rente en aflossing geschiedt in kwartaaltermijnen van 2% van de hoofdsom tot en met het vierde kwartaal 2009 (dat is \$ 5,9 miljoen per jaar). De marktwaarde kan worden gesteld op circa € 6 miljoen (2007: € 9 miljoen).		
<i>Vorderingen op moedermaatschappij</i>		
Op 16 mei 2007 is er een lening verstrekt aan Victor Holdings bv ad € 225 miljoen. Deze lening heeft een looptijd tot 31 december 2010 en een rentepercentage van 5%.		
(4) Terreinen	2008	2007
Binnenland	386.060	398.383
Buitenland	56.007	63.920
	<u>442.067</u>	<u>462.303</u>
Deze post betreft voornamelijk terreinen die zijn verworven om in de nabije toekomst te ontwikkelen als bouwlocatie en voor het overige ten behoeve van de winning van zand voor infrastructurele projecten. Naar verwachting zal hiervan circa 70% binnen 3 jaar tot ontwikkeling komen. Met risico's uit hoofde van marktontwikkelingen is bij de waardering rekening gehouden. De terreinen opgenomen onder buitenland betreffen voornamelijk gronden in Canada en Amerika.		
(5) Vastgoed bestemd voor verkoop	2008	2007
Verhuurd	16.256	17.147
Onverhuurd	3.823	3.746
	<u>20.079</u>	<u>20.893</u>
In de post vastgoed bestemd voor verkoop zijn begrepen een aantal verhuurde en onverhuurde appartementsgebouwen, woningen en een complex met centrale voorzieningen ten behoeve van een recreatieproject.		

Toelichting op de geconsolideerde balans

	2008	2007
(6) Voorraden		
Grondstoffen en hulpstoffen	60.575	55.914
Gereed product en handelsgoederen	22.919	26.423
	<u>83.494</u>	<u>82.337</u>
(7) Onderhanden werken	2008	2007
Integrale kostprijs inclusief naar rato van voortgang gerealiseerd resultaat, verminderd met getroffen voorzieningen	5.943.661	5.503.145
Gedeclareerde termijnen	- 5.789.696	- 5.314.810
	<u>153.965</u>	<u>188.335</u>
Onderhanden werken met positief saldo na aftrek gedeclareerde termijnen	616.445	515.103
Onderhanden werken met negatief saldo na aftrek gedeclareerde termijnen	- 462.480	- 326.768
	<u>153.965</u>	<u>188.335</u>
De verdeling naar opdracht derden en eigen ontwikkeling is als volgt:		
<i>Opdracht derden</i>		
Integrale kostprijs inclusief naar rato van voortgang gerealiseerd resultaat, verminderd met getroffen voorzieningen	4.924.777	4.604.880
Gedeclareerde termijnen	- 4.950.179	- 4.592.700
	<u>- 25.402</u>	<u>12.180</u>
<i>Eigen ontwikkeling</i>		
Integrale kostprijs inclusief naar rato van voortgang gerealiseerd resultaat, verminderd met getroffen voorzieningen	1.018.884	898.265
Gedeclareerde termijnen	- 839.517	- 722.110
	<u>179.367</u>	<u>176.155</u>
Onder onderhanden werken in eigen ontwikkeling is € 41 miljoen begrepen voor in uitvoering zijnde, nog niet verkochte, projecten (2007: € 21 miljoen).		
(8) Vorderingen	2008	2007
Handelsdebiteuren	826.438	762.605
Vorderingen van meegeconsolideerde aannemingscombinaties	165.764	159.403
Overige vorderingen	224.608	192.911
Overlopende activa	27.806	46.150
	<u>1.244.616</u>	<u>1.161.069</u>
(9) Liquide middelen	2008	2007
Deposito's	181.721	87.308
Kas- en banksaldi	226.692	229.397
	<u>408.413</u>	<u>316.705</u>
De deposito's hebben een resterende looptijd van maximaal één maand en zijn te allen tijde opeisbaar. Onder de liquide middelen zijn begrepen liquiditeiten van aannemingscombinaties ten bedrage van € 91 miljoen (2007: € 78 miljoen). Hierover heeft de vennootschap niet de volledige beschikkingsmacht. Het bedrag aan liquide middelen van buitenlandse concernondernemingen, waarvoor transferbeperkingen gelden, is van ondergeschikte betekenis.		

Toelichting op de geconsolideerde balans

(10) Bankkredieten	2008	2007
Bankkredieten	279.651	363.029
Voor projectfinancieringen op limited en non-recourse basis zijn zekerheden verstrekt zoals: hypothecaire inschrijvingen op onroerende zaken, dan wel positieve/negatieve hypotheekverklaring.		
(11) Overige schulden	2008	2007
Verplichte aflossingen op leningen	16.317	10.069
Ontvangen voorschotten inzake werken	7.709	17.628
Handelscrediteuren	627.340	516.810
Overige crediteuren en te betalen kosten	296.998	236.368
Schulden van meegeconsolideerde aannemingscombinaties	191.916	170.537
Schulden aan niet geconsolideerde deelnemingen	5.372	3.720
Belastingen en premies sociale lasten	98.286	58.042
Onvoorwaardelijke verplichtingen terreinen	18.220	36.520
Overlopende passiva	121.810	119.609
	1.383.968	1.169.303

(12) Langlopende schulden	2008	2007
Financial Lease	6.149	5.373
Onderhandse leningen	385.994	411.828
Schulden lang van combinaties	48.049	24.231
	440.192	441.432
Aflossing in 2009/2008	- 16.317	- 10.069
	423.875	431.363
Af te lossen na één, doch binnen vijf jaar	396.489	384.477
Af te lossen na vijf jaar	27.386	46.886
	423.875	431.363

Op 16 mei 2007 heeft VolkerWessels overeenstemming bereikt met een bankenconsortium over het aantrekken van een gecommitteerde financiering van maximaal € 600 miljoen voor uitbreiding/ gedeeltelijke vervanging van bestaande kredietlijnen en projectfinancieringen. Deze financiering bestaat uit een term loan ad € 300 miljoen met een looptijd van 5 jaar. Daarnaast is er een kasgeld faciliteit van € 300 miljoen voor 5 jaar. De rente is gebaseerd op Euribor tarief.

Voor de hierboven vermelde gecommitteerde financiering zijn financiële convenanten van toepassing, gerelateerd aan de leverage ratio en interest cover ratio.

De leverage ratio is de uitkomst van net debt gedeeld door EBITDA (winst voor belastingen, interest, afschrijvingen en amortisaties), een en ander volgens de met de bankengroep overeengekomen definities voor net debt en EBITDA. De interest cover ratio is de uitkomst van EBITDA gedeeld door de betaalde interest. Aan deze convenanten wordt voldaan.

De binnen een jaar vervallende aflossingsverplichtingen zijn opgenomen onder kortlopende schulden. Het gewogen gemiddelde van de rentevoeten bedraagt 5,3% (2007: 5,2%). De marktwaarde van de leningen komt ongeveer overeen met de boekwaarde.

Toelichting op de geconsolideerde balans

(13) Voorzieningen								
Verloop	Stand	Koers-	Dotatie	Oprenting	Besteding	Vrijval	Stand	
	1 januari	verschillen					31 december	
Latente belastingverplichtingen	62.955	- 759	14.692	-	36.651	- 8.500	31.737	
Personeelsgerelateerde verplichtingen	35.213	- 328	4.444	657	3.291	- 3.540	33.155	
Garantieplichtingen	59.089	- 58	14.570	-	13.070	- 6.014	54.517	
Milieu	7.854		27	-	102	- 39	7.740	
Organisatie-aanpassingen	3.617	- 22	3.383	-	2.957	- 396	3.625	
Negatieve waarde van deelnemingen	11.693		476	-	3.843		8.326	
Voorziening verwachte projectverliezen	18.172		162	-	4.511		13.823	
Voorziening herstelkosten	768		28	-	48		748	
Voorziening voor verlieslatende contracten	3.220	- 324	1.049	-	399	- 2.550	996	
Overige voorzieningen	26.945	- 286	3.304	-	5.351	- 1.997	22.615	
	229.526	- 1.777	42.135	657	70.223	- 23.036	177.282	

Met ingang van 16 mei 2007 vormt Koninklijke Volker Wessels Stevin nv een fiscale eenheid met Storm Investments bv. Op grond hiervan is de vennootschap hoofdelijk aansprakelijk voor belasting-schulden van de fiscale eenheid als geheel.

De voorzieningen voor latente belastingverplichtingen hebben betrekking op toekomstige belasting-verplichtingen die voortvloeien uit verschillen tussen de fiscale en bedrijfseconomische waardering voor bepaalde activa en passiva.

De verschuldigde belastingen van de werkmaatschappijen, die deel uitmaken van de fiscale eenheid van Koninklijke Volker Wessels Stevin nv, worden bepaald op het fiscale resultaat van de werkmaatschappij, als ware de werkmaatschappij een zelfstandige belastingplichtige. De voorziening voor latente belastingverplichtingen binnen Nederland is gewaardeerd tegen 25,5%.

De voorziening voor personeelgerelateerde verplichtingen bestaat uit een voorziening voor jubileumuitkeringen en een voorziening voor pensioenen. Bij de berekening van de voorziening voor jubileumuitkeringen is geen rekening gehouden met toekomstige salarisstijgingen. De disconteringsvoet bedraagt 5,2% (2007: 4,75%).

Toelichting op de geconsolideerde balans

Pensioenregelingen in Nederland

Het overgrote deel van de werknemers in Nederland neemt deel in een bedrijfstakpensioenregeling of zijn ondergebracht in de Stichting Pensioenfonds Koninklijke Volker Wessels Stevin.

Stichting Pensioenfonds Koninklijke Volker Wessels Stevin

Gedurende het verslagjaar 2005 is de pensioentoezegging van VolkerWessels van een toegezegd pensioenregeling omgezet in een toegezegde bijdrageregeling. De pensioenrechten binnen de Stichting Pensioenfonds Koninklijke Volker Wessels Stevin zijn volledig gefinancierd.

Pensioenfonds voor de Bouwnijverheid en Pensioenfonds Metaal en Techniek

Beide fondsen voeren een geïndexeerde middelloonregeling uit. Deze toegezegd-pensioenregelingen zijn verwerkt als toegezegde-bijdrageregeling, omdat de administraties van deze fondsen niet zijn ingericht om het deel van de pensioenverplichtingen en fondsbeleggingen dat aan de Groep toebehoort inzichtelijk te maken. Voor deze regelingen is de Groep gehouden de vooraf bepaalde premie af te dragen. De Groep kan geen aanspraak maken op een eventueel overschot en niet worden verplicht tot aanzuivering van een eventueel tekort, anders dan door toekomstige premieaanpassingen.

De dekkingsgraad van het Pensioenfonds voor de Bouwnijverheid op 31 januari 2009 bedraagt 98,5%. De gedaalde dekkingsgraad van het Pensioenfonds Metaal en Techniek tot 87% per 31 december 2008 heeft de bedrijfstak doen besluiten de premie met 1% te doen verhogen en de pensioenaanspraak niet te indexeren.

Spoorwegpensioenfonds

In 2005 hebben de werkgevers en werknemersvertegenwoordigers in deze bedrijfstak overeenstemming bereikt over een nieuwe pensioenregeling. Deze nieuwe regeling is op 31 december 2005 ingegaan. Deze regeling kwalificeert voor de financiële verantwoording als een toegezegde bijdrageregeling. Kenmerk van deze pensioenregeling is dat de onderneming in het kader van deze regeling zich heeft verplicht tot het betalen van een vooraf vastgestelde jaarlijkse premie. De premie die met het Spoorwegpensioenfonds is overeengekomen is een jaarlijks stijgend percentage van de loonsom. Het percentage stijgt van 11,56% in 2006 tot uiteindelijk een kostendekkend niveau van 14%. De onderneming heeft na betaling van de overeengekomen premie geen verplichting tot het betalen van aanvullende bedragen in geval sprake zou zijn van een tekort bij het fonds. Evenmin kunnen de VolkerWessels groepsmaatschappijen rechten doen gelden op eventuele overschotten in de fondsen. De actuariële risico's en de beleggingsrisico's liggen bij het pensioenfonds en haar deelnemers. De dekkingsgraad per 31 december 2008 bedraagt 124%.

Toelichting op de geconsolideerde balans

Pensioenregelingen in het Verenigd Koninkrijk

De onderneming heeft in het Verenigd Koninkrijk nog een aantal toegezegde pensioenregelingen voor werknemers die voor 1 januari 2005 in dienst zijn getreden. De opbouw van deze toegezegde pensioenregelingen is beëindigd per 31 december 2007. Deze pensioenrechten zijn door middel van jaarlijkse premiebetaling aan het pensioenfonds gefinancierd.

Personeelsgerelateerde verplichtingen

	2008	2007
Toegezegde pensioenregelingen in het Verenigd Koninkrijk	458	741
Voorziening overgangsregeling VUT	14.874	19.411
Overige personeelsgerelateerde verplichtingen	17.823	15.061
	<u>33.155</u>	<u>35.213</u>

Toegezegde pensioenregelingen in het Verenigd Koninkrijk

	2008	2007
Contante waarde van toegekende pensioenaanspraken	- 26.448	- 38.031
Reële waarde van de fondsbeleggingen	23.688	36.101
	<u>- 2.760</u>	<u>- 1.930</u>
Tekort in het fonds	- 2.760	- 1.930
Nog niet geamortiseerde actuariële resultaten	979	- 2.175
Nog niet geamortiseerde overgangsverplichting	1.323	3.364
	<u>- 458</u>	<u>- 741</u>

Verloop (netto)pensioenvoorziening in het Verenigd Koninkrijk

	2008	2007
Netto pensioenverplichting per 1 januari	- 741	- 492
Koersverschillen	169	43
Betaling pensioenpremie	1.730	2.541
In de winst- en verliesrekening opgenomen pensioenlast	- 1.616	- 2.833
	<u>- 458</u>	<u>- 741</u>

Pensioenlast

	2008	2007
Oprenting verplichting	1.672	2.115
Aan het dienstjaar toegerekende pensioenkosten	126	1.614
Verwachte opbrengst fondsbeleggingen	- 1.520	- 2.206
Werknemersbijdrage	-	- 475
Inperkingsresultaat	12	-
Afschrijving overgangsverplichting	1.326	1.785
	<u>1.616</u>	<u>2.833</u>

De voornaamste actuariële grondslagen over 2008/2007

	2008	2007
Disconteringsvoet	6,40%	5,80%
Verwacht rendement op fondsbeleggingen	4,80%	6,30%
Toekomstige salarisstijgingen	2,80%	3,30%
Indexatie van pensioenuitkeringen	2,90%	3,40%

Toelichting op de geconsolideerde balans

De voorziening voor garantieverplichtingen dient ter dekking van mogelijke verplichtingen inzake opgeleverde werken binnen de garantieperioden. De toevoeging aan de voorziening is gebaseerd op een uit ervaring verkregen percentage van de omzet. In het verslagjaar is voor circa € 13 miljoen (2007: circa € 16 miljoen) aangewend uit hoofde van garantieverplichtingen.

De voorziening voor milieu-eisen dient voor mogelijke uitgaven voor milieutechnische aanpassingen. Uit hoofde van onder meer sanering van gronden en terreinen is in 2008 € 0,1 miljoen (2007: € 0,3 miljoen) besteed. De voorziening dient als langlopend te worden beschouwd.

De voorziening voor organisatie-aanpassingen dient voor uitgaven uit hoofde van noodzakelijk geachte wijzigingen in de operationele structuur, teneinde op veranderende markteisen te kunnen blijven inspelen. In 2008 is circa € 3,4 miljoen gedoteerd en is circa € 3,0 miljoen aangewend.

De voorziening voor overige risico's zijn van uiteenlopende aard en dienen ondermeer ter dekking van mogelijke verplichtingen uit hoofde van aanvullende uitkeringen voor WAO en ziektewet, alsmede mededingingsboetes. Tegen de door de Europese Commissie opgelegde beschikking inzake bitumen is hoger beroep aangetekend.

De voorzieningen hebben een overwegend langlopend karakter.

(14) Minderheidsbelang derden

	2008	2007
Belang van derden in groepsmaatschappijen	3.073	4.467

(15) Eigen vermogen

	2008	2007
Gestort en opgevraagd kapitaal	83.844	83.844
Reserves	739.579	677.085
Niet verdeelde winsten	141.852	145.861
	<u>965.275</u>	<u>906.790</u>

Een nadere samenstelling alsmede verloop van het eigen vermogen is opgenomen in de toelichting op de vennootschappelijke balans.

Niet in de balans opgenomen verplichtingen**Garanties**

	2008	2007
Garanties in verband met uitvoering van werken	692.000	694.000
Garanties in verband met ontvangen vooruitbetalingen	43.000	24.000
Garanties verstrekt aan opdrachtgevers in Noord Amerika*	63.000	63.000
	<u>798.000</u>	<u>781.000</u>

* In afwijking van hetgeen in Europa gebruikelijk is, worden aan opdrachtgevers voor de volledige aannemingsom garanties afgegeven

Overige niet in de balans opgenomen verplichtingen

	2008	2007
Lease-overeenkomsten	74.485	77.000
Huurovereenkomsten	100.260	71.000
Erfpachtovereenkomsten	4.105	4.300
Voorwaardelijke verplichting tot aankoop van bouwterreinen	131.929	114.300
Overige	6.006	15.000

De verplichtingen uit hoofde van lease-overeenkomsten betreffen hoofdzakelijk transportmiddelen.

De verplichtingen uit hoofde van huurovereenkomsten betreffen hoofdzakelijk onroerend goed.

De verplichtingen voor 'operational lease' en huur in nominale bedragen zijn als volgt verdeeld over de komende jaren:

	2009	2010	2011	2012	2013	na 2013
Lease-overeenkomsten	27.253	20.421	13.816	8.187	3.467	1.341
Huurovereenkomsten	21.679	16.244	12.495	10.365	8.136	31.341

In Nederland zijn verplichtingen aangegaan in verband met grondaankopen tot een bedrag van € 132 miljoen (2007: € 114 miljoen) gedeeltelijk onder voorbehoud van de bestemmingswijzigingen respectievelijk af te geven vergunningen.

De vennootschap heeft zich door middel van bij het Handelsregister gedeponeerde verklaringen hoofdelijk aansprakelijk gesteld voor uit rechtshandelingen voortvloeiende schulden van een aantal van haar Nederlandse groepsmaatschappijen. Voorts heeft een aantal werkmaatschappijen zich hoofdelijk medeaansprakelijk gesteld voor de verplichtingen van de vennootschap tegenover enkele banken.

Indien aannemingscombinaties uitgeoefend worden in de vorm van een vennootschap onder firma wordt slechts rekening gehouden met hoofdelijke aansprakelijkheid, indien en voor zover daartoe aanleiding bestaat op grond van de financiële positie van de combinatie en/of van één of meer van de partners daarin.

Transacties met verbonden partijen

VolkerWessels onderscheidt de navolgende verbonden partijen: groepsmaatschappijen, de Raad van Bestuur, de Raad van Commissarissen, Stichting Pensioenfonds Koninklijke Volker Wessels Stevin en Reggeborgh bv en haar groepsmaatschappijen. Transacties met verbonden partijen geschieden tegen prijzen welke ook worden toegepast bij transacties met derden.

Raad van Bestuur

De bezoldiging inclusief pensioenlasten van de leden van de Raad van Bestuur over 2008 bedraagt € 3.598.432,- (2007: € 2.940.672,-).

Raad van Commissarissen

De bezoldiging van de leden van de Raad van Commissarissen over 2008 bedraagt € 160.000,- (2007: € 212.402,-).

Aan de leden van de Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen zijn geen voorschotten of garanties verstrekt.

Stichting Pensioenfonds Koninklijke Volker Wessels Stevin

VolkerWessels is verbonden met de Stichting Pensioenfonds Koninklijke Volker Wessels Stevin. De belangrijkste taak van het pensioenfonds is het uitvoeren van de pensioenregelingen voor (ex) werknemers en gepensioneerden van VolkerWessels. Gedurende het verslagjaar heeft VolkerWessels € 50 miljoen aan premie betaald.

Financiële instrumenten

Renterisicobeheer

Derivaten worden voornamelijk gebruikt om de variabele rentetarieven om te zetten in vaste tarieven. Deze instrumenten worden alleen gebruikt voor het afdekken van risico's. Er bestaan controlemaatregelen die betrekking hebben op alle financiële instrumenten. Het gebruik van instrumenten met hefboomwerking is niet toegestaan. Gedurende het verslagjaar 2007 zijn in verband met de gecommiteerde financiering interest swaps afgesloten over een hoofdsom van in totaal € 500 miljoen voor de komende 5 jaar. De waarde van deze interest swaps ultimo 2008 bedraagt -€ 25,1 miljoen (2007: -€ 1,9 miljoen). Daarnaast zijn binnen de groep diverse interest swaps afgesloten met een totale reële waarde van € 4,2 miljoen

Valutarisicobeheer

Door de onderneming worden valutatermijntransacties en valutaswaps afgesloten met het doel om risico's af te dekken die voortvloeien uit de normale bedrijfsactiviteiten. Centraal in dit beleid staat het doel de onderneming te beschermen tegen het risico dat de uiteindelijke kasstroom negatief wordt beïnvloed door wisselkoersveranderingen. Het totaal van uitstaande transacties per balansdatum heeft in relatie tot de gehele onderneming een bescheiden omvang. De reële waarde van de afgesloten valuta swaps bedraagt per 31 december 2008: € 2,5 miljoen.

Kredietrisico's

Dit risico behelst het verlies dat zou kunnen ontstaan indien op balansdatum wederpartijen in gebreke zouden blijven hun contractuele verplichtingen na te komen.

Met betrekking tot de normale debiteurenrisico's wordt ter beheersing van dit risico gebruik gemaakt van informatie van erkende instellingen die zich op het leveren van krediet-informatie hebben toegelegd. Financiële instrumenten (derivaten) worden uitsluitend met eersteklas banken afgesloten. De beschikbare liquide middelen worden bij verschillende banken of in eersteklas papier kortlopend belegd. Op balansdatum was er nagenoeg geen sprake van belangrijke concentraties van kredietrisico. De boekwaarde van de financiële activa vertegenwoordigt het maximale kredietrisico en bedraagt per balansdatum als volgt:

	2008
Vorderingen op niet-geconsolideerde deelnemingen	26.341
Langlopende vorderingen	30.791
Vordering op moedermaatschappij	225.000
Handelsdebiteuren	826.438
Overige vorderingen	418.178
Geldmiddelen en kasequivalenten	408.413
	<hr/>
	1.935.161

Toelichting op de geconsolideerde winst- en verliesrekening

(16) Bedrijfsopbrengsten (bedragen in miljoenen euro's)	2008	2007
Netto-omzet	4.952	3.933
Wijziging in integrale kostprijs onderhanden werken	441	895
Bedrijfsopbrengsten	5.393	4.828

De bedrijfsopbrengsten over het jaar 2008 zijn als volgt naar sector en regio verdeeld:

	Nederland	U.K.	Overig Europa	Buiten Europa	Totaal
Bouw en Vastgoed Nederland	1.969	-	-	-	1.969
Civiel, Wegen en Spoor Europa	1.132	896	259	-	2.287
Infrastructuur en Gebiedsontwikkeling USA/Canada	-	-	-	202	202
Infratechniek en Telecom	949	12	82	-	1.043
Toelevering en Dienstverlening	296	-	7	-	303
Niet gealloceerd (inclusief beëindigde activiteiten Duitsland)	-	-	6	-	6
	4.346	908	354	202	5.810
Af: intercompany	- 391	- 18	- 8	-	- 417
Bedrijfsopbrengsten	3.955	890	346	202	5.393
In procenten	73%	17%	6%	4%	100%

De bedrijfsopbrengsten over het jaar 2007 zijn als volgt naar sector en regio verdeeld:

	Nederland	U.K.	Overig Europa	Buiten Europa	Totaal
Bouw en Vastgoed Nederland	1.701	-	-	-	1.701
Civiel, Wegen en Spoor Europa	992	799	211	-	2.002
Infrastructuur en Gebiedsontwikkeling USA/Canada	-	-	-	223	223
Infratechniek en Telecom	830	10	74	-	914
Toelevering en Dienstverlening	258	-	7	-	265
Niet gealloceerd (inclusief beëindigde activiteiten Duitsland)	-	-	5	-	5
	3.781	809	297	223	5.110
Af: intercompany	- 260	- 13	- 9	-	- 282
Bedrijfsopbrengsten	3.521	796	288	223	4.828
In procenten	73%	16%	6%	5%	100%

De nadere segmentering naar sector en geografisch werkgebied is opgenomen op pagina 108 tot en met 113.

Toelichting op de geconsolideerde winst- en verliesrekening

(17) Lonen, salarissen, pensioenlasten en sociale lasten	2008	2007
Lonen en salarissen	- 735.714	- 726.367
Pensioenlasten	- 78.165	- 72.403
Overige sociale lasten	- 104.129	- 107.244
	- 918.008	- 906.014

(18) Afschrijvingen materiële vaste activa	2008	2007
Bedrijfsgebouwen en -terreinen	- 9.427	- 8.983
Materieel en installaties	- 52.784	- 48.147
Andere vaste bedrijfsmiddelen	- 12.158	- 10.789
	- 74.369	- 67.919

(19) Resultaat deelnemingen na belastingen	2008	2007
Resultaat niet geconsolideerde deelnemingen	924	14.629
Verkoop deelnemingen	12.279	147
	13.203	14.776

(20) Financiële baten en lasten	2008	2007
Rentebaten vorderingen lang	12.978	10.032
Rentebaten vorderingen kort	17.504	25.353
Opbrengst Nigeriaanse schuldbekentenissen	4.029	4.541
Rentelasten schulden lang	- 17.179	- 17.834
Rentelasten schulden kort	- 23.201	- 24.711
Valutaverschillen per saldo	- 1.984	- 589
Overige financieringsresultaten	- 2.928	- 2.454
	- 10.781	- 5.662

De post valutaverschillen betreft zowel omrekeningsverschillen als resultaten uit valutadekkings- en termijntransacties.

(21) Belastingen	2008	2007
Belastingen uit gewone bedrijfsuitoefening	- 54.134	- 53.260
Belastingvoordeel uit liquidatieverliezen en compensabele verliezen	11.639	8.525
	- 42.495	- 44.735

De belastingdruk op resultaten uit gewone bedrijfsuitoefening is onder dit hoofd opgenomen. De effectieve belastingdruk bedraagt 23,0%.

VolkerWessels beschikt over circa € 10 miljoen aan niet gewaardeerde mogelijke belastingvoordelen in zowel binnen als buitenland. De benutting van de compensabele verliezen is afhankelijk van toekomstige belastbare winsten.

Resultaten per sector

RESULTATEN 2008

Bedragen in miljoenen euro's

	Bouw en Vastgoed Nederland	Civiel, Wegen en Spoor Europa
Bedrijfsopbrengsten	1.969	2.287
Overige bedrijfslasten	- 1.871	- 2.222
Afschrijvingen materiële vaste activa	- 3	- 22
Resultaat deelnemingen na belastingen	4	0
EBITA	99	43
Amortisatie	- 4	- 5
EBIT	95	38
Financiële baten en lasten		
Resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening voor belastingen		
Belastingen		
Resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening na belastingen		
Minderheidsbelang derden		
Winst na belastingen		

RESULTATEN 2007

Bedragen in miljoenen euro's

	Bouw en Vastgoed Nederland	Civiel, Wegen en Spoor Europa
Bedrijfsopbrengsten	1.701	2.002
Overige bedrijfslasten	- 1.596	- 1.945
Afschrijvingen materiële vaste activa	- 3	- 20
Resultaat deelnemingen na belastingen	4	1
EBITA	106	38
Amortisatie	- 3	- 8
EBIT	103	30
Financiële baten en lasten		
Resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening voor belastingen		
Belastingen		
Resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening na belastingen		
Minderheidsbelang derden		
Winst na belastingen		

* Inclusief beëindigde activiteiten Duitsland

Infrastructuur en Gebiedsontwikkeling USA/Canada	Infratechniek en Telecom	Toelevering en Dienstverlening	Niet gealloceerd*/ eliminatie	Totaal
202	1.043	303	- 411	5.393
- 179	- 1.009	- 229	- 388	- 5.122
- 5	- 7	- 31	- 6	- 74
1	3	5	0	13
19	30	48	- 29	210
-	- 4	0	- 1	- 14
19	26	48	- 30	196
			-	11
				185
			-	42
				143
			-	1
				142

Infrastructuur en Gebiedsontwikkeling USA/Canada	Infratechniek en Telecom	Toelevering en Dienstverlening	Niet gealloceerd*/ eliminatie	Totaal
223	914	265	- 277	4.828
- 195	- 896	- 199	- 266	- 4.565
- 5	- 6	- 29	- 5	- 68
13	1	0	- 2	15
36	11	37	- 18	210
-	- 3	0	0	- 14
36	8	37	- 18	196
			-	6
				190
			-	45
				145
				1
				146

Overige gegevens per sector

OVERIGE GEGEVENS 2008

Bedragen in miljoenen euro's, tenzij anders vermeld	Bouw en Vastgoed	Civiel, Wegen
	Nederland	en Spoor Europa
Orderportefeuille	2.984	1.864
Activa	1.036	826
Verplichtingen	499	645
Werkzaam vermogen	537	181
Deelnemingen	14	10
Netto investeringen in materiële vaste activa	1	37
Netto investeringen in immateriële vaste activa	3	7
Gemiddeld aantal medewerkers	3.200	7.900
Gemiddelde bedrijfsopbrengsten per medewerker (x € 1.000)	615	289
EBITA / werkzaam vermogen	18,4%	23,8%
EBIT / werkzaam vermogen	17,6%	21,0%

OVERIGE GEGEVENS 2007

Bedragen in miljoenen euro's, tenzij anders vermeld	Bouw en Vastgoed	Civiel, Wegen
	Nederland	en Spoor Europa
Orderportefeuille	3.279	1.962
Activa	1.104	798
Verplichtingen	516	582
Werkzaam vermogen	588	216
Deelnemingen	18	4
Netto investeringen in materiële vaste activa	4	32
Netto investeringen in immateriële vaste activa	19	-
Gemiddeld aantal medewerkers	3.200	7.200
Gemiddelde bedrijfsopbrengsten per medewerker (x € 1.000)	532	278
EBITA / werkzaam vermogen	18,0%	17,6%
EBIT / werkzaam vermogen	17,5%	13,9%

* Inclusief beëindigde activiteiten Duitsland

Infrastructuur en Gebiedsontwikkeling USA/Canada	Infratechniek en Telecom	Toelevering en Dienstverlening	Niet gealloceerd*/ eliminatie	Totaal
267	900	94 -	343	5.766
191	462	225	493	3.233
55	257	66	565	2.087
136	205	159 -	72	1.146
38	2	0	5	69
3	5	43	19	108
-	4	0	4	18
900	4.000	1.700	100	17.800
224	261	178	-	303
14,0%	14,5%	30,2%	-	18,4%
14,0%	12,6%	30,2%	-	17,1%

Infrastructuur en Gebiedsontwikkeling USA/Canada	Infratechniek en Telecom	Toelevering en Dienstverlening	Niet gealloceerd*/ eliminatie	Totaal
299	647	94 -	411	5.870
210	426	219	347	3.104
80	207	70	509	1.964
130	219	149 -	162	1.140
45	1	1	5	74
11	5	49	7	108
-	10	-	1	30
1.000	3.900	1.600	100	17.000
223	234	166	-	284
27,7%	5,0%	24,8%	-	18,4%
27,7%	3,7%	24,8%	-	17,2%

Resultaten geografisch

RESULTATEN 2008

Bedragen in miljoenen euro's

	Nederland**	UK	Overig Buitenland	Niet gealloceerd*/ eliminatie	Totaal
Bedrijfsopbrengsten	4.346	908	550	411	5.393
Overige bedrijfslasten	- 4.089	- 879	- 542	- 388	- 5.122
Afschrijvingen materiële vaste activa	- 54	- 5	- 9	- 6	- 74
Resultaat deelnemingen na belastingen	12	0	1	0	13
EBITA	215	24	0	29	210
Amortisatie	- 8	- 4	- 1	- 1	- 14
EBIT	207	20	- 1	30	196
Financiële baten en lasten				-	11
Resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening voor belastingen					185
Belastingen				-	42
Resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening na belastingen					143
Minderheidsbelang derden				-	1
Winst na belastingen					142

RESULTATEN 2007

Bedragen in miljoenen euro's

	Nederland**	UK	Overig Buitenland	Niet gealloceerd*/ eliminatie	Totaal
Bedrijfsopbrengsten	3.781	809	515	277	4.828
Overige bedrijfslasten	- 3.542	- 789	- 500	- 266	- 4.565
Afschrijvingen materiële vaste activa	- 48	- 5	- 10	- 5	- 68
Resultaat deelnemingen na belastingen	4	0	13	2	15
EBITA	195	15	18	18	210
Amortisatie	- 8	- 6	0	0	- 14
EBIT	187	9	18	18	196
Financiële baten en lasten				-	6
Resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening voor belastingen					190
Belastingen				-	45
Resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening na belastingen					145
Minderheidsbelang derden				-	1
Winst na belastingen					146

* Inclusief beëindigde activiteiten Duitsland

** Inclusief exportprojecten

Overige gegevens geografisch

OVERIGE GEGEVENS 2008

Bedragen in miljoenen euro's, tenzij anders vermeld

	Nederland**	UK	Overig Buitenland	Niet gealloceerd*/ eliminatie	Totaal
Orderportefeuille	5.018	636	455	- 343	5.766
Activa	2.101	305	334	493	3.233
Verplichtingen	1.135	243	144	565	2.087
Werkzaam vermogen	966	62	190	- 72	1.146
Deelnemingen	25	0	39	5	69
Netto investeringen in materiële vaste activa	73	7	9	19	108
Netto investeringen in immateriële vaste activa	9	5	0	4	18
Gemiddeld aantal medewerkers	12.400	2.800	2.500	100	17.800
Gemiddelde bedrijfsopbrengsten per medewerker (x € 1.000)	350	324	220	-	303
EBITA / werkzaam vermogen	22,3%	39,6%	-	-	18,4%
EBIT / werkzaam vermogen	21,4%	32,5%	-	-	17,1%

OVERIGE GEGEVENS 2007

Bedragen in miljoenen euro's, tenzij anders vermeld

	Nederland**	UK	Overig Buitenland	Niet gealloceerd*/ eliminatie	Totaal
Orderportefeuille	4.995	738	548	- 411	5.870
Activa	2.111	291	355	347	3.104
Verplichtingen	1.067	233	155	509	1.964
Werkzaam vermogen	1.044	58	200	- 162	1.140
Deelnemingen	24	-	45	5	74
Netto investeringen in materiële vaste activa	68	13	20	7	108
Netto investeringen in immateriële vaste activa	29	-	-	1	30
Gemiddeld aantal medewerkers	11.900	2.400	2.600	100	17.000
Gemiddelde bedrijfsopbrengsten per medewerker (x € 1.000)	318	337	198	-	284
EBITA / werkzaam vermogen	18,7%	25,9%	-	-	18,4%
EBIT / werkzaam vermogen	17,9%	15,5%	-	-	17,2%

* Inclusief beëindigde activiteiten Duitsland

** Inclusief exportprojecten

Vennootschappelijke balans en winst- en verliesrekening

VENNOOTSCHAPPELIJKE BALANS

Bedragen in 1.000 euro's			
	Noot	31 december 2008	31 december 2007
Vaste activa			
Financiële vaste activa	(1)	726.580	626.284
Vlottende activa			
Vorderingen	(2)	266.538	295.353
Te vorderen belastingen		-	12.161
Liquide middelen		1.187	1.035
		<u>267.725</u>	<u>308.549</u>
Kortlopende schulden			
Belastingen		19.127	-
Overige schulden		940	10.384
		<u>20.067</u>	<u>10.384</u>
Saldo vlottende activa en kortlopende schulden		<u>247.658</u>	<u>298.165</u>
		<u>974.238</u>	<u>924.449</u>
Voorzieningen			
	(3)	8.963	17.659
Eigen vermogen			
Geplaatst kapitaal		83.844	83.844
Agioreserve		67.339	67.339
Reserve koersverschillen		- 21.024	- 4.731
Wettelijke reserve deelneming		44.804	47.629
Wettelijke reserve voor ontwikkelingskosten		3.754	2.533
Overige reserves		644.706	564.315
Niet verdeelde winsten		141.852	145.861
	(4)	<u>965.275</u>	<u>906.790</u>
		<u>974.238</u>	<u>924.449</u>

VENNOOTSCHAPPELIJKE WINST- EN VERLIESREKENING

Bedragen in 1.000 euro's			
		2008	2007
Resultaten van groepsmaatschappijen		124.289	154.463
Overige baten en lasten na belastingen		17.563	- 8.602
Winst na belastingen		<u>141.852</u>	<u>145.861</u>

Toelichting op de vennootschappelijke balans en winst- en verliesrekening

Algemeen

Naast onderstaande toelichting wordt verwezen naar de toelichting bij de geconsolideerde jaarrekening.

Bij de vennootschappelijke winst- en verliesrekening is gebruik gemaakt van de mogelijkheid conform artikel 2:402 Burgerlijk Wetboek tot het opstellen van een beknopte winst- en verliesrekening.

(1) Financiële vaste activa

	2008	2007
Groepsmaatschappijen	726.580	626.284
<i>Groepsmaatschappijen</i>		
	2008	2007
Stand 1 januari	626.284	625.612
Verworven/verkocht	-	- 2
Agio'stortingen	27.300	140.000
Aandeel in resultaat	124.289	154.463
Ontvangen dividenden	- 35.000	- 284.559
Stelselwijziging	-	- 6.566
Koersverschillen	- 16.293	- 2.664
	<u>726.580</u>	<u>626.284</u>

Met inachtneming van de desbetreffende wettelijke voorschriften is een lijst van groepsmaatschappijen en andere deelnemingen van de vennootschap ter inzage gelegd bij het Handelsregister te Rotterdam.

(2) Vorderingen

	2008	2007
Groepsmaatschappijen	266.246	295.100
Overige vorderingen	292	253
	<u>266.538</u>	<u>295.353</u>

De post groepsmaatschappijen omvat vorderingen uit hoofde van dividenden, vennootschapsbelasting en overige vorderingen.

(3) Voorzieningen

Dit betreft de voorziening voor latente belastingverplichtingen.

	2008	2007
Stand 1 januari	17.659	6.738
Vrijval	- 8.500	-
Besteding	- 211	-
Dotatie	15	10.921
Stand 31 december	<u>8.963</u>	<u>17.659</u>

Toelichting op de vennootschappelijke balans en winst- en verliesrekening

Bedragen in 1.000 euro's								2008	2007
(4) Eigen Vermogen	Geplaatst kapitaal	Agio-reserve	Reserve koersverschillen	Wettelijke reserve deelneming	Wettelijke reserve ontw. kosten	Overige reserves	Niet verdeelde winsten	Totaal eigen vermogen	Totaal eigen vermogen
Stand 1 januari	83.844	67.339	- 4.731	47.629	2.533	564.315	145.861	906.790	814.093
Aanpassing i.v.m. stelselwijziging									- 6.566
	83.844	67.339	- 4.731	47.629	2.533	564.315	145.861	906.790	807.527
Toevoeging aan reserves						78.787	- 78.787	-	-
Dividend 2007/2006							- 67.074	- 67.074	- 43.934
Resultaat 2008/2007							141.852	141.852	145.861
Overige mutaties				- 2.825	1.221	1.604		-	-
Koersverschillen			- 16.293					- 16.293	- 2.664
Stand per 31 december	83.844	67.339	- 21.024	44.804	3.754	644.706	141.852	965.275	906.790

Stelselwijziging

Met ingang van 1 januari 2007 is de Richtlijn voor de Jaarverslaggeving 271 Personeelsbeloningen voor wat betreft jubilea toegepast. Deze wijziging van de waarderingsgrondslagen heeft geleid tot een negatieve mutatie van € 6,6 miljoen in het eigen vermogen per 1 januari 2007.

Aandelenkapitaal

Het maatschappelijk kapitaal bedraagt € 300.000.000 en is verdeeld in 119.999.998 gewone aandelen en 2 prioriteitsaandelen van elk nominaal € 2,50. Per 31 december 2008 bestaat het geplaatste aandelenkapitaal uit 33.537.103 gewone aandelen (2007: 33.537.087) en uit 2 prioriteitsaandelen. 33.525.158 aandelen worden gehouden door Victor Holdings bv. De aandelen van Victor Holdings bv worden gehouden door de financiële houdstermaatschappij Storm Investments bv.

Winstbestemming 2007

In de algemene vergadering van aandeelhouders op 22 mei 2008 is besloten om € 67.074.000 uit te keren als dividend en € 78.787.000 toe te voegen aan de overige reserves.

Koersverschillen

De koersverschillen die ontstaan bij de omrekening van het eigen vermogen van de buitenlandse deelnemingen worden rechtstreeks ten gunste of ten laste van de reserve koersverschillen gebracht.

Wettelijke reserve deelneming

De wettelijke reserve deelneming betreft de ingehouden winsten van deelnemingen, waarvan de vennootschap niet zonder medewerking van derden de uitkering kan bewerkstelligen.

Wettelijke reserve voor ontwikkelingskosten

De wettelijke reserve voor ontwikkelingskosten omvat het nog niet afgeschreven deel van de geactiveerde ontwikkelingskosten.

Belastingvrij agio

Het belastingvrij agio is ultimo 2008 berekend op circa € 12 miljoen (2007: € 12 miljoen).

Toelichting op de vennootschappelijke balans en winst- en verliesrekening

De volgende honoraria van KPMG Accountants zijn ten laste gebracht van de onderneming, haar dochtermaatschappijen en andere maatschappijen die zij volledig consolideert, een en ander zoals bedoeld in artikel 2:382a BW.

	KPMG Accountants nv 2008	Overig KPMG netwerk 2008	Totaal KPMG 2008
Controle van de jaarrekening	2.055	839	2.894
Andere controleopdrachten	93	2	95
Adviesdiensten op fiscaal terrein	-	231	231
Andere niet-controlediensten	584	295	879
	2.732	1.367	4.099
	KPMG Accountants nv 2007	Overig KPMG netwerk 2007	Totaal KPMG 2007
Controle van de jaarrekening	1.899	855	2.754
Andere controleopdrachten	94	2	96
Adviesdiensten op fiscaal terrein	-	125	125
Andere niet-controlediensten	82	126	208
	2.075	1.108	3.183

Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Garanties	2008	2007
Garanties	581.209	778.253

Bovenstaand bedrag aan verstrekte garanties wijkt af van het opgenomen bedrag in de toelichting op de geconsolideerde balans. Dit is het gevolg van door de vennootschap gestelde garanties met betrekking tot financieringen, die in de geconsolideerde balans onder de schulden zijn opgenomen, en door dochtermaatschappijen zelfstandig afgegeven garanties.

Rotterdam, 12 maart 2009

De Raad van Bestuur

G.J.A. van de Aast
D. Boers
J.C. de Pagter
A. Vos

De Raad van Commissarissen

A. Baan
H.G.J. van Berckel
L.R.J. van Rappard
D. Wessels

Overige gegevens

Aan: de aandeelhouders van Koninklijke Volker Wessels Stevin nv

ACCOUNTANTSVERKLARING

Verklaring betreffende de jaarrekening

Wij hebben de in dit verslag opgenomen jaarrekening 2008 van Koninklijke Volker Wessels Stevin N.V. te Rotterdam bestaande uit de geconsolideerde en enkelvoudige balans per 31 december 2008 en de geconsolideerde en enkelvoudige winst- en verliesrekening over 2008 met de toelichting gecontroleerd.

Verantwoordelijkheid van het bestuur

Het bestuur van de vennootschap is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening die het vermogen en het resultaat getrouw dient weer te geven, alsmede voor het opstellen van het jaarverslag, beide in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. Deze verantwoordelijkheid omvat onder meer: het ontwerpen, invoeren en in stand houden van een intern beheersingssysteem relevant voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van vermogen en resultaat, zodanig dat deze geen afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten bevat, het kiezen en toepassen van aanvaardbare grondslagen voor financiële verslaggeving en het maken van schattingen die onder de gegeven omstandigheden redelijk zijn.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht. Dienovereenkomstig zijn wij verplicht te voldoen aan de voor ons geldende gedragsnormen en zijn wij gehouden onze controle zodanig te plannen en uit te voeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De keuze van de uit te voeren werkzaamheden is afhankelijk van de professionele oordeelsvorming van de accountant, waaronder begrepen zijn beoordeling van de risico's van afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten. In die beoordeling neemt de accountant in aanmerking het voor het opmaken van en getrouw weergeven in de jaarrekening van vermogen en resultaat relevante interne beheersingssysteem, teneinde een verantwoorde keuze te kunnen maken van de controlewerkzaamheden die onder de gegeven omstandigheden adequaat zijn maar die niet tot doel hebben een oordeel te geven over de effectiviteit van het interne beheersingssysteem van de vennootschap. Tevens omvat een controle onder meer een evaluatie van de aanvaardbaarheid van de toegepaste grondslagen voor financiële verslaggeving en van de redelijkheid van schattingen die het bestuur van de vennootschap heeft gemaakt, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Koninklijke Volker Wessels Stevin N.V. per 31 december 2008 en van het resultaat over 2008 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Verklaring betreffende andere wettelijke voorschriften

Op grond van de wettelijke verplichting ingevolge artikel 2:393 lid 5 onder f BW melden wij dat het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening zoals vereist in artikel 2:391 lid 4 BW.

Rotterdam, 12 maart 2009

KPMG ACCOUNTANTS N.V.

P.W.J. Smorenburg RA

VOORSTEL WINSTBESTEMMING 2008

De Algemene Vergadering van Aandeelhouders wordt voorgesteld van de winst een bedrag van € 67.074.000 te bestemmen voor uitkering van een contant dividend van € 2,00 per aandeel en het resterende bedrag, groot € 74.778.000 toe te voegen aan de 'Overige reserves'.

STATUTAIRE BEPALINGEN INZAKE WINSTBESTEMMING

In de artikelen 32 en 33 zijn bepalingen opgenomen over de winstbestemming.

32.1. De Raad van Bestuur doet onder goedkeuring van de Raad van Commissarissen aan de algemene vergadering een voorstel omtrent welk gedeelte van de winst wordt gereserveerd en welk gedeelte wordt uitgekeerd.

32.2. Uit de winst na reservering wordt allereerst, voorzover de winst dat toelaat, op de prioriteitsaandelen een dividend uitgekeerd, naar een percentage van het nominale op die aandelen gestorte bedrag, gelijk de wettelijke rente op de laatste dag van het verstreken boekjaar. De na toepassing van het hiervoor bepaalde resterende winst staat ter beschikking van de Algemene Vergadering van Aandeelhouders, met dien verstande dat op de prioriteitsaandelen geen uitkering meer zal plaatsvinden.

32.3. Besluit de algemene vergadering tot gehele of gedeeltelijke uitkering als bedoeld in lid 1, dan geschiedt deze aan de houders van gewone aandelen in verhouding van hun bezit aan gewone aandelen, onverminderd het bepaalde in lid 4 van artikel 33.

32.4. De vennootschap kan aan de aandeelhouders en andere gerechtigden tot voor uitkering vatbare winst slechts uitkeringen doen voor zover haar eigen vermogen groter is dan het bedrag van het gestorte en opgevraagde deel van het kapitaal vermeerderd met de reserves die krachtens de wet moeten worden aangehouden. Besluiten van de algemene vergadering tot gehele of gedeeltelijke opheffing van reserves behoeven de goedkeuring van de Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen.

33.4. De Raad van Bestuur is met goedkeuring van de Raad van Commissarissen en van de algemene vergadering bevoegd om te bepalen dat een uitkering op gewone aandelen niet in geld maar in de vorm van gewone aandelen zal worden gedaan of te bepalen dat houders van gewone aandelen de keuze wordt gelaten om een uitkering hetzij in geld, hetzij in de vorm van gewone aandelen te nemen, een en ander voorzover de Raad van Bestuur overeenkomstig het bepaalde in artikel 5 is aangewezen als het orgaan dat bevoegd is te besluiten tot uitgifte van dergelijke aandelen, dan wel voorzover de algemene vergadering daartoe besluit. De Raad van Bestuur stelt met goedkeuring van de Raad van Commissarissen de voorwaarden vast waaronder een dergelijke keuze kan worden gedaan.

RAPPORT VAN DE STICHTING ADMINISTRATIEKANTOOR

Overeenkomstig het bepaalde in artikel 11 van de administratievoorwaarden van de Stichting Administratiekantoor van aandelen Koninklijke Volker Wessels Stevin N.V. brengen wij onderstaand rapport uit over het verslagjaar 2008.

Tijdens het verslagjaar hebben geen vergaderingen van het bestuur van de Stichting plaatsgevonden.

De afwikkeling van de in 2004 door Victor Holdings B.V. gestarte uitkoopprocedure teneinde alle aandelen VolkerWessels te verwerven, in welke procedure op 20 december 2007 door de Ondernemingskamer arrest is gewezen, is geheel gerealiseerd.

Uit het arrest volgt dat aandeelhouders en/of certificaathouders van VolkerWessels het onbezwaarde recht op hun aandelen in het kapitaal van Koninklijke Volker Wessels Stevin N.V. moeten overdragen aan Victor Holdings B.V. tegen betaling door Victor Holdings B.V. van een bedrag van € 41 per aandeel (prijs per 30 juni 2006) verhoogd met de wettelijke rente vanaf 30 juni 2006 tot de datum van overdracht of de dag van consignatie van de prijs met rente verminderd met het uitgekeerde dividend over het boekjaar 2007 conform het gestelde in artikel 2:92a lid 8 van het Burgerlijk Wetboek. Door middel van een advertentie geplaatst in de NRC van 24 februari 2009 heeft Victor Holdings B.V. aandeelhouders en certificaathouders die hun aandelen nog niet hebben overgedragen verzocht om uiterlijk op 7 maart 2009 gevolg te geven aan het arrest van de Ondernemingskamer.

Op 7 maart 2009 waren geen aandelen en/of certificaten aangeboden, zodat de verschuldigde koopprijs op 16 maart 2009 in de consignatiekas zal worden gestort, waarna de aandelen onbezwaard worden geacht te zijn overgedragen aan Victor Holdings B.V..

Het bestuur van de Stichting zal voor zover noodzakelijk en in haar vermogen meewerken aan de ten uitvoerlegging van het arrest.

Per 31 december 2007 is het nominale bedrag van de in administratie genomen aandelen	€	575.965
Mutaties in 2008	- €	543.645
Saldo per 31 december 2008	€	<u>32.320</u>

Tegenover dit bedrag staan per genoemde datum 12.928 certificaten á € 2,50 nominaal uit, hetgeen overeenkomt met 0,4% van de geplaatste aandelen Koninklijke Volker Wessels Stevin N.V.

Na balansdatum zijn 2.565 aandelen gedecertificeerd, waardoor per 14 januari 2009 10.363 aandelen á € 2,50 op naam van de Stichting zijn geregistreerd, waartegenover eenzelfde aantal certificaten van aandelen uitstaat.

Het bestuur van de Stichting is als volgt samengesteld:

Drs. R. Pieterse, B-lid, Voorzitter
 Ir. P. van Duursen, B-lid
 Drs. A.G. van Leersum, B-lid
 Prof. dr. L.M. van Leeuwen, B-lid
 H.J. Hazewinkel RA, A-lid
 Ir. M.C. van Veen, A-lid

Rotterdam, 12 maart 2009

Het bestuur van de Stichting Administratiekantoor,

Drs. R. Pieterse

Overige financiële gegevens

Vijf jaar VolkerWessels

Op basis van de geconsolideerde jaarrekening

Bedragen in miljoenen euro's, tenzij anders vermeld

	2008
Winst- en verliesrekening	
Bedrijfsresultaat voor amortisatie (EBITA)	210
Amortisatie	- 14
Bedrijfsresultaat na amortisatie (EBIT)	196
Financiële baten en lasten	- 11
Resultaat gewone bedrijfsuitoefening voor belastingen	185
Belastingen	- 42
Resultaat gewone bedrijfsuitoefening na belastingen	143
Buitengewone resultaten na belastingen / minderheidsbelang derden	- 1
Winst na belastingen	142
Balans	
Immateriële vaste activa	78
Materiële vaste activa	452
Financiële vaste activa	351
Totaal vaste activa	881
Terreinen	442
Vastgoed bestemd voor verkoop / Voorraden / Onderhanden werken / Vorderingen	1.502
Liquide middelen	408
Totaal activa	3.233
Aandelenkapitaal	84
Reserves	739
Niet verdeelde winsten	142
Eigen vermogen	965
Achtergestelde en onderhandse leningen / minderheidsbelang derden	427
Voorzieningen	177
Kortlopende schulden	1.664
Totaal passiva	3.233
Verhoudingsgetallen	
Current ratio (vlottende activa / kortlopende schulden)	1,41
Solvabiliteit (eigen vermogen / totaal vermogen)	0,30
Rentabiliteit eigen vermogen (winst na belastingen / eigen vermogen per 1/1)	15,6%
Overige gegevens	
Bedrijfsopbrengsten	5.393
Orderportefeuille	5.766
Investeringen	138
Desinvesteringen	- 30
Netto investeringen	108
Netto investeringen immateriële vaste activa	18
Gemiddeld aantal werknemers	17.800

	2007	2006	2005	2004
Winst- en verliesrekening				
	210	170	140	118
	- 14	- 20	- 15	- 10
	196	150	125	108
	- 6	0	4	2
	190	150	129	110
	- 45	- 37	- 58	- 47
	145	113	71	63
	1	- 3	- 4	- 1
	146	110	67	62
Balans				
	81	69	75	68
	429	389	374	357
	363	109	138	109
	873	567	587	534
	462	363	378	298
	1.452	1.358	1.338	1.119
	317	240	247	262
	3.104	2.528	2.550	2.213
	84	84	84	86
	677	620	588	546
	146	110	67	62
	907	814	739	694
	436	138	121	67
	229	233	237	275
	1.532	1.343	1.453	1.177
	3.104	2.528	2.550	2.213
Verhoudingsgetallen				
	1,46	1,46	1,35	1,43
	0,29	0,32	0,29	0,31
	17,9%	14,9%	9,7%	9,3%
Overige gegevens				
	4.828	4.488	4.157	3.865
	5.870	5.626	4.861	4.185
	122	112	94	104
	- 14	- 27	- 13	- 23
	108	85	81	81
	30	13	21	33
	17.000	16.400	16.700	16.600

Terreinen en wooneenheden**Terreinen**

De totale werkvoorraad per 31 december 2008 wordt onder meer bepaald door de bouwterreinen die juridisch eigendom zijn van de vennootschap, vermeerderd met de (on)voorwaardelijke verplichtingen tot aankoop van bouwterreinen en de bouwrechten uit hoofde van overeenkomsten.

Potentieel bezit in hectaren aan bouwterreinen per 31 december in Nederland

	2008	2007
Nederland	870	874

Op deze terreinen worden de volgende ontwikkelingen voorzien:

	2008	2007
Wooneenheden	15.700 stuks	16.100 stuks
Commerciële ruimte	773.000 m ²	1.015.000 m ²

Wooneenheden*Aantallen wooneenheden in aanbouw van eigen ontwikkelingsprojecten*

	2008	2007
In aanbouw	3.452	4.545
Verkocht	- 2.787	- 3.677
Onverkocht	665	868

Aantallen in verslagjaar opgeleverde wooneenheden:

	2008	2007
Eigen ontwikkeling	2.558	1.972
Opdracht derden	2.855	1.968
Totaal	5.413	3.940

Begrippenlijst**Bedrijfsopbrengsten**

Netto omzet vermeerderd met de mutatie onderhanden werk en vermeerderd met de mutatie geactiveerde winst in het onderhanden werk.

Cash flow

Winst na belasting + afschrijving materiële vaste activa + afschrijving immateriële vaste activa.

Current ratio

Bij de berekening van de current ratio wordt de vlottende activa ten opzichte van de kortlopende schulden gehanteerd.

EBITA

Earnings Before Interest, Taxes and Amortisation. Bedrijfsresultaat voor rente, belasting en afschrijving goodwill.

EBIT

Earnings Before Interest and Taxes. Bedrijfsresultaat voor rente en belasting.

Goodwill

Het bij de verwerving van deelnemingen vastgesteld verschil tussen de verwervingsprijs van de aandelen en de nettovermogenswaarde hiervan.

Inperkingsresultaat

Resultaat uit hoofde van inperking of beëindiging van de pensioenregeling.

Netto omzet

Opbrengsten van de in het verslagjaar opgeleverde werken, alsmede de opbrengsten van de in het verslagjaar geleverde goederen en diensten. De omzet is exclusief omzetbelasting en exclusief binnen het concern uitgevoerde transacties.

Quick ratio

Bestaat uit vlottende activa onder aftrek van terreinen, vastgoed bestemd voor verkoop en voorraden ten opzichte van de kortlopende schulden onder aftrek van onvoorwaardelijke verplichtingen terreinen.

Rentabiliteit eigen vermogen

Winst na belasting / eigen vermogen per 1/1.

Solvabiliteit

Eigen vermogen in procenten van totaal vermogen.

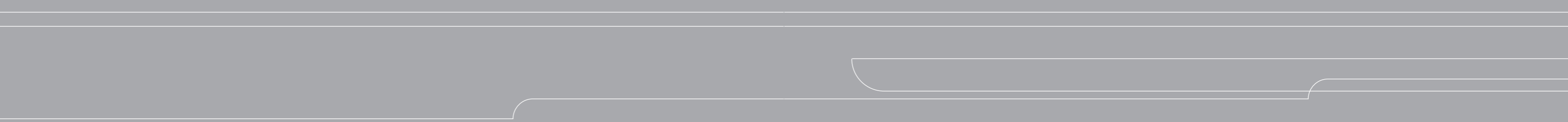
Totaal vermogen

Vaste activa + vlottende activa.

Werkzaam vermogen

Eigen vermogen + aandeel van derden + voorzieningen.

Overzicht operationele structuur

Bouw en Vastgoed Nederland

VolkerWessels Bouw & Vastgoedontwikkeling bv

Ing. D. Boers, directeur bouw & vastgoedontwikkeling
L. Elmendorp, directeur bouw & vastgoedontwikkeling
Mr. L.F.J. Bruggink, hoofd juridische zaken, B. Dijkhuis, hoofd controlling

VolkerWessels Bouw & Vastgoedontwikkeling Nederland bv

A.H.M. de Koning, directeur integrale projecten
Biesterbos Planontwikkeling bv * Ing. T. Biesterbos
Bouwontwikkeling Jongen bv C.P.H. Kùlter
Credo Integrale Planontwikkeling bv Dr. H.A.J. Neerhof, Ing. B. Storm, J.A. van der Veer
Credo Real Estate Development España SL * Ir. P.M.J.M. Jacobs
ID Planontwikkeling bv * Ing. H.T.J.M. Roelòfs
Kondor Wessels Vastgoed bv W.A. Gaymans, R.H.K. Elbersen
Kondor Wessels Projecten bv N.H.W. de Boer, Mr. R.A. Werger, Ir. A. Walvoort
Maapron bv Ir. M.S. Wieringa, Ir. N.N.E. Schols
De Koning Wessels Vastgoed bv R.P. Biesheuvel MRE, Ir. J. Sanner
Kontour Vastgoed bv * Ing. J. van der Mijl
Loostad bv D.H. Spikker, H. Driesen
 Holding De Nieuwe Combinatie bv * Ing. B.C.C. Wijnings
Planoform Vastgoedontwikkeling bv Drs. M.H. Schipper, H. Vis MRE
Kondor Wessels Ontwerpfabriek Ing. R. Overdam
Stam + De Koning Vastgoed bv Ir. F.P.M. Gremmen
VolkerWessels Vastgoed bv Drs. H.D. Werner, Ir. A. Schelling, *Drs. A. Abee, Ing. P.J. Benes, Ing. H. Borsje MRE, P.H. van Hemmen, Ing. W.M. Rademaker, Ing. J. Sakkers, J.C. de Wolf*
ZorgID bv R.M.Th. Goossens

VolkerWessels Bouw & Vastgoedontwikkeling Noord-Oost bv

Ing. H.D. Visser
Bouwonderneming Goossen Almelo bv A.J.H. Bùter, C.G.J. Kole
Koenen Bouw- en Aannemingsmaatschappij bv Ing. P.L. Wigboldus, Mr. M.H. Luchjenbroers MRE
Te Pas Bouw bv Mr. J.H.B. Schotman, G.T. Logtmeijer
Bouwbedrijf Reitsma bv Ing. L. Douma
Rottinghuis' Aannemingsbedrijf bv Ing. J. Zandvoort, Ing. J. Dobben
Systabo bv Ing. R.M.C. van Hoof, Ir. C.T. de Groot
Timeco bv *J.D. Arling*
Bouwmaatschappij Ufkes Apeldoorn bv Ing. P.G.M. Bekhuis, Ing. S.A.A. Weghorst
Bouwonderneming De Veluwezoom bv H.A. Dekker, Ir. D.H.C. van der Hulst
Bouwbedrijf Wessels Rijssen bv G.J. Boers, C.J. Knoot

VolkerWessels Bouw & Vastgoedontwikkeling West bv

A.J. Zwoferink
Bébouw bv E.P. van den Bergh, A.B.J.M. Pompe
Boele & Van Eesteren bv P.A. van Hoeven, *Ir. F.H. Knops*
Bouwbedrijf Boender en Maasdam bv G. van Maanen
G&S Bouw bv Ing. H. Huisman, Ing. M. Coffeng, P.J. van der Thiel
IBB Kondor bv J.A. Messemaker
Gebr. van Kessel Bouw bv M.J.A.M. van Zon
Kondor Wessels Amsterdam bv F.R. Knotter, F. Aalders
Aannemingsbedrijf Joh. Kroon & Zn. bv C. Kroon
Stam + De Koning Zwijndrecht bv M.J.F. Cosijn
Bouwbedrijf Wessels Zeist bv P.H.H. Bos, J. Schellevis

VolkerWessels Bouw & Vastgoedontwikkeling Midden bv

L.H.P. Horsthuis
Aannemersbedrijf Van Agtmaal bv J.A.C. Snepvangers
Aannemersbedrijf Van Bergen Beuningen bv (Aannemersbedrijf Van Bergen Geldrop bv)
W.J.M. Willems, Ir. H.T.M. van Boxmeer
de Bonth van Hulden bv C.C.J.M. de Bonth, H.J.C. Pleging
Aannemersbedrijf Van der Poel bv R.M. van Pamelan, M. van der Staal
Stam + De Koning Bouw bv Ing. J.A. Migchels, A.G. van Tilburg
Aannemersbedrijf Van de Ven bv A.G.M. van Loon, J. Snoeren, *A. Krekels*

VolkerWessels Bouw & Vastgoedontwikkeling Zuid bv

Ir. F.W.J. Zuthof
Aannemersbedrijf Jongen bv *R.P.M. Schoffelen, P.G.H. Soons*
Aannemersbedrijf van Kan-Jongen bv *A. Brouwer, R.H.J.M. Smeets*
Aannemersbedrijf Louis Scheepers bv *Mr. M.T. Kneepkens, J.A.W.M. Smitsmans*
Aannemersbedrijf Van Nieuwenhuizen-Jongen bv *T.W.J. Eijkenboom*

Industriële Bouw

Visser & Smit Bouw bv F. Snaaijer, *Ir. B.R. Roosendaal, Ing. B. Koman*

Civiel, Wegen en Spoor Europa

Volker Wessels Stevin Infra bv

VolkerWessels Infra Ontwikkeling vof *Ir. C.P. Pronk, Ing. W.M. Soederhuizen*
VolkerWessels Infra Bouw bv Ir. J. de Jong, *Ir. H. Spek, Ir. H.J.J. Gitz*
VolkerInfra *Ing. H.M. van Langeveld, Ir. G.J. Braas, Ir. H. Spek*

VWS Beton & Waterbouw Infra bv

Van Hattum en Blankevoort bv Ir. J. de Jong, Ir. J.W. Ligterink, *Ing. R.J. Brouwer, Ing. J. van Dongen, Ir. B. Admiraal, Ing. E. de Jong, Ir. M.E. Riemers, Ing. P.A. de Heus, C. Sla, Ir. P.A. Kraaijeveld*
(Aannemersbedrijf Ph. de Koning Jr. bv, Volker Wessels Stevin Beton- en Waterbouw bv, Volker Staal en Funderingen bv, VWS Geotechniek bv en Suction Pile Technology bv *)

Volker Stevin International bv

VolkerGas bv Ir. R.J.P. Postulart, *F.J. Hettyey*
Volker Stevin Construction Europe bv C. Sla
Volker Construction International bv Ir. J.W. Ligterink, *Ir. H.A.M. Verhoeven*

VWS Verkeer- en infratechniek bv

KWS Infra bv Ing. H.J. van der Kamp, Ing. R.W.P. Oudeman, Ing. K.J. de Vries, *E.H. Rietvelt, M.J.P. Veldt, M.J. Kok*
KWS Infra bv, vestiging Leek *Ing. W. Dijkstra*
KWS Infra bv, vestiging 't Harde/Ruurlo *Ing. C. Veerman*
KWS Infra bv, vestiging Duivendrecht/Heerhugowaard *Ing. J.C. Thesingh*
KWS Infra bv, vestiging Utrecht *Ing. J. Swank*
KWS Infra bv, vestiging Rotterdam *Ing. R.M. Mars*
KWS Infra bv, vestiging Zwijndrecht/Rozenburg *Ing. R.G.W. de Ruijter*
KWS Infra bv, vestiging Klundert/Sas van Gent *Ing. M. Dees*
KWS Infra bv, vestiging Eindhoven *Ing. R. van Wijk*
KWS Speciale Technieken *Ing. A. van Wijngaarden*
Gebr. Van Kessel bv *Ing. A. de Morée*
Pongers Groep bv G.J. Pongers, *Drs. G.J. Letink RA*
BRUIL infra bv *A.A. de Rooij*
Van Kessel Sport en Cultuurtechniek bv, Gebr. van Kessel Speciale Technieken en Producten bv, IJzerman bv, Grond- en Zandexploitatie maatschappij 'Rijnland' bv, Handelsmaatschappij De Keerkring bv, Holland Scherm bv, Koudasfalt bv, Smits Neuchâtel Infrastructuur bv, Wegenbouw Stevin Projectbureau bv, Oakite bv, Timmer-Verzijl bv, LCHG, Gelders Adviesbureau Infra & Milieu (G.A.I.M.) bv (ELJA Beton- en Waterbouw bv *, Graniet Import Benelux bv *, Latexfalt bv *, Nederlandse Freesmaatschappij bv *, Rapid Asfalt bv *, Reflectielijnen Van Velsen bv *, Traffic Service van Strien bv *, Mineralis bv *, Vialis Infra Techniek bv *, Multiline Markering bv *, Aduco bv *, Van Straten Geleiderail bv *)

VolkerWessels Deutschland GmbH

Trapp Infra Deutschland GmbH T. von Grumbkow, *K. van den Berg, Drs. G.J. Letink RA*
(T+S Rohrleitung- und Tiefbau GmbH & Co. KG, Trapp Infra Berlin GmbH, Trapp Infra Wesel GmbH, Trapp Infra Köln GmbH, Trapp Infra Rohrbau Welzow GmbH)

VWS Transportinfra bv

Railinfra
VolkerRail bv Ir. A.P. van Kleef, *Ing. N.J.A. van den Hurk*
VolkerRail Nederland bv Ir. R.P. Rijper, *K. van Tilburg RA, A.F.M. van Kaam MBA*
VolkerRail Contracting bv *Ir. J. de Jong, Ir. T.A. de Vries*
(HVPS vof *, IceSolution vof *, Railcom vof *, VSKR vof *)
VolkerRail Services bv *Ing. P.M. Groen, Drs. D. Wegman, Ir. M. de Weijze, Ing. M. Koolen*
(IRS IJmond bv *, Railcom bv *, Tribase vof *)
VolkerRail Support bv *Ing. J.H. Vrieling*

(VolkerRail Engineering bv, VolkerRail Logistics bv, VolkerRail Materieel bv, VolkerRail SAFAC bv, VolkerRail Heat Solution, Van der Worp Civiel, VolkerRail Trading bv, VolkerRail R&D, VolkerRail Consultancy, VolkerRail SuperWeld)

Railinfra buitenland

VolkerRail International bv Ir. A.P. van Kleef
VolkerRail Group Ltd., Verenigd Koninkrijk G. Edwards, R. Taylor, D. Moreland, *M. Hawley*
 (VolkerRail Ltd. , VolkerRail Projects, VolkerRail Plant Ltd. , VolkerRail Welding Ltd. , VolkerRail Power Ltd. , VolkerRail Signalling Ltd. , VolkerRail Developments, VolkerMatrix Ltd. , ALH Rail Coatings)
VolkerRail Deutschland GmbH, Duitsland Ir. A.P. van Kleef, Dipl.-Ing. B. Sager
(VolkerRail Dario Martinez GmbH, VolkerRail Gleisbau Sabrodt GmbH, ARGE GUN *, MGW GmbH & Co. KG *, Deutsche Gleisbau Union GmbH & Co. KG *)
VolkerRail RTE AS, Estland K. Sirk
VolkerRail Viater Ehitus AS, Estland K. Sirk
VolkerRail Lietuva UAB, Litouwen K. Grodberg
VolkerRail Polska SP.z.o.o., Polen Ir. A.P. van Kleef, Dipl.-Ing. B. Sager
VolkerWeiss Nordic AB *, Zweden M. Hallman
F.C. Trapp Tief- und Gleisbau GmbH *, Duitsland Dipl.-Ing. K. Wandel

Civiel, Wegen en Bouw UK

Fitzpatrick Ltd. A. Robertson
John Crowley Ltd. P. Hyde
Gabriel Contractors Ltd. N.G. Wilson
Laser Group Ltd. A. Wilbram, M. Weaver
Volker Stevin Ltd. P.A. Roebuck M.I.C.E., J. McNeilly
(Steel Foundations Ltd, Brooks Contracting Co. Ltd)

Infrastructuur en Gebiedsontwikkeling USA/Canada

VWS U.S. Corp, Verenigde Staten K.M. Quinn
Volker Stevin Contracting Ltd. , Canada K.M. Quinn, M. Festa, K. Briscoe
Mid-Mountain Contractors Inc. , Verenigde Staten K.M. Quinn, J. Levere

Infratechniek en Telecom

Netwerken (Kabels en Leidingen)

Volker Stevin Netwerken bv
Visser & Smit Hanab bv Drs. Ing. J.J.L.M. de Moel, *Ing. H. Herremans, A. Jansen, Ir. A.J.A. La Haye, Ing. L.R.P. van Vliet, Ing. L.F. Wartna MBA, Drs. J.M. Winkelman, J. van Wijnen*

Visser & Smit Hanab GmbH, Duitsland J. Taubitz, K.H. Görgemans
VolkerInfra Ltd., Verenigd Koninkrijk Drs. Ing. J.J.L.M. de Moel, *J.S. Wattel*
Visser & Smit Hanab nv, België Ing. V.E. van Esbroeck
Pipeline Control bv Drs. Ing. J.J.L.M. de Moel

M.J.O. Holding A.M.M. Oomen

Netwerken (Telecom)

Volker Wessels Telecom bv Ir. A.A. Meijer, *Drs. M.P. van der Sluijs, H.K.A. den Hartigh*
Volker Wessels Telecom Infra bv Ir. H.M.D. Lever
Volker Wessels Telecom Aansluitingen bv
Volker Wessels Telecom Infratechniek bv A.W.J. van Kippersluis
Trilink bv Ing. A. van Kampen
Volker Wessels Telecom Netwerk Solutions bv
Volker Wessels Telecom TNS bv Ing. D.C. van der Toorn Vrijthoff
Volker Wessels Telecom Vecotech bv J.H. van den Hoven
Volker Wessels Telecom Wireless bv J.H. van den Hoven
Volker Wessels Telecom Datacenters bv Ir. M.H. Linde
Volker Wessels Telecom Belgium nv
Volker Wessels Telecom System- und Richtfunktechnik GmbH R.B. den Burger

Verkeer- en railtechniek

Vialis bv J.H. Sweers, Ir. J.H.M. van Kleef, *S. Burley, F.M. van der Valk*
 (Vialis Traffic bv, Vialis-TPA bv, Vialis Public Transport bv, Vialis Railway Systems bv, Vialis Combonet bv, Vialis Polska Sp. Z o.o., Vialis Belgium nv, Vialis Asia Pacific Ltd.*, Vialis Australia Ltd.*, TPA North America*, East-West e-ticketing bv*, Verkeersradar bv*)
Vialis Infratechniek bv* *B. Monster*
Holland Systemen bv* *Ing. R.A.L. Hijdra*
Volker SafeGuard bv* *E. Vredeveld*

Installatietechniek

HOMIJ Technische Installaties bv Mr. L.P.M.J. Canjels, A. Navarrete Gelde,
Divisie Utiliteit, regio Noord M.J.L. Heikamp
Divisie Utiliteit, regio Midden Ing. G. Groenewegen
Divisie Utiliteit, regio Zuid J.P.M. Egelmeers
Divisie Utiliteit, HOMIJ Networks Ing. J.M. Jansen
Divisie HOMIJ Technisch Facility Management Ing. T.M. Koelewijn
Divisie Infra & Industrie Ing. T.E. Wiersma
Veiligheid Door Sprinklers bv A. Navarrete Gelde

Toelevering & Dienstverlening

Materieelbeheer en Dienstverlening

Aveco de Bondt bv* Ir. H.G.B. Spekhorst, Ing. G.J. Paalman, *Ing. D.A. Jonkers, Ing. G. Wessels, Ir. E.P.W. Koenis*
Aveco de Bondt België nv* Ir. H.G.B. Spekhorst, Ing. G.J. Paalman, *Lic. G. Ceulemans*
de Bondt Trecin sro* Ir. H.G.B. Spekhorst, *Dipl. Ing. J. Butora*
Archiment bv* Ir. H.G.B. Spekhorst
Con-tura Achitekten + Ingenieure GmbH* Ir. H.G.B. Spekhorst, *Dipl. Ing. D. Schöder*

DEC bv Ing. G.J. Paalman, L.P.M.J. Canjels, *M.T.P.M. Muurmans*

VolkerWessels Bouwmaterieel bv K.J. Nieboer, R.G.R. Frazer
Volker Stevin Materieel bv Ing. W. Sniijders, *Ir. P.R. Mos, W. Veenje*
Romers Transport bv Ing. W. Sniijders, *Ing. J.R. Burg*
Stemat bv Ing. W. Sniijders, *J.W. Dijkshoorn*

Parkmanagement en Dienstverlening

PCH Holding bv M. Toering
 (Parkeer Combinatie Holland bv, PCH Amsterdam Oud-Zuid bv, PCH Parkmanagement bv, AFBP Parkmanagement bv, Bedrijfsbeveiliging Holland bv, PCH Facility Management bv, Munt Centrale Holland bv)

Industriële Bouw

De Groot Vroomshoop bv W.G.M. Pigge, Ing. G. Beltman
Timmerfabriek de Mors Rijssen bv / De Mors Houtbouw bv G. Winkel, *Ing. J. Nijkamp*

Toelevering

Reinaerdt Deuren bv Drs. Ir. E.H. Ufkes, *C.A. Wilmer*
EDCO Türen GmbH Drs. Ir. E.H. Ufkes
PGB Holding bv* Ing. J.H. Jacobs, *Drs. G.J. Baan RA RO*
Westo Prefab Betonsystemen bv* G.J. Boers, *Ing. K.R. ten Berge*
BVF Projectmanagement bv* *L. van Straaten*

* Geen 100% deelnemingen

Bij de werkmatschappijen zijn de leden van de statutaire directie in normaal lettertype aangegeven, de leden van het management in *cursief*.

RAAD VAN BESTUUR

Ing. G.J.A. van de Aast, voorzitter
Ing. D. Boers
Ing. J.C. de Pagter
A. Vos

CONCERN

Drs. L.A.M. Verweij, chief financial officer
Mr. H.W.R.A.M. Janssen, general counsel/advocaat
J.D. Knoester, directeur HRM
L.C. van Dijke, public affairs
J.F.G. Waltmans, manager corporate communicatie
Mw. mr. M.L. Esveld, secretaris van de vennootschap

STICHTING PENSIOENFONDS KONINKLIJKE VOLKER WESSELS STEVIN

Mr. R.J.J. Kragten

CENTRALE ONDERNEMINGSRAAD

F.T.M. Engelen, voorzitter
R. Scipio, secretaris

EUROPESE ONDERNEMINGSRAAD

M. van der Sluijs, voorzitter
F. Bierkant, vice-voorzitter

Aanpassing kade

Asfalteringswerkzaamheden door KWS Infra \voor het project Odfjell in het Rotterdamse Botlekgebied. Het terminalcomplex van deze Noorse rederij voor petrochemische producten is uitgebreid met onder meer een extra aanlegsteiger, waarbij ook de kade moest worden aangepast.

Colofon

basisontwerp

Dedato ontwerpers en architecten

tekstbijdrage

Clemens Graafsma

fotografie/illustraties

Archief VolkerWessels
Birdview
Carel Kramer

lithografie en druk

Mouthaan Grafisch Bedrijf

copyright

VolkerWessels, 2009

internet

www.volkerwessels.com

*An English translation of the Annual report
and Accounts 2008 is available.*

*In case of textual contradictions,
the Dutch version shall prevail.*

VolkerWessels

Oostmaaslaan 71
3063 AN Rotterdam
Postbus 2630
3000 AN Rotterdam
T +31 (0)10 42 44 244
F +31 (0)10 42 44 282
E informatie@volkerwessels.com
www.volkerwessels.com

